

חבנטח"ח

כתב עת לענייני מודיעין וביטחון מבית המרכז למורשת המודיעין | גיליון 56, סיון תש"ע, יולי 2010

"האיסוף הקרבי ממשיך להיות חלק מעולם המודיעין"

תא"ל אלי פולק, קצין איסוף ראשי בריאיון מיוחד עמ' 4

ימי חוויה מודיעינית לנוער

גדי זהר, ראש ועדת מורשת ותכנים עמ' 31

לגיליון זה מצורפת החוברת "בחינת תכני דו"ח גולדסטון מול הממצאים העובדתיים" הוכנה על ידי מרכז המידע למודיעין ולטרור

פלוגת המיפוי העברית □ האסטרטגיה המפתיעה של נאצר □ הסובייטים ב"מלחמת הקזת הדם" □ מיומנו של קמ"ן יק"ל ועוד...

המרכז למורשת המודיעין אתר הנצחה ממלכתי לחללי הקהילה

מאז ראשית התגבשות היישוב החדש בישראל, ובכל מערכות ישראל מאז ערב הקמת המדינה ועד היום, עמדו אנשי חמ"ן, "המוסד", "נתיב" והשב"כ בחזית העשייה הביטחונית וחירפו גופם ונפשם; לוחמים עלומים שחלקם קיפחו את חייהם בארצות עוינות ואחדים מהם טרם הובאו למנוחת עולם בישראל. בשנת 1983 חברו יחדיו ותיקי קהילת המודיעין, המשפחות השכולות וגופי קהילת המודיעין, להקים מרכז הנצחה לחללי קהילת המודיעין ומרכז להנחלת מורשת המודיעין - המל"מ. מאז נחנך המרכז למורשת המודיעין משמש אתר הן להנצחה והן כמרכז תיעוד חינוכי, שנועד להנחיל את מורשת המודיעין לכל בית ישראל ובעיקר לדור הצעיר הגדל במדינת ישראל. מלבד אתר הזיכרון לנופלים ו"מרכז נתונים ממוחשב", האתר פועל להנחיל תרחישים של מבצעי מודיעין; להפיק סרטי תעודה ומורשת; לנהל מרכז מידע למודיעין ולטורח; לקיים מפגשים ודיונים בנושאי המזרח התיכון והמודיעין; להפעיל ספרייה ותצוגות בנושאי מודיעין. המל"מ פועל כעמותה רשומה, ופעילים בה ותיקי קהילת המודיעין ובכיריה, שפועלים בהתנדבות בהנהלת העמותה ובוועדות השונות כוועד המנהל, ההנצחה, המימון, התכנים, הביקורת, הקרנות וביטאון "מבט מל"מ".

Israel Intelligence Heritage & Commemoration Center - I.I.C.C

עמותת המל"מ

הנהלת העמותה
אלוף מאיר עמית ז"ל - מקים המל"מ, הנשיא והיו"ר הראשון
אפרים הלוי - יו"ר

דודו צור - מנכ"ל
יהודה פרידמן - מנהל אתר הנצחה
נטע זיו-אב - מזכירת המל"מ
אבי טל - אחראי תפעול

ראשי ועדות המל"מ
שמעון אביבי - קרנות ההנצחה
לאה בר וסטלה שדות - נציגות המשפחות השכולות להנהלה המצומצמת
זלמן (ז'מקה) גנדלר - פעילות חברים
יהושע (שוקי) די גופר - כספים
גדי זהר - מורשת ותכנים
אריה (לייבו) ליבנה - הנצחה
רון כתרי - עורך ראשי ביטאון "מבט מל"מ"
יצחק בצלאל - ביקורת

בעלי תפקידים
עו"ד יהודה טוניק - יועץ משפטי
שמעון גרינברג - רואה חשבון
ברוך מזור - גזבר

ראובן ארליך - מנהל מרכז המידע למודיעין ולטורח

ביטאון מל"מ יוצא לאור ביוזמת הוועד המנהל של מל"מ ובאחריותו שימוש מסוג כלשהו בחומר הכלול בדיעונו זה - אסור בהחלט, אלא ברשות מפורשת של המו"ל

אתר הנצחה המרכז למורשת המודיעין • ת"ד 3555 רמת השרון 47143

טל' 03-5497019, פקס 03-5497731

www.intelligence.org.il • mlm@intelligence.org.il

חברים נכבדים!

גיליון זה משקף ראשית ביכורי עורכו החדש של ביטאוננו, תג"ל (מיל) רון כתרי. אני מאחל לו "ברכת הדרך" ומשוכנע כי יביל את הפרסום הזה למחוזות חדשים כפי שעשו קודמיו. זאת גם הזדמנות להודות לתג"ל (מיל) אפרים לפיד על חמש שנות עריכה נמרצת ומשובחת,

ולאחל לו הצלחה בכל מעשי ידיו.

שנה ויותר חלפה מאז נפרד מעמנו אלוף מאיר עמית, ומהלכי ההנצחה נדונו בהרחבה במספר ישיבות של הוועד המנהל וסוכמו על ידו. האירועים השונים וקריאת מרכז המחקר על שמו ישמשו עדות למקום המרכזי שתפס בתולדות אתר ההנצחה והמרכז למורשת המודיעין.

החודשים הקרובים יעמדו בסימן אירועי שנת ה'25 לקיומנו. לצד המעמד המרכזי שבו נחוג את מחצית היובל, אנו נמצאים בעיצומם של דיונים וחילופי דעות סביב הדרכים והתכנים שעלינו לעצב לעתיד לבוא. ה"גיל" מחייב אותנו ליותר מחשבון נפש אחד ויחיד. אנו דנים במתווה הארגונית שלנו, שבו יחול שינוי או שניים, אך לא נימלט מהכורח לבחון כליות ולב של כל קשת עשייתנו. אנו חייבים לצפות פני עתיד, ליום בו נישאר די בודדים פיזית בשטח, עם מעבר מחנות צה"ל דרומה, אך חשוב מזה אנו חייבים לעצב תכנים ודרכי פעולה שיהיו תואמים את הדורות הפורשים ואת אלה שיצטרפו אליהם בשנים הקרובות.

נקטנו מספר מהלכים בשנים האחרונות - הפנינו מבט החוצה לציבור הרחב בשלל דרכים, ואנו שוקלים גם להפגין יותר נוכחות בזירה הבינלאומית. אנו מנסים לתת מענה זה או אחר לצרכים לאומיים של ישראל ורושמים הצלחות לא מבוטלות, אך טרם הצלחנו לגבש פנימית "סל" שיקרוץ לשכבות הצעירות, והאמת היא כי לא נרשמתי הצטרפות רחבה לעמותה שלנו. מה לעשות? איך לעשות? על כך נהיה חייבים לשקוד בחודשים הבאים עלינו לטובה.

המדינה מתמודדת עם אתגרים מאוד מורכבים בעת הזאת. אנו רואים עצמנו מצוים להירתם בכל דרך אפשרית. ונעשה זאת, כך אני מאמין, כיאה לנו, בשום שכל, בשיקול דעת ובקורטוב של "הצנע לכת".

אפרים הלוי

יו"ר המל"מ

"מבט מל"מ" באינ

E.ORG.IL

מערכת ביטאון המל"מ

העורך הראשי: **רון כתרי**

העורך: **אפי מלצר**

עורכי המשנה: **יוכי ארליך ואופיר חכם**

העורך הגרפי והמבצע: **עופר שטל**

העורכת הלשונית: **עמית שוחט**

מזכירת מערכת: **נטע זיו-אב**

חברי המערכת: **שמעליה אביבי, א' אבנר, ניצה אלינוב, יוסי ארגמן, יהודה ברק, עמוס גלבווע, מישל דגן בינט, יואב דיגי, יוכי וינטרויב, זמירה לביא, גדעון מיטשניק, בני מיכלסון, חגי מן, יענקלה מן, דוד נוימן, רפי קיטרון, אהוד רמות, סטלה שדות, דורון שוחט, נעם שפירא**

כל המאמרים והכתבות המופיעים בכתב העת הם על דעת הכותבים בלבד

תוכן העניינים

כתבות

- 4 "האיסוף הקרבי ממשיך להיות חלק מעולם המודיעין"
ריאיון: רון כתרי ואפי מלצר
- 8 פלוגת המיפוי העברית
ד"ר אלי יצחק
- 11 איש המודיעין האולטימטיבי
הלך לעולמו דויד (דייב) קמחי
- 12 הראשון שידע
יוסף ארגמן
- 14 מודיעין וביטחון פנים במסופוטמיה
רפי קיטרון
- 18 האסטרטגיה המפתיעה של נאצר
משה שמש
- 22 הסובייטים והקונספציה ב"מלחמת הקזת הדם"
בני מיכלסון
- 25 חללי המודיעין בחזית המצרית במלחמת ההתשה
לזכרם
- 26 הצמיח דורות של אנשי מודיעין
גדעון מיטשניק
- 28 לזכר חללי קהילת המודיעין
חניון "לוחמי הסתר" נחנך ביער קדימה
- 31 ימי חוויה מודיעינית לנוער
גדי זהר
- 38 אתגר הטילים
סקירה בליסטית
- 40 מיומנו של קמ"ן יק"ל
תמיר ברשד
- 42 תמונת המודיעין בנסיגה
חזי סלע
- מדורים**
- 17 מזרחוב
מהמתרחש באיראן רז צימט
- 20 מודיעין וספר
מלחמות בבל החדשה עמוס גלבוע
משני צידי הקריפטו אבנר א'
- 32 לזכרם
יהושע ירדני (ויינר); נתן יעקבי;
צדוק אופיר; אברהם אבי ארד
- 34 מודיעין עמוס גלבוע
סוגיית ההתרעה במלחמת ששת הימים
- 37 מודיעין וטכנולוגיה
יעקב צור
- 43 לא ידענו, כבר שכחנו
שלוש הערות שוליים
- 44 להיסטוריה של המודיעין יוסף ארגמן
- 45 מהנעשה בחמ"ן
שירותי מודיעין בעולם
- 46 קהילת המודיעין ביוון נעם שפירא
- 47 יומן מל"מ
כתב חידה
- תשבץ מודיעין ד"ר שמעון אביבי
מי היה האיש שהיה יואב דייגי

דבר העורך הראשי

לקוראינו שלום וברכה חמה!

הוטלה עלי משימה חשובה וכבדת אחריות - לכהן כעורך האחראי של הביטאון - מקווה לעמוד בה בכבוד. זכות גדולה לי להימנות על הצוות המשובח והמסור של מערכת הביטאון שלנו, "מבט מל"מ", ואני יודע כי בתמיכתם ובעמלם - תצלח הדרך.

מסיר הכובע בפני אלו שקדמו לי בתפקיד ובעיקר לרעי אפרים לפיד, שהוביל המערכת בחמש השנים שחלפו והציב את הביטאון - במסירות ובמצצועיות - במקום מכובד וראוי. אני מוקיר את אלו שנתנו בי אמנם ומודה למי שטרח לברכני עת פורסם דבר המינוי.

האתגרים העומדים בפנינו רבים: עלינו ליצור בכס עניין לקרוא את שלל המאמרים שנפרסם, לשקף נאמנה את המתרחש בבית שלנו - אתר ההנצחה והמל"מ, לחבק את המשפחות השכולות, להזכיר דמויות שהלכו מעמנו ולתת במה מכובדת לחברים (ואורחים) שכותבים בנושאים שונים העומדים על סדר יומנו. מוטל עלינו להיות מגוונים בבחירת התכנים שנפרסם, לשלב דיון מעמיק בדיווח אינפורמטיבי, להאיר תחומים שלא טופלו או שראוי להוסיף ולעסוק בהם. אחת המכשלות הבסיסיות העומדות בפנינו, היא אופייה של קהילת המודיעין, שמצניע תחומים עלומים בחלק נכבד מהעשייה בשירותים המודיעיניים המרכיבים אותה. ננסה להתמודד עם מכשלה זאת, כמו גם עם האתגר של הרחבת קהל הנמענים של הביטאון לאוכלוסיות יעד נוספות.

כבר עתה תיווכחו כי בחרנו לשנות את המתכונת הגרפית (תודה לעפר שטל!) ואני יכול לבשר כי אנו נערכים להוצאתם לאור של ארבעה גיליונות בשנה (רבעון). החל ב-2011 ואם נצליח להגדיל ההכנסות מפרסום, נגדיל גם את מספר העמודים בכל גיליון.

נשמח לעיין בתגובותיכם למתפרסם מעל דפי הביטאון שלנו, ונבחן עצות טובות ומתעלות בכבוד ראש. אני סמוך ובטוח שבהסתמך על כישרונותיהם של עמיתיי למערכת המובילה: העורך אפי מלצר ועורכי המשנה יוכי ארליך ואופיר חכם, בסיועה הנמרץ של מזכירת המערכת נטע זיראב ויתר החברים במערכת, נעמוד במשימתנו בכבוד.

קריאה נעימה ומועילה,

רון כתרי

סרט

WWW.INTELLIGENCE.CO.IL

"האיסוף הקרבי ממשיך להיות חלק מעולם המודיעין"

אומר קצין איסוף קרבי ראשי בריאיון ל"מבט מל"מ"

בבסיס "אישם", במרכז הארץ, בינות עצי איקליפטוס, שוכנת מפקדת קצין איסוף קרבי, שזה עתה נולדה. אנשי מודיעין רבים בסדיר ובמילואים הופתעו מהקמתה, ובעיקר מהעברת מודיעין השדה מזרוע היבשה לאחריהם חמ"ן. ישנם שכבר מנבאים את החזרת המצב לקדמותו ובמהרה, ואחרים מקרינים אדישות לשינויים המבניים שנערכים בצה"ל מעת לעת, שלטענתם הם מעבר לבינתים. לאחר שיחתנו עם קצין איסוף קרבי ראשי, תא"ל אלי פולק, השינוי הנדון היה נהיר לנו והגיוני קאס"ר שייך לזירת היבשה ולא לגף המודיעין, וכדי שלא נהרהר עוד בסוגיית החזרת המצב לקדמותו, הוא הודיע לנו חגיגית כי בכוונתו להחליף את צבעה של כומתת חייליו לצהוב מדברי.

תא"ל פולק, איך תגדיר את ההבדל בין קצין מודיעין שדה ראשי (קמשי"ר) לקצין איסוף קרבי ראשי (קאס"ר)?
"ההבדל משמעותי מאוד. לקמשי"ר היו שני תחומי אחריות מרכזיים: האיסוף הקרבי ומודיעין השדה. כעת, לאחר שהקימו מחלקת מודיעין שדה בחמ"ן בראשות אלוף-משנה, הרי שכל תחום המודיעין, למעט המודיעין שאנחנו מלמדים בבסיסי ההדרכה בזרוע היבשה, נמצא באחריהם חמ"ן. קאס"ר אחראי בעיקר לתחום האיסוף הקרבי ביבשה, עם נדבכים של הקניית המודיעין בבסיסי ההדרכה של זרוע היבשה".

מהו המסר של השינוי הזה? מה הצבא אומר?
"בהחלטתו, הביע הרמטכ"ל דעתו כי ראש אמ"ן הוא קמ"ן הצבא, מקצה לקצה, ואחראי על כל נושאי המודיעין: לבניין הכוח, להפעלתו וכי"ב. ראש אמ"ן אחראי על הכול: לוודא שלא ייפלו דברים בין הכיסאות".

לוחמי איסוף קרבי ביציאה לפעילות

אחד מלקחי מלחמת לבנון השנייה היה הצורך להעביר את מודיעין השדה מזרוע היבשה לחיל המודיעין. תא"ל אלי פולק, קצין איסוף קרבי ראשי, מתייחס בריאיון מיוחד ל"מבט מל"מ", לשינוי הארגוני וקובע: "אם היה מבצע 'עופרת יצוקה' לפני מלחמת לבנון השנייה אף אחד לא היה חושב על המהלך הארגוני הזה"; על תחומי האחריות: "כל נושאי בניין הכוח המודיעיני עברו לקמשי"ר"; על השלכות מבצע "עופרת יצוקה": "נתן את הגושפנקא הסופית לביצוע המהלך הארגוני ולהקמת חיל האיסוף הקרבי"; על גלעד שליט: "הוא נחטף דרך מנהרה. מערך התצפיות יודע לאסוף מידע על המתרחש על הקרקע"; ועל נשות החיל: "אני מאוד מקווה שתהיה מג"דית ראשונה"

ריאיונו: רון כתרי ואפי מלצר

תמונות: "במחנה"

מה הסיבה לשינוי הארגוני הזה?

"את קמשי"ר הקימו, כשהרעיון המרכזי היה לתת קשב אמיתי למודיעין השדה בזרוע היבשה.

אחרי מלחמת לבנון השנייה, אחד הלקחים היה שצריך להחזיר את מוד"ש לאחריות חמ"ן כי חלק מהמודיעין לא הגיע לכוחות הלוחמים. אחרי דיונים שנמשכו שנתיים (אחרי מלחמת לבנון השנייה), החליט הרמטכ"ל, רא"ל גבי

הקפיצה הארגונית הענקית הזאת? זו מהפכה!

"אני חושב שהיו מחשבות עוד לפני המלחמה הזו, שצריך לבצע את השינוי הזה. תוצאות המלחמה חיזקו כנראה את מה שהיה צריך לחזק בתחום הארגוני הזה".

איך השפיע מבצע "עופרת יצוקה" על ביצוע המהלך הארגוני הזה?

"אני מניח כי אם היה מבצע 'עופרת יצוקה' לפני מלחמת לבנון השנייה, אף אחד לא היה חושב על המהלך הארגוני הזה. כנראה שהיה צריך את מלחמת לבנון השנייה תחילה כדי שנהיה יותר טובים במבצע 'עופרת יצוקה'. לאור לקחי המלחמה כבר הייתה ההבנה של אמ"ן שאת המודיעין צריך להוריד למטה. כך עשה וזה עבד טוב. כיוון שזה הצליח, זה נתן גושפנקא סופית לבצע את המהלך הארגוני הנדון ולהקמת חיל האיסוף הקרבי".

להבנת מהות השינוי: האם קצין המודיעין החטיבתי

כפוף לשלישות מפקדת זירת יבשה (מו"י)?

"היום כבר לא. במו"י לא עוסקים יותר בתחומי המודיעין, וגם לא בתחום השלישות. בכל אלה עוסק קצין מודיעין ראשי (קמנ"ר): שלישות, לוגיסטיקה, חימוש וכדומה. כל נושאי בניין הכוח המודיעיני עברו לקמנ"ר".

ובכל זאת, איפה מתחבר חיל המודיעין עם

חיל האיסוף?

"ראשית, אני כקאס"ר מתחבר לחיל המודיעין במישור האיסופי. אני עוסק באיסוף לכוחות היבשה מקצה לקצה - לא רק בתחום אחריותי - ובסוף מסתכל על כל התמונה של תחום האיסוף, כולל בניין הכוח והפעלת הכוח; ועל תחום המודיעין מזווית כוחות היבשה בלבד.

◀◀ "איני עוסק במודיעין לבניין הכוח,

פיתוח אמל"ח וכדומה. אני עוסק

רק במודיעין של זרוע היבשה וזה

הרלוונטי לבה"דים של זרוע היבשה

ושל חילות היבשה"

אשכנזי, לבצע את השינוי הארגוני הזה. השינוי הגדול הוא שהיום אני לא מטפל בקמני"ם ביחידות השדה או בהעברת מודיעין לכוחות היבשה. איני עוסק במודיעין לבניין הכוח, פיתוח אמל"ח וכדומה. אני עוסק רק במודיעין של זרוע היבשה וזה הרלוונטי לבה"דים של זרוע היבשה ושל חילות היבשה. כיום, עיסוקי העיקרי הוא האיסוף הקרבי, שכולל את הנחיית שלושת גדודי האיסוף הסדירים של הפיקודים. אני אחראי על הכשרת אנשי האיסוף במסגרת בית הספר לאיסוף קרבי שבזרוע היבשה היושב בנגב. בית הספר הזה הוא המכשיר העיקרי להכשרתם של כל לוחמי האיסוף והתצפיתניות, ומעביר אף קורסי פיקוד וקצונה לבנים ולבנות כאחד, מקורסים בסיסיים בשלב הטירונות ועד קורסי קצינים, בסדיר ובמילואים.

תא"ל אלי פולק - כרטיס ביקור

תא"ל אלי פולק גר בגליל המערבי, נשוי לאסנת ולהם שלושה ילדים. התגייס ב-1984, שירת רוב השנים בתפקידי הדרכה ופיקוד כלל צה"ליים. לאחר לימודיו הגיע למרכז מודיעין וסיוור (מו"ס) בצאלים, שם ביצע מספר תפקידי הדרכה בתחום הסיוור. אחר כך שירת בתפקידי פיקוד ביחידות איסוף קרבי בחמ"ן, עד היותו קצין איסוף פיקוד הצפון. לאחר שני תפקידי קמ"ן בעוצבות מונה למפקד בית הספר למודיעין שדה. משסיים את מ"ל מילא תפקיד פיקודי ביחידת איסוף של חמ"ן ולאחר מכן מונה לקמשי"ר (קצין מודיעין שדה ראשי) לזמן קצר, עד שחיל זה בוטל ובמקומו היה לקאס"ר (קצין איסוף קרבי ראשי).

לאחרונה התחלנו דיונים ממוקדים בתחומי מודיעין שתפקידם לחולל שני דברים: בתחום התורה ובתחום האמל"ח.

לדוגמה - זנו בקרב התמרון החטיבתי בלבנון. לצורך הדיון הבאנו את כל המומחים מפיקוד הצפון, מאמ"ן - הזירה הטכנית, זיטר ועוד. כל בעל מקצוע ותפקיד סקר את הקשור לסוגיה מתחמו ואחרי זה נפתח דיון. הכול על האויב שנקרא חיזבאללה, מה משמעות התמרון בלבנון ועוד. ההליך היה מוצלח ואני יכול להעיד כי גם דיון כזה משפיע על בניין הכוח. דוגמה אחרת היא דיונים בנושא ההגנות: הגנת טנק, הגנת מסגרת - היכן ליישם את המודיעין הרלוונטי בבניין הכוח ביבשה - ת"ל ואמל"ח.

מעבר לכך, אני אחראי על כל גדודי יחידת מודיעין ומטרות (יחמ"ם) שבצה"ל, על תחום התורה וקצת על כוח האדם בתחום של פלוגות הסיוור (פלס"ר) ופלוגות התצפית. היום, הפלס"ר בחטיבות החי"ר הוא בעל אופי של קומנדו, בעקבות זאת הקימו גוף נוסף - פלוגת תצפיות שעניינה העיקרי באיסוף מודיעין ופחות כחוד החנית".

אם נושא המודיעין לכוחות היבשה לא עבד כנדרש במלחמת לבנון השנייה, והתוצאה הייתה שלא הגיע מודיעין רלוונטי לכוחות בשדה - אז צריך אולי לתקן את העבודה ולא לשנות את הארגון. למה בוצעה

במחלקות הסיור אנחנו לא נוגעים. חשוב לי להדגיש כי השינוי הארגוני הנדון מאפשר לי, להתמקד ולהתמקצע בתחום האיסוף הקרבי בצורה שלא חשבנו עליה.

רואים יותר רחוק ובצבע אמיתי

האם האיסוף הקרבי, לדעתך, הוא לא עניין של חיל המודיעין?

"לא. הסיפור הוא סיפור של הפעלת הכוח בפועל. אנשי האיסוף הקרבי מביאים מודיעין בשיטה שנקראת איסוף קרבי. קצין האיסוף הקרבי שבזרוע היבשה. צריך להבין שהוא קודם כול איש מודיעין שעוסק באיסוף קרבי, אך הפעלתו הנכונה תלויה בחשיבתו של המפקד. אם מפקד ירצה ויידע להפעיל איסוף מודיעין קרבי אז יהיה מודיעין קרבי, ולא משנה איזה קמ"ן יש לו. הימצאותו של קמ"ן מצוין במערכת צבאית אינה מבטיחה שיהיה איסוף מודיעין קרבי, כי איסוף מודיעין קרבי צריך להיות בתודעת המפקד וכחלק ממשימותיו. היום לא תפגוש מפקד אוגדה שיחשוב לקחת את היחמ"ם ולעשותו לגדוד חי"ר לוחם. היום הוא מבין שהוא רוצה את היחמ"ם במקום הכי מתאים לביצוע משימותיו המודיעיניות.

איזה אמל"ח מאפיין את פעילותכם?

"בבט"ש המהפכה הכי גדולה שעברנו היא המעבר

בתחום בניין הכוח, אתה אחראי על השלם?

"אני מגדיר את הצרכים של כוחות היבשה, בודק מה חמ"ן נותנים לתחום ובודק את מימוש הצרכים."

כומתה בצבע צהוב מדברי

האם קציני האיסוף הקרבי הם קציני מודיעין?

"קציני האיסוף הקרבי אינם קציני מודיעין טהורים. הם גדלו משלב הלוחם על הציר הפיקודי, עיקר עיסוקו בתחום הביטחון השוטף, באיסוף מודיעין קרבי בכל הרמות, ולא מדובר בלצפות במשקפת בלבד. אמצעי התצפית מגוונים וגם תפיסת ההפעלה מאוד מתקדמת. קצין האיסוף הקרבי אינו קצין מודיעין בעליל, זה יקבל ביטוי גם בצבע הכומתה שהוא יחבוש. בימים אלה אנו שוקדים על קביעת צבע כומתה ייחודי למערך האיסוף הקרבי, שיהיה ככל הנראה צהוב מדברי."

במה עוסק החיל שאתה עומד בראשו?

"החיל שלי עוסק בשני דברים מרכזיים:

א. בסדיר - רק בביטחון שוטף (בט"ש), זאת אומרת, בזרוע היבשה אני בעל התפקיד שיהי צבוע בט"ש, כי שלושת הגדודים שלי הוקמו לבט"ש. נכון שיש להם משימות בחירום, אבל קודם כול אופיים ותפקידם הוא בט"ש. היום כולם מבינים כי מערך איסוף חזק בבט"ש חוסך כוחות וסוגר מעגלי אש.

ב. כל נושא האיסוף הקרבי לחירום, ברמת האוגדה והחטיבה.

לוחם איסוף בפעילות

“שומרת ישראל לא תנום ולא תישן”

כך כתוב בשלט בבית הספר לאיסוף קרבי - ולא “שומר ישראל”. תא”ל אלי פולק: “כיוון שזו המציאות אצלנו בחיל האיסוף הקרבי למעלה מ־50 אחוז נשים העושות את עבודת הקודש הזו. רבות מהן בתפקיד המ”מ, שליש מהמ”פים שלנו הן בנות ושש הן רב־סרן בתפקידים שונים. אלה הן חיילות וקצינות מדהימות בכל קנה מידה”.

תצפיתניות בפעילות

מהם תפקידי הבנות במערך האיסוף הקרבי?

“יש לנו פלוגת לוחמות, שהיא יחידה מגדרית בצה”ל, בה משרתות רק לוחמות. הפלוגה עובדת במסגרות של צוותים רגילים בגזרת מצרים ועוסקת באיסוף קרבי, לילה לילה. הן עושות עבודה מעולה, עד כי אנחנו תמיד מתבדחים שאם היינו שולחים לשם בנים הם לא היו שורדים. אתה יודע מה זה להיות באילת עכשיו ביולי־אוגוסט, מתחת לרשת הסוואה, 48 שעות רצוף, לילה לילה, ולבצע עבודה שגרתית? - הן עושות את כל אלה ומצוינות!”

אתה צופה שביום מן הימים תשב אישה על

כיסא קאס”ר?

“תשאלו אותי אם תהיה מג”דית ראשונה. אני מאוד מקווה שכן, הכול תלוי בקצינות. כבר אמרתי שאם הן מוכנות לעשות את מה שנדרש כדי להיות מג”ד - הן תהיינה מג”ד. משמעות החלטתה של קצינה להיות מג”דית בגיל 34 (ממוצע הגיל של מג”דים), היא שחורף מתפקיד אחד כל תפקידיה יהיו בשדה. משמעות ההחלטה להיות מג”ד היא בין השאר דברים ‘פרזאים’ כמו: שבת כן שבת לא בבסיס, כמעט ואין יציאות הביתה. כמעט מיניתי קצינה לתפקיד סמג”דית, אולם היא בקשה בשלב זה, לא לעשות את הצעד בגלל סיבות אישיות”.

ואם תהיה מג”דית אז הבלם או המעצור יהיה שם?

“לא. מי שתהיה מג”דית יכולה להיות גם אלוף־משנה וכן הלאה, אבל כרגע אתה שואל אותי היכן ממוקמת התקרה? שלא פרצנו - שם התקרה”.

מתצפיות בדידות לפעילות בחמ”לים. מהפכה זו קרתה בזכות הטכנולוגיות המאפשרות לנו לשים תרנים עם אמצעי תצפית ליום וללילה, שימוש במכ”ם וכדומה. את כל הידיעות/מודיעין העולה מאמצעי תצפית אלה אנו מרכזים בחמ”ל הגזרת.

זו המהפכה הגדולה. היום, כתפיסה, מול כל גזרה גדודית יש חמ”ל איסוף המקושר לחמ”ל האג”ם”.

מהי הגדרת הגזרה של כל חמ”ל?

“בכל גדוד מבצעי יש חמ”ל איסוף. כל מג”ד שנכנס לקו מקבל חלק מהתקן־קו ‘חמ”ל איסוף’ עם קצינות, עם מפקדות, עם החיילות שהן מוקד הידע ומכירות את הגזרה על בוריה, יודעות את ההיסטוריה הגזרתית, וחשוב לא פחות יודעות ללמד אותו את כל אלה. חלק מנוהל הכניסה של הכוחות דורש לעבור בחמ”ל, להכיר איזה אמצעי תצפית קיימים, הכול על קווי דיווח וכו’. לדוגמה, 90 אחוז מהאירועים בעזה קשורים בצורה

◀ “אני כקאס”ר מתחבר לחיל

המודיעין במישור האיסופי. אני עוסק באיסוף לכוחות היבשה מקצה לקצה - לא רק בתחום אחריותי - ובסוף מסתכל על כל התמונה של תחום האיסוף, כולל בניין הכוח והפעלת הכוח; ועל תחום המודיעין מזווית כוחות היבשה בלבד”

זו או אחרת לתצפיות. מפקד שלא יכירן לא יתפקד כנדרש ממנו. עבודה נכונה עם התצפיות בקו, תביא לתוצאות טובות”.

זה לא קרה כשגלעד שליט נחטף?

“נכון, זוהי משום שהתורן שהיה מול הגזרה חטף כדור מצלף, כמו שקרה אגב בחטיפה בצפון לפני פרוץ מלחמת לבנון השנייה. בגזרה ההיא מי שראה את החטיפה הוא התורן שעמד בניצב לגזרת החטיפה, וראה את החטיפה מזוויתו. מלבד זאת, גלעד שליט נחטף דרך המנהרה מלמטה. תצפית לא יודעת לראות מתחת לקרקע”.

מהו המהפך המרכזי הקשור לבט”ש?

“המהפך המרכזי בבט”ש הוא בתפיסת ההפעלה של האיסוף הקרבי ובאמצעי התצפית. כיום בשני תחומים אלה אנחנו הרבה יותר טובים: רואים יותר רחוק, ביום ובלילה, עם הרבה מאוד מכ”מים. פעם ראינו רק בשחור־לבן ובהדמיה - היום רואים בצבע אמיתי”.

בירכנו את קצין החיל החדש במפקדת זרוע היבשה, שהחייל שלו יביא לכוחות היבשה מודיעין רב ואיכותי.

פלוגת המיפוי

אזורי הפעילות של פלוגה 524 במהלך מלחמת העולם השנייה

הפלוגה של הוד מלכותה

בסוף שנת 1941 ובתחילת 1942 נחל הצבא הבריטי מפלות בכרתים ובמדבר המערבי. בקרבות אלו פעלו שתי פלוגות מיפוי מאומנות שנפלו בשבי. הקמתה והכשרתה של פלוגה מקצועית כזו בצבא הבריטי נמשכה שלוש עד ארבע שנים. לפיכך, פנו בתחילת 1942 נציגי הצבא הבריטי אל הסוכנות היהודית בבקשה לגייס מבין אנשי המקצוע היהודים בארץ ישראל חיילים בעלי הכשרה מתאימה, אשר יוכלו, לאחר אימונים של חצי שנה, לצאת לפעולה כפלוגת מיפוי עברית אשר תבצע במסגרת הצבא הבריטי משימות של מדידות ומיפוי בכל מקום שיידרש. הסוכנות היהודית קיבלה על עצמה משימה זו, והחל מחדש אפריל 1942 התחילה לגייס בארץ ישראל טירונים בעלי מקצוע בתחומי המדידות, השרטוט והרפרודוקציה. במקביל, התחיל הצבא הבריטי לאתר בעלי מקצוע ועובדי שירותים בקרב הפלוגות העבריות שהיו קיימות. הפלוגה החדשה התחילה להתקבץ בחודש יוני 1942 בין קהיר לחלואן (Helwan) בתוך המערות הגדולות של טורא, שהיוו הסוואה לעבודת היחידה שרוכזה בתוך מערות שהוכשרו במיוחד לכך.

◀◀ בסוף שנת 1941 ובתחילת 1942

נחל הצבא הבריטי מפלות בכרתים
ובמדבר המערבי! בקרבות אלו פעלו
שתי פלוגות מיפוי מאומנות שנפלו בשבי

עוד לפני מערכת אל-עלמין השכילה היחידה לבצע את העבודה בצורה עצמאית וברמה טכנת נאותה. תוך זמן קצר הפיק הצבא הבריטי מן היחידה הזאת את מרב התועלת. פלוגת מודדי השדה 524 הארץ ישראלית של הוד מלכותה הייתה יחידה מקצועית עורפית שכמוהו היו בצבא הבריטי מעטות מאוד. בגלל תפקידיה הייתה הפלוגה צמודה למפקדה הראשית של צבאות בעלות

חשיפת פעילות פלוגת
המיפוי העברית מס' 524
בצבא הבריטי מאפשרת
הצצה נדירה לתחום
המיפוי הצבאי במלחמת
העולם השנייה

אלי יצחק*

כרזה לעידוד ההתנדבות
לצבא הבריטי

*ד"ר רס"ן (מיל'), לשעבר רמ"ד מתודולוגיה ואחראי מורשת ביחידת המיפוי
בחיל המודיעין; לקבלת המאמר המלא: elinna@smile.net.il

העברית

האימונים נמשכים, התחילו בעלי המקצוע הוותיקים לבצע משימות מעשיות בכל תחומי הפעילות של הפלוגה.

מחלקות המודדים

בסוף 1942 התחילו מחלקות המודדים לבצע מיפוי בחלקים שונים של מצרים. למיפוי זה קדמה רשת בקרה ששימשה בסיס למיפוי. במאס 1943 עברו כל מחלקות המודדים לצפון סוריה לשם הקמת רשת נקודות בקרה ולמיפוי אזורי נרחב משני צדי נהר פרת. משימה זו נמשכה עד סוף 1943. עד לחודש ספטמבר 1944,

צריך המתנדבים לפלוגה 524 במחנה הצבאי הבריטי בסרפנד

המשיכו חלק ממחלקות המודדים במיפוי בסוריה, בפיתוח רשת טריאנגולציה מדרגה שנייה בלבנון. במיפוי דרום לבנון ובמשימות מיפוי בסיני. מחלקה אחרת של מודדים יצאה על ציודה ללוב לשם יצירת קשר גיאודטי בין רשתות הטריאנגולציה של לוב ושל טוניס. בשנים 1943-1944 עברו כל המודדים אימונים גם במיפוי לפי תצ"א ופענוח.

יחידות המיפוי והרפרודוקציה

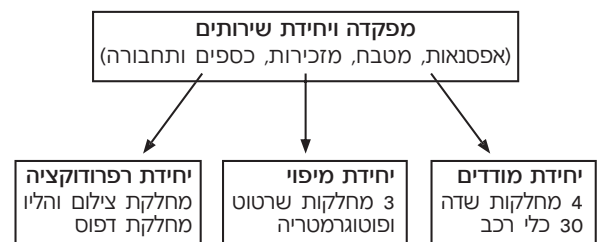
לאחר השלמת אימוניהן, בסוף 1942, ביצעו יחידות אלה מיפוי של האי רודוס, עזרו לרפרודוקציה בהכנת מפות מטרה, עדכנו ושרטטו מפות של צפון איטליה ושל דרום צרפת. כל המפות שהוכנו ביחידת המיפוי עובדו והודפסו על ידי מחלקת הרפרודוקציה של הפלוגה. המשימה העיקרית של הרפרודוקציה הייתה באותן שנים הכנת מפות מטרה לחיל האוויר המלכותי, ובשיתוף הדוק איתו. מפת מטרה הייתה מורכבת מתצלום עדכני של אזור המטרה עם ציון יעדי הפגיעה, וממפה קווית של התקרבות אל המטרה, והוכנה, לפי דרישות חיל האוויר, תוך 24 שעות ממועד קבלת תצלומי המטרות. מפות אלה כיסו במשך הזמן את מרבית המטרות החיוניות בצפון איטליה. נוסף על כך הדפיסה הרפרודוקציה באותן שנים גם מפות טופוגרפיות של צפון איטליה, של דרום צרפת ושל סיציליה לקראת הפלישה אליה. כמו כן, הודפסו מפות של אלבניה ושל יוגוסלביה. כדי להטעות את האויב הטילה מפקדת הצבא הבריטי על כל פלוגות המיפוי במזרח התיכון להכין, לעדכן ולהדפיס מפות טופוגרפיות של כל המדינות באגן הים התיכון, ביניהן גם כאלה שלא נועדו לשימוש מעשי.

הברית במשך כל מלחמת העולם השנייה. עיסוקה של הפלוגה היה הכנת מפות צבאיות הדרושות לתכנון ולביצוע משימות של צבאות היבשה והאוויר. הפלוגה מנתה מודדים שהוכשרו לבצע מדידות שדה וכן מחלקת מפענחים. במחלקה זו פענחו בשיטה פוטוגרמטרית את תצלומי האוויר לצורך חידוש המפות הקיימות או לשם שרטוטן מחדש. ציוד הדפסת אופסט ומערכת הפרדת צבעים וצילום ליתוגרפי להכנת לוחות דפוס, השלימו את המערך המקצועי של הפלוגה. לפלוגה נועדו משימות שדה וכל הציוד והמכשירים היו מותאמים לתפקידי שדה. האנשים שגויסו לפלוגה באו מקרב היישוב הוותיק, אך היו בה גם כמה עולים חדשים שבאו מן הארצות שלא נכבשו עדיין על ידי היטלר. למרבית חיילי הפלוגה הייתה הכשרה במקצועות ההנדסה, המדידה, האדריכלות, הגרפיקה והדפוס וכן במכונאות ובנהיגה.

מבנה הפלוגה

הפלוגה נבנתה כפלוגת שדה ניידת וניתן היה להעבירה על גבי מכוניות לכל מקום שנדרש. מכונות הדפוס והצילום היו מותקנות על מכוניות מיוחדות, ויחד עם מכונית הגנרטור ומכונית לאפסנאות ולרפרודוקציה ניתן היה להעבירן ולהפעילן בכל מקום. הפלוגה הורכבה משלוש יחידות מקצועיות: יחידת מודדים בת ארבע מחלקות שדה; יחידת מיפוי שכללה שלוש מחלקות שרטוט ופוטוגרמטריה; ויחידת רפרודוקציה שכללה מחלקת צילום והליו ומחלקת דפוס. בנוסף היו מפקדה ויחידת שירותים. מטה הפלוגה ומחלקות אחדות רוכזו במחנה.

מבנה פלוגת המיפוי העברי 524

אימונים

החיילים שהגיעו לפלוגה עברו מיון ומבחני קליטה. רבים מאוד מבין המועמדים נשלחו ליחידות אחרות מכיוון שלא התאימו לדרישות המקצועיות הגבוהות. הנקלטים התחילו מיד בתקופה ממושכת של אימונים מקצועיים מפרכים בהדרכת מדריכים בריטים. האימונים התנהלו בתחומים מקצועיים נפרדים בכל יחידת משנה: אימוני המודדים בטריאנגולציה ומיפוי בשולחנית התבצעו בלילות ליד המחנה בגבעות טורא; אימונים בשרטוט מפות ובמיפוי לפי תצלומי אוויר וכן אימונים של כל עובדי הרפרודוקציה התנהלו בתוך המערות. האימונים נמשכו שישה חודשים. במשך כל אותה תקופה המשיכו להגיע לפלוגה חיילים נוספים בעלי מקצוע, מתוך גיוסים בארץ ישראל ומתוך פלוגות עבריות קיימות. לקראת אוקטובר 1942, בעוד

פלוגת המיפוי באירופה

בחודש ספטמבר 1944 עלו כל הקצינים והחיילים של הפלוגה, על כל ציודם וכלי הרכב, על שתי אוניות משא, וכל הפלוגה הועברה לאיטליה והקימה את בסיסה בקרבת העיר סיינה, ששחררה מידי הגרמנים זמן קצר לפני כן. מאז ועד פיצוץ היחידה בשנת 1946 נשתנו

מסדר של חיילי פלוגה 524 בגבעות טורא במצרים

במידה ניכרת המשימות שביצעו המחלקות השונות של הפלוגה. המשימה העיקרית של מחלקות המודדים ומחלקות המיפוי הייתה זיהוי נקודות בקרה קיימות על גבי תצלומים של כל איטליה שצולמו בסוף המלחמה ובעיקר לאחר סיומה. נקודות בקרה אלה, שהיו בדרך כלל עצמים בולטים בשטח, אומתו בשדה וסומנו על גבי תצלומי האוויר. העתק אחד היה מיועד לבריטניה, והעתק שני לארה"ב. על מחלקות המודדים הטילו מיד אחרי סיום המלחמה גם משימות אחרות שחשיבותן מבחינה גיאודטית רבה יותר, כגון יצירת קשר גיאודטי בין דרום קורסיקה וצפון סרדיניה. (על ידי מדידת מרובע גיאודטי בשיטת טריאנגולציה בין שתי נקודות, טריאנגולציה בצפון סרדיניה לבין שתי נקודות בדרום קורסיקה) כמו כן נמדדו על ידם נקודות טריאנגולציה בטוניס ובסיציליה, לשם קביעת תחנות רדאר לכוון שיירות מטוסי תובלה מהמזרח לאורך הים התיכון לבריטניה. מחלקות הרפרודוקציה עבדו באותן שנים בהדפסת מפות איטליה. בתום מלחמת העולם השנייה, בפקודת יום שפרסם

הפילדמרשל אלכסנדר ב־2.5.1945, בה הודה לכל החיילים שהשתתפו בהשמדת האויב הנאצי בזירת מרכז הים התיכון, נצטוותה פלוגה 524 להעתיק את אתר חנייתה מהמנזר העתיק שעמד בקרבת העיר סיינה ולעבור לקרקטינים שבלב העיר. תזווה זאת רוממה במקצת את המורל של חברי הפלוגה, במיוחד כשהתבררו שהפיקוד על הפלוגה עבר לידי אחד הקצינים הבכירים של הסגל הארץ ישראלי. חיילי הפלוגה הרגישו כי מעתה יוכלו להיענות לצורכי המצפון היהודי, ולהושיט יד אחים לשארית הפליטה. ההזדהות היהודית התבטאה בצורות שונות. בראש ובראשונה בהפרשת מזון ובאיסוף כספי תרומות מחיילים לרכישת מזון ומצרכים אחרים מעבר לכמויות המוקצבות לכל יחידה לטובת שארית הפליטה. בתחילת ינואר 1946 הועברה הפלוגה מסיינה אל בסיס המדידות שבמלדאלוני הסמוכה לקזארטה שבמחוז נאפולי. החל משנת 1945 התחילו מחלקות הרפרודוקציה להכשיר כוח אדם מקצועי לשם הקמת מושב שיתופי בארץ ישראל, אשר עיקר פרנסתו על בית דפוס אופסט. רעיון זה התגשם מאוחר יותר במסגרת כפר מונש.

יוצאי הפלוגה השתלבו בתחום המיפוי ובתחומים אקדמיים ומקצועיים שונים. רבים מביין יוצאי פלוגה 524 מילאו תפקידים חשובים בצה"ל, במגזר הממשלתי ובאקדמיה, וכן ניכר מאוד רישומם על כלכלת הארץ. רבים מהם עבדו בתחומי התכנון והביצוע ההנדסי והטכני וגם בענפי

◀ פלוגת מודדי השדה 524 הארץ ישראלית של הוד מלכותה הייתה יחידה מקצועית עורפית שכמוהו היו בצבא הבריטי מעטות מאוד

האמנות, הגרפיקה, הדפוס וההתיישבות. יצוין עוד, כי בשנות ה־80 וה־90 פורסמו שני ספרים, "האגדה לשבט 524" ו"סיפורי חיילים של פלוגה 524", ובהם עדויות וסיפורים של בוגרי פלוגה 524 על פעילותם במהלך מלחמת העולם השנייה. בנוסף נרשמו עדויות של בוגרי הפלוגה, גמלאי מחלקת המדידות הממשלתית, במסגרת מפעל מורשת המרכז למיפוי ישראל.

היכוננו !

פרטים אודות אירועי 25 שנים למל"מ בקרוב בדואר ובאתר המל"מ

איש המודיעין האולטימטיבי

הלך לעולמו דויד קמחי (דייב) מוותיקי "המוסד" (14.2.1928-8.3.2010)

תפקידו האחרון ב"מוסד". לכל אורך שירותו ב"מוסד" גויס דייב פעמים רבות למשימות מבצעיות אד-הוק, שלא תמיד היו קשורות לתפקידו הייעודי באותה עת. כך, למשל, נקרא למבצעי גיוס מסובכים, והיה הראשון לצאת לכורדיסטן, להקמת הקשר עם מולא מוצטפא בראזאני.

ב־1980 נענה דייב לקריאת יצחק שמיר לכהן כמנכ"ל משרד החוץ. תפקיד אותו מילא עד 1987, הכהונה הארוכה ביותר של מנכ"ל במשרד זה עד כה. בתקופת כהונתו הוביל את המשא ומתן עם ממשלות לבנון ומצרים, וריכז מאמצים מיוחדים לחידוש היחסים הדיפלומטיים עם מדינות באסיה ובאפריקה. עם פרישתו מונה

לשגריר מיוחד של המדינה. במסגרת תפקידו זה נשלח למשימות מיוחדות, והשתתף בוועידת מדריד ב־1991, בעקבותיה היה חבר במשלחת הישראלית לשיחות הרב־צדדיות והשתתף בוועידת מדריד השנייה (הלא רשמית) בינואר 2007. כמו כן, היה בקשר מתמיד עם "המוסד" וסייע בכל מה שנדרש.

במקביל לשליחותיו הממלכתיות, עסק לאחר פרישתו הרשמית בתחומים שונים ורבים:

- ב־1989 הקים את "המועצה הישראלית ליחסי חוץ" ושימש כנשיאה. יזם והוציא לאור את רבעון המועצה Israel Journal of Foreign Affairs.
 - שימש במשך 13 שנה כסגן נשיא בכיר בחברת Millicom International Cellular, חברת תקשורת סלולארית בינלאומית מובילה, שהינה חלק מקבוצת Kinnevik השוודית. כן שימש כיועץ לחברות נוספות באותה קבוצה.
 - כיהן שנים רבות כדירקטור ב"מעריב" וכיו"ר הדירקטוריון בשנים 2005 עד 2008.
 - היה חבר בחבר הנאמנים בוועד המנהל של האוניברסיטה העברית, חבר בוועד הנאמנים של מכון טרומן בירושלים, וחבר במועצת המנהלים של מרכז פרס לשלום.
 - היה ממייסדי "הברית הבינלאומית לשלום ערבי־ישראלי", ופעיל מרכזי ביוזמת זנבה ובארגוני שלום שונים בארץ ובעולם.
 - לאורך השנים כתב דייב מספר ספרים על ההיסטוריה הישראלית, על המזרח התיכון ועל העולם השלישי; מאמרים רבים בכתבי עת אקדמיים ובעיתונות הישראלית והזרה; ובשנים האחרונות היה בעל טור קבוע ב"גרוהלם פוסט".
 - כדברי נשיא המדינה שמעון פרס במכתב תנחומים ששלח לרעייתו רותי: "לעתים קשה להאמין שסיפור חייו המגוון ומלא העשייה הוא סיפורו של אדם אחד".
- יהי זכרו ברוך.

דייב קמחי נולד בלונדון ב־14 בפברואר 1928. בילדותו עבר עם משפחתו לציריך, שם למד בבית ספר שוויצרי, עד שובם לאנגליה ערב מלחמת העולם השנייה. כבן למשפחה ציונית הצטרף לתנועת "הבונים", וב־1944 יצא לחוות הכשרה של התנועה באנגליה. ב־30 בנובמבר 1946 עלה ארצה באשרת סטודנט באוניברסיטה העברית, שם החל בלימודי חקלאות כשכוננתו להפוך לאגרונום של הקיבוץ שיקים גרעין ההכשרה שלו. במאי 1947 פג תוקף האשרה והוא נשאר בארץ כעולה בלתי לגאלי. ב־29 בנובמבר 1947, שנה לאחר עלייתו ארצה, גויס לגדוד הסטודנטים "מוריה" אשר לחם בירושלים. דייב נפצע בקרב על דיר

אב־טור, ולאחר שחרורו מבית החולים חזר ליחידתו והשתתף בקרבות הקשים בהם לחם גדוד "מוריה".

עם שחרורו מן הצבא בתום מלחמת השחרור, החליט לנטוש את לימודי החקלאות והחל בלימודי מזרח תיכון וסוציולוגיה. הוא סיים את לימודי התואר הראשון והשני באוניברסיטה העברית בהצטיינות. ב־1970 קיבל תואר דוקטור ביחסים בינלאומיים באוניברסיטה העברית על מחקרו בנושא התנועה האפרו־אסיאנית.

בשנת 1953, עם סיום התואר השני, התגייס ל"מוסד" למודיעין ולתפקידים מיוחדים. בתפקידו הראשון שימש כמדריך בבית הספר למדעי המדינה בירושלים. בשנת 1955 עבר ל"צומת" (אגף היומיני של "המוסד"), ויצא מטעמו כראש שלוחה באחת ממדינות אירופה. שם החל בקריירה ארוכה ופורייה כקצין איסוף וגייס. על "עלילות" דייב הקצ"א מוקדם עדיין להרחיב את הדיבור. עם שובו ארצה מונה לראש מחלקה ב"תבל" (האגף לקשרי חוץ של "המוסד"). במהלך שנות ה־60 יצא דייב לשליחות ארוכות וקצרות למדינות שונות באפריקה ובאסיה, ותרם תרומה משמעותית לביסוס הקשרים הבינשירותיים בשתי היבשות, ולחיזוק מעמדה של מדינת ישראל שם.

באמצע שנות ה־60 הוטל על דייב להקים מחלקה ייחודית באחד האגפים המבצעיים. בתפקיד זה באו לידי ביטוי מיטבי השכלתו הרחבה, היצירתיות שלו והכרתו את נפש האדם. המחלקה פועלת עד היום הזה בהצלחה על פי קווי המתאר ששרטט דייב. בשנת 1968 קרא לו צבי זמיר, שמונה אז לראש "המוסד", והפקיד בידיו משימה - הקמת אגף חדש, אגף מטה לריכוז ולתיאום עבודת המטה של האגפים המבצעיים. לימים נוצרה מסורת שהעומד בראש אגף זה משמש כמשנה לראש "המוסד".

ב־1973 שוב יצא דייב לאירופה כראש המוקד של האגף לקשרי חוץ שם. בשובו, ב־1976, מונה לראש "תבל",

הראשון שידע

**גדליה חלף, סגן מפקד
"קיסריה" ב"מוסד", אשר
נפטר לאחרונה בגיל 84,
היה שייך לחבורת הסוד
המצומצמת שליוותה את
גיוסו ושילוחו של אלי
כהן לדמשק**

יוסף ארגמן*

גדליה חלף

גדליה חלף, איש "המוסד", שהובא למנוחות בבית העלמין של קיבוץ שפיים (6 באפריל 2010), הינו דוגמה מובהקת לאנשי קהילת המודיעין, האלמונים בחייהם ובמותם. רק מעטים מתוך קהל המלווים ידעו כי גדליה, סגן מפקד היחידה המבצעית באמ"ן (188) וב"מוסד" ("קיסריה"), היה בחבורת הסוד המצומצמת מאוד שליוותה את גיוסו ושילוחו של אלי כהן לדמשק. הוא היה גם הראשון מאנשי היחידה אשר קיבל את הידיעה על לכידתו של אלי. ב־18 במאי מלאו 45 שנה להוצאתו להורג של איש המודיעין הישראלי המפורסם ביותר. על מעצרו של אלי כהן בדמשק נודע לחלף בשעת צהריים מוקדמת של ה־19 בינואר 1965. הידיעה הראשונית והבלתי ברורה הגיעה בשיחת טלפון. גדליה חלף קיבל את השיחה. היא הייתה מיועדת ליוסף יריב, מפקד "קיסריה", שגדליה היה סגנו. יריב שהה אז באירופה בהכנות למבצע, והשיחה הועברה לחלף.

◀ על מעצרו של אלי כהן בדמשק נודע לחלף בשעת צהריים מוקדמת של ה־19 בינואר 1965. הידיעה הראשונית והבלתי ברורה הגיעה בשיחת טלפון. גדליה חלף קיבל את השיחה

בצדו השני של הקו היה סא"ל שמוליק גורן, מפקד יחידת הקת"ם (קצינים לתפקידים מיוחדים) של אמ"ן. בנימת קולו נשמעה דאגה: "גדליה, אגיד עכשיו שם ערבי, תראה אם הוא מוכר לך...". גדליה חלף, גבר נאה וגבוה, בעל עיניים כחולות ורעמת שיער צפופה, נדרך. "דבר", אמר קצרות. "השם הוא כאמל אמין ת'אבת", אמר גורן. עוד שנים רבות לאחר מכן זכר גדליה את פרטי פרטיו של אותו רגע בודד. "שמוליק, סגור את הטלפון", אמר לאקונית, "אני בא אליך!". גדליה חלף היה איש שב"כ שהושאל לאמ"ן ול"מוסד". שמונה שנים שימש כסגנו של מפקד היחידה. היה מעורה במהפכה המבצעית שחולל יריב מאז קיבל את יחידה 188, היחידה המבצעית של אמ"ן, בסוף 1957 מידיו של יוסי הראל (מפקד "אקסודוס", שנפטר בשנה שעברה), ואולם המצב אליו נקלע באותו בוקר באקראי יצר עבורו סיטואציה נפשית חדשה. גדליה הכיר היטב את אלי כהן. עם חבורת הסוד המצומצמת בפיקודו של יוסף יריב, ליווה את שליחותו. הוא הכיר את מקצועיותו, את ענוותנותו ואת מסירותו הרבה. במהלך שליחותו פגש בו לא פעם באירופה ובארץ. דווקא משום כך התקשה לעכל את העובדה כי בכיר לוחמי "המוסד" בסוריה אכן נתפס.

מידע קטוע ומעורפל

המידע הראשון לגבי לכידתו של כאמל אמין ת'אבת, נתקבל אצל סא"ל גורן באמצעות גורם זה. המידע שהגיע מדמשק בבוקר ה־19 בינואר 1965 היה קטוע ומעורפל. הוא סיפר על שמועות

*היסטוריון צבאי. בעבר עורך "במחנה";
yossiargaman@walla.co.il

שנות שנפוצו בבירה הסורית. תמצית הסיפור נודעה לאחד מקציניו של שמוליק גורן. יחידת הקת"ם, שפעלה במסגרת חיל המודיעין, הפעילה אז סוכנים לא יהודים במדינות ערב הקרובות.

◀◀ "הם קיבלו את זה קשה", כך סיכם גדליה כעבור עשרות שנים את תגובותיהם של יוסף יריב ומאיר עמית. עם זאת, החלו מיד מאמצים קדחתניים, חובקי עולם, להצלתו של איש המודיעין הישראלי

גורן לא ידע, כמובן, דבר אודות לוחם "קיסריה" אלי כהן. עם זאת, כאשר קיבל מידע לא שגרתי סבר כי ראוי להעביר אותו לגוף המקצועי. הוא ביקש ממזכירתו להשיג לו את משרדו של יוסף יריב, מפקד היחידה. לאחר שהתברר לו כי יריב נמצא בחו"ל ביקש את סגנו. באותה שעת צהריים של ה-19 בינואר 1965, גדליה עדיין קיווה לטוב, אף כי לבו ניבא רעות.

עם הגיעו למשרדי הקת"ם ביקש להתעדכן במהירות. היה עליו לדווח מיד למפקדו יוסף יריב ולרמס"ד (ראש "המוסד") מאיר עמית.

גורן, בעל התספורת הקצועה בנוסח ה"מארינס", לא השתהה. הוא דיווח כי המקור שהביא את המידע מדמשק באותו בוקר, סיפר בבית מלון בטבריה על שמועות בדבר מעצרה של אישיות סורית חשובה. שמו של העצור: כאמל אמין ת'אבת. לדברי המקור, האיש מקורב למפלגת השלטון ונעצה כנראה, בחשד לריגול למען ישראל. המקור סיפר עוד על הפסקות חשמל יזומות ובלתי שגרתיים בחלקים שונים ברובע אבורומאנה האמיד ועל תנועות צבא עצבניות ברחבי דמשק.

מהורה ומודאג חזר גדליה חלף למשרדי "קיסריה", ששכנו בבניין טמפלרי עגמומי ומוקף גדר סבוכה ברחוב ב' בקריה בתל אביב. בעודו מנער את טיפות הגשם מבגדיו, ביקש מהמזכירה להשיג לו את תח"ל (תחנות חו"ל). אחר כך התיישב וניסח מברק מוצפן ליוסף יריב בפריס. במקביל, צלצל ללשכת רמס"ד מאיר עמית וביקש פגישה דחופה. אורה אבני, מזכירת הלשכה, פינתה מיד זמן.

בשעה שהמתין לקשר עם אירופה ערך גדליה חשבון נפש מקצועי מהיר. לנגד עיניו, כך סיפר לימים, עברו כל התחנות בהן פגש את כהן. אך צלצול טלפון קטע את חוט מחשבותיו. בלשכת רמס"ד הקדימו את הפגישה. גם המברק לאירופה יצא לדרך.

גדליה חש הקלה מסוימת לאחר שחלק את המידע המדאיג עם מפקדיו.

"הם קיבלו את זה קשה", כך סיכם גדליה כעבור עשרות שנים את תגובותיהם של יוסף יריב ומאיר עמית. עם זאת, החלו מיד מאמצים קדחתניים, חובקי עולם, להצלתו של אלי כהן.

המאמצים הללו, שכללו ניסיון חטיפה של בן אחיו של נשיא סוריה באירופה, לא נשאו פרי.

גדליה חלף היה איש מרכזי בקשר שניהל "המוסד" תוך קשיים גדולים עם נדיה כהן, האלמנה שמעולם לא סלחה. הוא המשיך בקשר גם בחייו האזרחיים. עם סיום תפקידו ב"מוסד", מילא חלף תפקידי ניהול שונים. לפני כעשר שנים איבד את רעייתו הנאמנה עקב מחלת הסרטן. חלף היה שבור אך מצא נחמה בנכדיו. אחר כך הקים קשר חדש שבסופו של דבר לא צלח. לפני שלוש שנים חווה נפילה מקרית על המדרכה. מאז חלה הידרדרות במצבו עד פטירתו. יהי זכרו ברוך.

האיש שלנו בדמשק

אלי כהן התקבל ליחידה 188 בסוף חודש מאי 1960. בסיומו של תהליך בידוק ארוך החל תקופת הכשרה ראשונה ביחידה. תקופה זו, במהלכה הוכשר לשמש כסוכן מודיעין, נמשכה עד סוף ינואר 1961. חודש לאחר מכן יצא לארגנטינה להכנת סיפור הכיסוי שלו. הוא הגיע

אלי כהן משקיף מגג בניין אל פרברי דמשק

לבואנוס איירס ב-5 בפברואר 1961 מצויד בדרכון צרפתי על שם ז'ק פליקס רויאר. שלושה חודשים וחצי לאחר הגעתו קיבל מאיש היחידה בארגנטינה י"כ דרכון ארגנטיני על שם כאמל אמין ת'אבת (SABET), גולה סורי ליד בירות. כך החל מסעו של אלי כהן לדמשק. סיפור פועלו, לכידתו ותלייתו כבר הפך למיתוס ישראלי. מדינת ישראל דורשת את החזרת גופתו בכל מגיעה עם דמשק, אך עד כה ללא הצלחה. התבטאויות של בכירים לשעבר בממשל הסורי יוצרים את התחושה שהם עצמם אינם יודעים היום את מקום קבורת הגופה.

מודיעין וביטחון פנים במסופוטמיה

מעט שקמו ישויות מדיניות נאלצו שליטיהן להסתייע בכלים מודיעיניים ובאמצעי ביטחון, כדי להבטיח את שליטתם על נתיניהם ולהתמודד עם מתחיהם מבית ומחוץ. כך היה בממלכה המצרית, כך ברחבי מסופוטמיה, כך בסין הרחוקה וכך בעולם התנ"כי. מאמר זה יעסוק במודיעין וביטחון פנים במסופוטמיה של ראשית האלף השני לפני הספירה, כשעיקר החומר לקוח ממכתבי מארי ונשען עליהם ומיעוטו מתל-ליילן. ניידד גם דברים למדינות ולדמויות הפועלות מאחורי מכתבים אלה.

מסופוטמיה בראשית האלף השני לפני הספירה: עניין לנו כבר בישויות מדיניות רבות ברחבי מסופוטמיה (או סור-מסופוטמיה כפי שיש הקוראים לאזור), רובן ככולן נאבקות בצורה וברמה כזו או אחרת על מקומן ולעיתים על עצם קיומן, וממילא נזקקות כאמור למודיעין ולאמצעי ביטחון פנים.

התקופה הספציפית בה מדובר היא תקופת השושלות האמוריות, שהבולטים בה היו שמש-אדד א', מלך אשור, וחמורבי מלך בבל. לאחר נפילת ממלכת אור (סביב 2000 לפנה"ס) עלו מספר ממלכות חזקות, הן בסוריה והן בעיראק. מאלה, הידועה ביותר בסוריה הייתה מארי, שהיוותה מרכז חשוב עוד באלף השלישי לפנה"ס ושלטה על עמקי הפרת המרכזי והחבור. מייסד השושלת האמורית בעיר זו היה יגדלם, ובנו יחדנלם הוא שהעלה את מעמד הממלכה והרחיב את גבולותיה עד שנרצח כתוצאה מקשר של אנשי חצר, כנראה בתיאום עם שמש-אדד מאשור. האחרון - בו עוד ידובר להלן - ניצל המצב לכיבוש מארי ומשכבשה הפקיד עליה את בנו הצעיר ישמח-אדד, כמשנה למלך. שלטון האשורים במארי נמשך כעשרים שנה, תקופה עליה למדים מחילופי מכתבים בין הדמויות דלעיל וכן עם מלכים אחרים. חליפת המכתבים מלמדת כי ישמח-אדד היה שליט חלש, שנזקק להדרכת אביו. לאחר מות שמש-אדד הצליח זמרלם, בנו של יחדנלם לשוב למארי (ממנה נמלט לאחר רצח אביו) ולעלות על הכס, כנראה בסיוע בעלי ברית, ביניהם גם חמורבי מבבל. בימי מלכותו הגיעה מארי לרום

התחרות הנמרצת בין הממלכות השונות במסופוטמיה של ראשית האלף השני לפני הספירה, אילצה את השליטים להילחם על הישרדותם נגד אויבים מחוץ ומבית תוך שימוש נרחב באמצעי מודיעין שונים

רפי קיטרון*

*ד"ר בלימודי ארץ ישראל וארכיאולוגיה, אוניברסיטת בריאילן

בגיוס כוחות, בהיועצות באלים ובעוד נושאים הכרוכים בהיערכות צבאית. אולם שליט השואף לניצחון, לא יכול היה שלא להוסיף לכל אלה או אף לבססם באמצעות מידע על כוחו של האויב וכונותיו המדויקות. ואכן, מכתבי מארי ממחישים היטב עד כמה היו ההחלטות הצבאיות תלויות במידע מודיעיני.

כך כותב חמורבי לנציגו של זמרלם: "בראשית חודש קור קרא האויב בקירבי חיות והאלים לא הגיבו בחיוב. הוא הולך איפוא לקראת אבדנו, טוב הדבר. תן... (לשליח) להישאר (לפחות) חמישה ימים עד שנראה מידע מלא לגבי האויב. (כאשר) נראה מידע מלא לגבי האויב, אתיר לו (לשליח) (ללכת) (אז)...". במכתב אחר חמורבי אף מפורש וחד־משמעי יותר בהכריזו כי "לא אשלח (כוחות) כל עוד אין בידי מידע באשר לאויב".

חמורבי מונצח בראש אבן "חוקי חמורבי" המוצגת בלובר

מאחר וכן, תובן הימצאות טקסטים לא מעטים ובהם מידע על תנועת כוחות ולדוגמה: "כמו כן הגיע דיווח אודות אקלאקטום, צבא בן 1,500 איש... פלש לארצו של אדוני". על מכלול פעילויות המודיעין הופקדה מחלקה מיוחדת בארמון בראשות פקידים נאמנים. במארי, כך למדים מהתעודות, עמד בראש המחלקה פקיד שכונה בכינוי ההולם "יתוש קטן", ושמונה על ידי זמרלם לתפקידו. מקורות המידע וטכניקות האיסוף היו שונים ומורכבים - דיווחים ממושלים שונים, מהווסלים ואפילו מהמלכה, כללו מידע שהושג מסוחרים פטפטנים, אמנים נודדים, ספנים, בלדרים ופליטים. מידע רב נשלח על ידי שגרירים בחצרותיהם של בעלי ברית או של שליטים ניטרליים. איבל-פי־אל, שייצג את מארי בחצר חמורבי (ושמלבד היותו שגריר היה גם איש צבא), העביר מכתבים מלאי מידע ממה שכונה "מקורותיו הסודיים", ככל הנראה דיפלומטים אחרים ואנשי החצר.

המדרגה, תרבותית וכלכלית, והייתה לאחד הגורמים המדיניים במסופוטמיה. כדי לקיים את שליטתו העמיד זמרלם נציבים בארצות הכבושות ובמדינות החסות, ושלח סוכנים ושליחים לחצרות הממלכות העצמאיות (וכך גם פרס רשת מודיעין וריגול בה נעסוק בהמשך). משך שנים רבות היו זמרלם וחמורבי בעלי ברית קרובים, אולם במסגרת הגשמת שאיפותיו האימפריאליות של חמורבי כבש זה בסופו של דבר גם את מארי, בשנת 1760 לפנה"ס, וכשמרדה העיר לאחר כשנתיים הרס את ביצורה. מאז לא שבה עוד מארי לאיתנה.

◀◀ מקורות המידע וטכניקות

האיסוף היו שונים ומורכבים -

דיווחים ממושלים שונים, מהווסלים
ואפילו מהמלכה, כללו מידע שהושג
מסוחרים פטפטנים, אמנים נודדים,
ספנים, בלדרים ופליטים

דמות מרכזית נוספת על בימת האירועים הייתה, כאמור, זו של שמש־אדד - איש זה, ששורשיו אינם מזהים עדיין, שינה לזמן קצר את הנוף המדיני והכלכלי של צפון מסופוטמיה עליה השתלט - כולל על אשור - בפרץ מדהים של הצלחות. את השושלות המקומיות סילק ובמקומן הציב את בניו כשליטים, והוא עצמו ייסד באזור החבור בירה חדשה במקום לו קרא שבת־אנליל (מושבנו של אנליל). שום שליט לא מסוגל היה לקרוא תיגר על שמש־אדד במהלך שלטונו בן 35 השנה (1782-1813 לפנה"ס). עם כל זאת לא היו הקשרים אותם קשר יציבים דיים, ועם מותו הייתה המפולת דרמטית וסופית - ארבע שנים לאחר פטירתו היכתה ברית מלכים (בה השתתף גם צבא זמרלם ממארי) את צבאות אשור, ובכך תמה ההגמוניה האשורית ונפתחה תקופה חדשה, בה לא היה אף אחד ממלכי המדינות הגדולות ריבון על חבריו עד שהתעצם ביניהם חמורבי, מלכה של בבל, שהצליח להגיע לשליטה על מסופוטמיה רבתי ולבסוף ייסד את ממלכת בבל הגדולה. התמונה המצטיירת הינה אפוא של תקופה ואזור תוססים ומלאי פעילות, עם דמויות דומיננטיות ליד הגאי השלטון, עיתים כורתים בריתות, עיתים מפירים אותן ויוצאים למלחמות, קושרים זה נגד זה, מתגוננים זה בפני זה וכו'.

מודיעין וביטחון פנים

מודיעין חיובי

שליטי מסופוטמיה עסקו רבות בענייני צבא, בין בשל שאיפות התפשטות או מגמות תוקפנות אחרות ובין מהצד השני של המתרס, כמתגוננים, בכוח או בפועל. בהתאם עוסק החומר שבארכיונים בארגון הצבא,

ביטחון פנים ומודיעין מסכל

כפי שנוכחנו לעיל היו התנקשויות פוליטיות ומזימות חצר מקובלות למדי (גם) באלף השני לפנה"ס. מצב כזה חייב מנגנון רציני של ביטחון פנים ובמסגרתו מערך איסוף מידע. חלק מהמידע - בכל הנוגע לניסיונות חתרנות וכוונות התנקשות מחוץ - נאסף בוודאי באמצעים בהם דובר לעיל, במסגרת האיסוף החיובי. אשר למודיעין פנים, קרי אודות בני משפחה, אנשי חצר ושאר בוגדים בכוח מבית, יש להניח כי ככל מודיעין מסכל, לרבות בעולם העתיק, הוא כלל פיקוח ובילוש באמצעות סוכני חרש, הלשנות, פיקוח על מכתבים וחקירה של חשודים. בנושאים הללו של מודיעין מסכל אין בידינו מידע מהארכיונים שכה סייעו לנו.

◀ דו"ח המודיעין הראשון הידוע לנו, נכתב על ידי אדם בשם בנום, מפקד סיור מדברי, אל שליטו במארי. הדו"ח מוסר על עיירות גבול אשר מחליפות ביניהן סימני אש

לעומת זאת, קיים בארכיונים מידע על השלב האחרון של חשיפת קשרים נגד השלטונות, כלומר, הטיפול בקושרים שנתפסו ובעיקר בראשיהם (תרחי משמע). כצפוי, אין לקנא בגורלם, ובחומר מדובר על עריפת ראשים או על ריצוף גולגולות. במקרה אחד נשלחה פקודה מהמלך זמרלם לסלק מישהו (ירים דגן) לא רצוי - "אם יש תעלה בעיר או מחוצה לה גרום לאיש זה להימלט, בין שיעלה לגן עדן או ירד לגיהנום, שאיש לא יראהו (יותר)". הענישה הורחבה גם על בעלי ברייתו של הקושר ושותפיו לפשע - "זה שהגה המזימה או ידע עליה, יישרף הוא ויישרף ביתו".

מאמץ מודיעיני משוכלל

לסיכום יאמר כי במסופוטמיה של ראשית האלף השני לפני הספירה התקיימה תחרות נמרצת בין הממלכות השונות, והשליטים נאלצו להילחם על הישרדותם נגד אויבים מחוץ ומבית, מצב שחייב שימוש נרחב במודיעין למינהו. זכינו וארכיוני מארי (בעיקר) ותל-ליילן מאפשרים הצצה - ולמעשה התבוננות של ממש - לנבכי עולם חשאי זה.

בעקבות הצצה זו נראה כי בכל הנוגע למסופוטמיה יפים דברי פרופ' מרדכי גיחון כי "ניתן לקבוע עיקרון, שככל שהחברה האנושית היא בעלת ציוויליזציה גבוהה ומסועפת יותר, כן יהיה המאמץ המודיעיני שמשקיעים הצבאות שבניה מפעילים משוכלל וענף יותר". הפעילות המודיעינית בה מדובר במסופוטמיה הייתה אכן רחבת היקף ועניפה, ואילו באשר לרמת התחכום נראה - בדומה לדוגמאות אחרות מהעת העתיקה - כי מלבד בתחום הטכנולוגי לא התחדש הרבה מאז ועד ימינו אנו.

מובן שגם מידע חזותי לא הוזנח, ואמנם דו"ח המודיעין הראשון הידוע לנו נכתב על ידי אדם בשם בנום, מפקד סיור מדברי, אל שליטו במארי. הדו"ח מוסר מידע על עיירות גבול אשר מחליפות ביניהן סימני אש. המדובר מוסף כי אינו יודע משמעות הדבר ומתעתד לבחון המתרחש. גם מלוחות תל-ליילן למדים אנו על שימוש במרגלים-סיירים שנקראו צופים או "עיניים" ושנעשה בהם שימוש במעקב אחר פעילויות השליטים האחרים, וכיצד מדי פעם נלכדו ואז נוהלו משאים ומתנים להחזרתם תמורת כופר.

מידע נוסף הושג ממסמכים שיוטרו ושחלקם הכילו דיווחים סודיים ביותר. על פעילות זו למדים אנו, מעצם הימצאותן בארכיון מארי של איגרות מערים אחרות שלא נועדו כלל למארי, ושעוכבו ככל הנראה על ידי השלטונות בדרך לתעודתן. כן ניתן ללמוד על פעילות זו מאינדיקציות נוספות - כך למשל מצוין לגבי לוח מסוים כי "זהו לוח סודי" (אגב, הדבר מעיד על נקיטת אמצעים לאבטחת מידע מסווג. מבחינה פיזית היה המכתב נתון כנראה בתוך "מעטפת" טין סגורה עם חותם מתאים).

מעבר לכל אלה הושג כנראה עיקר המידע החיובי באמצעות ריגול, עיסוק שככל הנראה לא בחלו בו בכל שדרות העם. בהתאם גם נחשדו אנשים שונים כי הינם עוסקים בריגול, לרבות בלדרים של בעלי ברית. כך כותב בהדילם לאדונו במארי: "רכא-אדד, שליח מקטנה הנשלח לאדוני, בהקשר לשיגורו לאדוני כתבתי מוקדם יותר (אולם) עתה שקלתי (העניין) ועיכבתי האיש. אמרתי לעצמי אולי יחידות העוזר הזרות טרם נאספו לפני אדוני, ואם אשלח איש זה אל אדוני, הוא עלול להיווכח במצב הכוחות. מסיבה זו עיכבתי אותו".

חלק מאותם אנשים שעסקו בריגול נידבו מידע לגבי השבט שלהם עצמם בצפותם לתגמול נאה, שהרי כסף (או שווה כסף) היווה מאז ומתמיד תמריץ יעיל. אחרים, בהיותם פליטים, קיוו למקלט ומחסה בתמורה לתרומתם. אנשים אחרים עשו זאת מאהבת רכילות גרידא. אשר על כן נאמר באחד הטקסטים: "שיביאו (לאדוני) מודיע כן שאדוני יוכל לתשאל פה שרוצה לדבר".

לוחמה פסיכולוגית

נושא הלוחמה הפסיכולוגית נכלל, כידוע, גם הוא במסגרת נושא המודיעין בכלל ומבצעי המודיעין בפרט, ולא היה זר לשליטי מסופוטמיה. אלה עסקו בפעילויות חתרניות שנועדו להחליש את התנגדות היריב ולעיתים לסלק את מנהיגיו. שמש-אדד - שידו, מסתבר, הייתה בכול - העסיק אנשי גיס חמישי כדי להקל על כיבוש זלמקום. כאשר כתב בהקשר זה לבנו מסתבר כי במקרה הצורך היה מוכן לחרוג מהסתייגותו לגבי הטלת משימות על אזרחי זלמקום. שיטת פעולה אחרת של שמש-אדד הייתה שיגור תועמלנים (Lu-Mes Tukkim - "אנשי שמועות"), שעל הצלחתם ניתן ללמוד משני מקרים בהם הודגש כי די היה בשמועות (Tukku) אודות צבא אשורי קרב כדי להביא את האויב לנטוש מקומו.

מהתרחש באיראן*

• נאמנות לשפה הפרסית:

ממשלת איראן החליטה לאחרונה לאסור על שימוש במילים לועזיות בפרסומות ועל גבי לוחות המודעות. כמו כן, נאסר השימוש במילים לועזיות במתן שמות לסרטים איראניים.

• בעיית הילודה:

באיראן שב והתעורר הוויכוח בנוגע למדיניות הילודה הנהוגה כיום במדינה. יצוין, כי בעקבות המהפכה האסלאמית (1979) הושעתה התוכנית לתכנון המשפחה, שהונהגה רשמית באיראן בקיץ 1967, במטרה להפחית את קצב הריבוי הטבעי של האוכלוסייה.

• איכות חיים ואורח חיים:

שרת הבריאות האיראנית הביעה דאגה מהתרחבות תופעת ההשמנה, במיוחד בקרב תושבי הערים באיראן, היא קראה לאזרחים - בעיקר אלה המתגוררים בערים - לשנות את אורח חייהם ולהקפיד על פעילות ספורטיבית באופן קבוע במשך 30 דקות לפחות מדי יום (סוכנות הידיעות דאנשגו, 9 באפריל).

• אינטרנט באיראן:

על פי פרסום של המרכז האיראני לסטטיסטיקה מצביעות תוצאות מחקר שבוצע בדצמבר 2008 כי חדירת האינטרנט באיראן הגיעה בשנה שעברה ל-11.1 אחוזים. עוד בתחום זה: מומחי זו איראנים שוקדים בימים אלה על פיתוח תוכנה שתאפשר השמשת שירות "גוגל איראני" - מנוע חיפוש ושירות דואר אלקטרוני איראניים עצמאיים. השירות יושק בקרוב.

• יום האהבה "ולנטיין":

בשנים האחרונות מתרחבת התופעה של ציון חג האהבה בקרב צעירים בערים הגדולות. ניכרת פעילות רבה של צעירים במרכזי הקניות, במסעדות ובבתי קפה. אלה קונים מתנות ומברכים זה את זה לרגל חג האהבה. "תופעת ולנטיין" נתפסת על ידי הממסד הדתי כביטוי למשבר מוסרי וחברתי הפוקד את הדור הצעיר באיראן וכאתגר העומד בפני הזהות האיראנית והאסלאמית. עם זאת, בשנים האחרונות גברה ההכרה בקרב חוגים נרחבים, כי התופעה מייצגת צורך אמיתי של הצעירים וכי לא ניתן עוד להתעלם ממנה או להיאבק בה בלי לספק פתרונות חלופיים.

• גולשת סקי מאיראן באולימפיאדת החורף (2010):

מרג'אן כלהר (Marjan Kalhor), ייצגה את ארצה באולימפיאדת החורף שהתקיימה השנה בוונקובר שבקנדה. כלהר בת ה-21 החלה לעסוק בסקי בגיל ארבע

ובגיל 16 זכתה במדליית ארד באליפות סקי בינלאומית שנערכה בטורקיה. כאישה הראשונה המייצגת את איראן במשחקי החורף, זכתה כלהר גם בכבוד לשאת את דגל איראן בטקס הפתיחה של המשחקים. במשלחת האיראנית לאולימפיאדת החורף השתתפו ארבעה ספורטאים. ראוי לציין כי גם בטקס הפתיחה של אולימפיאדת בייגינג באוגוסט 2008 נישא דגל איראן על ידי אישה, המא חסיני (Homa Hosseini), חברת נבחרת החתירה. זאת למרות התנגדות הממסד הדתי להשתתפות נשים במשחקים האולימפיים הבינלאומיים.

• איכות הסביבה:

על רקע "שבוע אוויר נקי", שצוין במהלך ינואר, עסקו אמצעי התקשורת האיראניים בהרחבה במשבר זיהום האוויר המחריף באיראן, ובעיקר

יום "אוויר נקי" בטהראן, 19 בינואר

בבירה טהראן. על פי מומחה לבריאות ולזיהום אוויר באוניברסיטת שהיד בהשתי בטהראן, מתים מדי שנה בין 5,000 ל-6,000 מאזרחי טהראן כתוצאה מהשפעות זיהום האוויר בעיר. עוד מצביעים מחקרים שונים על כך שאזרחי טהראן לוקים בהתקפי לב בשיעור גבוה בהרבה מהממוצע הארצי, וכי תוחלת החיים של אזרחי טהראן נמוכה בחמש שנים בממוצע ביחס לזו של שאר אזרחי איראן. איראן ממוקמת כיום במקום ה-17 בעולם (מבין 133 מדינות) ברמות זיהום האוויר שלה. בשנת 2000 הוחלט על יישום תוכנית, שנועדה להפחית את רמות זיהום האוויר בטהראן בתוך עשור, אך בפועל לא זו בלבד שלא חל שיפור במצב, אלא שהוא אף החריף.

• איראן בתערוכה הבינלאומית "אקספו 2010" בשנגחאי:

הביתן האיראני בתערוכה נחלק לשלושה חלקים: איראן בעבר, בהווה ובעתיד. החלק הראשון מתמקד בארכיאולוגיה איראנית, החלק השני מתמקד בעם האיראני ובתרבותו, והחלק השלישי מתמקד בפריצות הטכנולוגיות שהשיגה איראן. כמו כן מוצגות בביתן יצירות אומנות איראניות ותמונות מהמהפכה האסלאמית.

* המדור נועד לפתוח צוהר אל הנעשה במרחבנו. נשתף את קוראינו במגוון נושאים בתחום הפוליטי, התרבותי, והסוציו-כלכלי - טעימות, ריחות וקולות שיבטאו משהו מהמרקם העשיר והמורכב של חיי שכנינו. בגיליון זה בחרנו להביא בפניכם לקט על התקשורת האיראנית. קוראים המעוניינים להעביר חומר למדור יפנו לעורכת המדור יוכי ארליך: y-erlich@bezeqint.net הלקט במלואו נמצא באתר האינטרנט של מרכז המידע למוזיעין ולטרור: www.terrorism-info.org.il

האסטרטגיה של נאצר

מחקר מקיף שבחן את דרכו של נאצר לפני מלחמת ששת הימים, קובע כי נאצר לא רק שקל היטב את המשמעות של כל מהלך שנקט אלא אף צעד לקראת המלחמה בעיניים פקוחות

משה שמש*

גמאל עבד אל-נאצר

מלחמת ששת הימים הייתה תוצאה של תהליכים אסטרטגיים מדיניים-צבאיים שהתפתחו אחרי מלחמת סיני, זאת במסגרת החרפת הסכסוך הערבי-ישראלי ולא כתוצאה ממאורעות קוניקטורליים שהתרחשו החל מה־13 במאי 1967 - היום בו מסרו הסורים למצרים על כוחות צה"ל שרוכזו כביכול בגבול הסורי. ההתרעה הסורית הייתה רק זרז שהביא למלחמה כוללת. מסקנה זו שונה מההערכה לפיה המלחמה פרצה עקב צעדים לא מבוקרים של גמאל עבד אל-נאצר ואיבוד השליטה שלו, שדרדרו אותו למלחמה לא רצויה לו ולא לשום צד בעניין. נאצר התכונן למלחמה, אך הבעיה הייתה העיתוי המתאים לכך.

ואמנם, כמה ימים אחרי פרוץ המשבר ב־15 במאי 1967, הגיע נאצר למסקנה שהוא אכן מוכן למלחמה. טענתי היא כי על בסיס מחקר מקיף על דרכו של נאצר למלחמה, המתבסס על מקורות מצריים טובים, נאצר שקל היטב את המשמעות של כל צעד שהוא נקט לקראת המלחמה למן ה־14 במאי 1967, הגם שטעה בשיקוליו. נאצר העריך את סיכויי המלחמה בכל שלב ושלב של המשבר. הוא צעד לקראת המלחמה בעיניים פקוחות, מתוך הסתמכות על הערכה שמושיר עבד אל-חכים עאמר, סגן המפקד העליון של הכוחות המזוינים ובתוקף זה הממונה על הצבא המצרי, הנחיל לו ולפיקוד המצרי, וגם לעולם הערבי. הערכה שגרסה שהניצחון על ישראל כמעט ודאי, ולא זו בלבד שהצבא המצרי יוכל להדוף מתקפה ישראלית, אלא אף להעביר את המלחמה לשטח ישראל. תיאור מהלכיו החל מה־14 במאי 1967 ועד המלחמה יוכיח זאת.

ב־16 במאי דרש הרמטכ"ל המצרי מראש משקיפי האו"ם לפנות את כוחותיו ממוצביהם בגבול סיני בואכה שארם אל-שיח. ב־17 במאי דרשה מצרים ממזכ"ל האו"ם רשמית לפנות את כל הכוחות. באותו תאריך נדון המצב שנוצר במועצה העליונה של מפלגת השלטון, בהשתתפות נאצר ועאמר, ובמיוחד נדונה שאלת תפיסת שארם אל-שיח' וסגירת המיצרים בפני שיט ישראל. היה ברור למשתתפים שצעד זה פירושו הידרדרות למלחמה. בתום הדין אישרה המועצה פה אחד את שני המהלכים והסמיכה את נאצר לקבוע לוח זמנים לכך. תפיסת שארם אל-שיח' הושלמה ב־21-22 במאי. ואמנם, ב־22 במאי בערב הכריז נאצר על סגירת המיצרים בפני שיט ישראלי.

אימוץ אסטרטגיית המכה השנייה

כשנאצר גיבש סופית את מסקנותיו לגבי משמעות תפיסת המיצרים ומניעת השיט, הוא ידע היטב שסיכויי המלחמה יעלו מ־80 אחוז ל־100 אחוז. הוא נטל אחריות מלאה על צעדו האסטרטגי, תוך הסתמכות מלאה על הערכת עאמר ומטהו בדבר יכולת הצבא

*פרופ', סא"ל (דימ'), לשעבר מבכירי אמ"ן מחקר. חוקר במכון בן-גוריון לחקר ישראל והציונות ומרצה באוניברסיטת בן-גוריון; mshemesh@bgu.ac.il

יירוט שיחת המנהיגים

ביוני 1967 יירטו שני האלחוטנים צבי שהרבני ומילטון מילר את השיחה בין נאצר לחוסיין

בשעת בוקר מוקדמת של ה־6 ביוני 1967 קלטו שני אלחוטנים של חיל המודיעין שיחת טלפון בין נאצר לחוסיין, שבה סיכמו השניים לפרסם הודעה כוזבת על השתתפות מטוסים אמריקאיים ובריטיים במלחמה לצד ישראל. השניים לא תפסו כלל את גודל ההישג עד שלא בא אליהם הקצין התורן כשהוא נרגש: "מה שקלטתם שווה מיליונים. איך לו מחיר". שני אנשי המודיעין שהיו אחראים להישג היו: צבי שהרבני ומילטון מילר. השיחה המפורסמת בין נשיא מצרים למלך ירדן התקיימה ביום השני של

מלחמת ששת הימים. בשיחה הזו מרמה נאצר את חוסיין ושניהם מחליטים לרמות את העולם על ידי המצאת קנוניה, לפיה כביכול השתתפו מאות מטוסים אמריקאיים ובריטיים שבאו מנושאות מטוסים, בהוצאתם מפעולה של חילות האוויר שלהם. המודיעין הישראלי, באמצעות שהרבני

צבי (משמאל) ומילטון ליד עמדת ההאזנה שייטרה את השיחה ההיסטורית, כפי ששוחזרה בתצוגת המודיעין במל"מ

ומילטון, קלט שיחה זו ורק לאחר לבטים רבים גם הוחלט לפרסם את תוכנה. בספר "זה היה סודי ביותר" מצוטט שהרבני ז'ל כשהוא מספר: "כשהגעתי לחדר היו שם מילטון וכמה אלחוטנים. זה היה כמו מתוכנן. והנה, בדיוק כשנכנסתי לחדר, אומר לי מילטון: 'צבי בוא לעמדה. היו שם אלחוטנים שעבדו על השיחה הזאת. היה לי מזל וניסיון... מיד הפעלתי את הטייפ, זו הייתה שיחת אלחוט. נאצר דיבר בהתרגשות, חוסיין ענה בכך קצר, כמעט על כל הצעותיו של נאצר. נאצר הציע ששניהם יצהירו בבוקר, כי בהתקפה על שדות התעופה במצרים ובירדן השתתפו מטוסי קרב אמריקאיים ובריטיים, שהמריאו מנושאות המטוסים במזרח הים התיכון. נאצר השתמש במילה הערבית: 'נחמיה' כדי לומר הבה נרמה אותם. נאצר לא היה בטוח כלל האם לבריטניה יש נושאות מטוסים. לכן, בשיחה שאל על כך את חוסיין. תשובתו של חוסיין לא נקלטה, אך נאצר נשמע אומר: 'טוב, אז שהמלך יפרסם הודעה ואנחנו נפרסם הודעה ונדבר עם סוריה שגם היא תפרסם הודעה. חוסיין לא ידע שבשיחה הזאת נאצר מרמה קודם כל את עצמו'.

בכנס עמותת בוגרי יחידת 8200 בשנת 2008 צוין חלקם ותרומתם של ה"מייסדים". בעקבות הכנס הוחלט במפקדת היחידה להעניק תעודת "מייסד" אישית לכל אותם ותיקים. לצבי שהרבני ז"ל הוענקה תעודת הוקרה בשם יחידת 8200 על פועלו ותרומתו להקמת היחידה ולעיצוב דמותה לדורות. התעודה הוענקה כאות הוקרה על פעילותו של שהרבני שהלך לעולמו - לבני משפחתו, רעייתו מלכה ובתו צהלה.

הביא לדפוס: הרצל זמיר
חבר חוג חיד"ה של המל"מ

המצרי להתמודד עם התוצאות הצבאיות של ההחלטה. מעתה, לאחר שהשתכנע לגמרי שיש להכריז על סגירת המיצרים וכי נעשו כל ההכנות הצבאיות לכן, הוביל בהתלהבות חסרת תקדים את מצרים ואת העולם הערבי כולו למלחמה. את מסעו התחיל בנאומו ב־22 במאי בסיני, בו הודיע על סגירת המיצרים. על ביטחוננו העצמי ועל הערכת יכולתו ועוצמתו של הצבא המצרי להתמודד עם ישראל כפי שעאמר והפיקוד הנחילו לו, יעידו דבריו בנאומו זה: "היהודים האלה מאיימים במלחמה, ואנו אומרים להם אהלן וסהלן, אנו מוכנים לכך". היה ברור עתה לשני הצדדים שהעימות הצבאי הוא בלתי נמנע. המצרים והישראלים התלבטו בשאלה מי יפתח במכה הראשונה.

◀ אמ"ן לא איתר בזמן את השינוי שחל בתפיסת נאצר, בהשפעת עאמר, לפיו הצבא המצרי מוכן למלחמה. לכן בלטה ההתלבטות של אמ"ן בהערכת כוונותיו של נאצר

בין ה־23 ל־25 במאי חל אצל נאצר שינוי חשוב ומהפכני בתפיסה האסטרטגית הביטחונית שלו, שהתנגשה בפועל עם התפיסה ההתקפית שפיתח עאמר באותם ימים עצמם. שינוי זה התפתח על רקע הערכתו הנכונה שבקבות סגירת המיצרים העימות הכולל עם ישראל הוא בלתי נמנע. כעת השאלה שעמדה בפניו הייתה כיצד יבטיח לעצמו את מרב ההצלחה וההישגים במלחמה הממשמשת ובאה. בבסיס האסטרטגיה החדשה עמד העיקרון שאל למצרים לפתוח ביחמה צבאית, ובו בזמן עליה להיות נכונה לספוג את המכה הראשונה ולהשיב מכה שנייה מוכרת.

מקורה של תפיסה זו הוא בהערכה מוגזמת של כוחה הצבאי של מצרים וביטחון העצמי שהלך והתחזק, שלא זו בלבד שהכוחות המצריים מסוגלים לספוג את המכה הראשונה, אלא שהם מסוגלים גם להשיב מכה שנייה שתהיה מהלומה של ממש לישראל וגם תעביר את הלחימה לשטח ישראל. אימוץ אסטרטגיית המכה השנייה נבע דווקא מהרגשת העוצמה ומההערכה שהצבא המצרי יכול לא רק ליזום מלחמה, אלא גם לספוג מכה, להיפגע, ולמרות זאת לנצח באמצעות מכת הנגד. בהערכה זו תמך הפיקוד המצרי לאחר שקיבל מהמודיעין הצבאי הערכה אופטימית של יחסי הכוחות. עאמר היה שותף להערכה זו של יחסי הכוחות. יתר על כן, אם ישראל לא תיזום מלחמה, הרי מצרים הייתה מוכנה לקבל את הסטטוס קוו שהוא כשלעצמו הישג מדיני גדול מבחינתה.

ואמנם, בפגישת הפיקוד העליון ב־25 במאי בהשתתפות נאצר ועאמר, שבה נעשתה הערכת מצב והוצגו התוכניות המבצעיות ההתקפיות לאישור, ניהל נאצר שיחה אישית עם עאמר ובה שכנע אותו באסטרטגיית המכה השנייה.

המשך בעמוד הבא ←

מלחמות בבל החדשה עלייתו ונפילתו של הצבא העיראקי בעת החדשה

מאת: פסח מלובני, הוצאת "מערכות" 2009,
956 עמודים

עמוס גלבע*

דומני שחלק ניכר מאנשי המודיעין נתקל בצבא העיראקי במהלך עבודתו, אם באיסוף ואם במחקה. היה זה צבא שנטל חלק במלחמות ישראל (במלחמת השחרור ובמלחמת יום הכיפורים), ששיגר טילים לעבר מדינת ישראל במלחמת המפרץ הראשונה, ושעד לאותה מלחמה היווה את המרכיב האסטרטגי המאיים המרכזי של "החזית מזרחית".

הספר שלפנינו מהווה מצבה ייחודית במינה, שאינה מוכרת לי לגבי שום צבא ערבי, לצבא העיראקי מאז הקמתו בינואר 1921 ועד נפילתו במלחמת המפרץ השנייה בשנת 2003. הוא מורכב מחמישה חלקים:

- הראשון, התפתחותו מהקמתו ועד תחילת נשיאותו של סדאם חוסיין ב־1979 (כולל מלחמותיו נגד ישראל).
 - השני, הגדול ביותר, המלחמה מול איראן, 1980-1988.
 - השלישי, כיבוש כוּיֵת ומלחמת המפרץ הראשונה, 1991.
 - הרביעי, ההידרדרות, "מלחמת המפרץ השנייה" והנפילה.
 - החמישי, מרכיבי הכוח של הצבא בתקופת סדאם חוסיין.
- הספר ערוך כהלכה, מלווה בעשרות מפות, חלקן צבעוניות, בשלל תמונות, במפתחות אישים ומקומות מפורטים ביותר ובנספחים נוספים, המאירים את עיני הקורא ומקלים עליו להתמצא במבוך החומר האדיר.

לספר, בנוסף למידע האנציקלופדי המצוי בו, שני ייחודים:

- הוא מבוסס בעיקרו על חומר גלוי עיראקי (עיתונות, פרסומים רשמיים, ספרי זיכרונות). דהיינו, הוא משקף את הצבא העיראקי מהזווית העיראקית. המחבר מוכיח כי בעבודה שקדנית, שנמשכה שנים ארוכות, ניתן להפיק מחומר גלוי תמונת מודיעין רחבת ידיים ומפורטת, תוך סינון מרכיב התעמולה וממד ההטיה. במה דברים אמורים? החומר העיראקי הגלוי טומן בחובו מספר בעיות קשות: האחת, באורח ברור הוא מעלה מיד את השאלה: מה טעם ראה המשטר העיראקי לפרסם "סודות" באורח פומבי (כך, למשל, דרך פרסום תוצאות משחקי כדורגל בין יחידות הצבא השונות, ניתן היה ללמוד על יחידות חדשות ומספריהן)? השנייה, מה מידת האמינות של המידע? האם אינו כחוב? האם הוא נכון בחלקו אך כחוב ברובו? השלישית, האם המידע אכן נכון, אך יש בו משום הפרזה יתרה המיועדת לרומם ולשבח את המשטר והינו בחזקת תעמולה? אין צל של ספק שאילו עמד לרשות המחבר חומר "מסווג" של מסמכים עיראקיים מקוריים, ניתן היה להפיק תמונת מודיעין מבוססת יותר. אבל גם

*תא"ל (מיל'), לשעבר ראש חטיבת המחקר באמ"ן

בעקבות כך, ביטל עאמר מיד את כל התוכניות המבצעיות. בנאומו ב־29 במאי טען נאצר שהבעיה אינה של המצרים אלא בעיית פלסטיק, כלומר - פתרון בעיית 1948. ב־2 ביוני בכינוס של הפיקוד העליון, חזה נאצר כמעט במדויק את מועד ההתקפה הישראלית. הרמטכ"ל פוזי כתב בזיכרונותיו: "לאחר שניתח המצב המדיני והצבאי, הנשיא צפה שהמלחמה תתחיל בעוד יומיים או שלושה לכל המאוחר, כלומר ב־4 ביוני או ב־5 ביוני. הוא חזר על דבריו, שהיו כמעט אזהרה מודגשת (ולפיה) ישראל תתחיל בהתקפה ב־5 ביוני".

◀◀ בבסיס האסטרטגיה החדשה עמד העיקרון שאל למצרים לפתוח ביוזמה צבאית, ובו בזמן עליה להיות נכונה לספוג את המכה הראשונה ולהשיב מכה שנייה מוכרת

לסיום, ראוי לבחון בדיעבד, ולאור מהלכיו של נאצר שתוארו לעיל, את הערכות אמ"ן בתקופת המשבר החל מה־15 במאי ועד פרוץ המלחמה. המסקנה המתבקשת היא: נוצר פער גדול בין הערכות אמ"ן את מהלכיו וכוונותיו של נאצר ובין מהלכיו והערכותיו כפי שנסקרו לעיל. הכשל המודיעיני העיקרי היה קונצפטואלי (המזכיר בכמה ממרכיביו את הכשל המודיעיני ערב מלחמת יום הכיפורים). קשה היה למעריכי אמ"ן להשתחרר מהקונספציה ששררה אז לגבי האסטרטגיה של נאצר, כפי שגובשה במשך כמה שנים. לפיכך, אמ"ן לא איתר בזמן את השינוי שחל בתפיסת נאצר, בהשפעת עאמר, לפיו הצבא המצרי מוכן למלחמה. לכן בלטה ההתלבטות של אמ"ן בהערכת כוונותיו של נאצר.

הערכות אמ"ן "זגוגו", שלא לדבר על כשל בהערכת מהלך זה או אחר של נאצר. לדוגמה, הערכת אמ"ן ב־19 במאי קבעה, כי קשה להניח שהמצרים נסוגו מהערכתם הבסיסית כי אין השעה כשרה להתמודדות עם ישראל. עם זאת, לא נפסלה האפשרות כי המצרים ירחיקו לכת עד לאפשרות התנגשות כזו או ליזום כזו בעצמם. הערכת אמ"ן ב־22 במאי הייתה כי צפויה רגיעה במצב לקראת בואו של מזכ"ל האו"ם למצרים ב־23 במאי, כאשר באותו יום הכריז נאצר על סגירת המיצרים.

יתר על כן, את הסימנים של אסטרטגיית המכה השנייה פירש אמ"ן ב־28 במאי כסימנים לאי רצונה של מצרים להסתבך במלחמה עם ישראל. יש לציין שאמ"ן לא חקר את כשלי המודיעין בתקופת ההמתנה, הגם שראש אמ"ן דאז הודה בטעות ההערכה. בהנחה שכמה ממרכיביו הכשל המודיעיני חזרו על עצמם ערב מלחמת יום הכיפורים, השאלה היא אם אמ"ן היה חוקר לעומק את תפקוד המודיעין במלחמת ששת הימים האם היו נמנעים כשלי המודיעין ב־1973? בסבירות גבוהה, התשובה לדעתי חיובית.

עוד על המודיעין במלחמת ששת הימים
ראה מאמרו של עמוס גלבע בעמוד 34

בלבד. הוא מספר: "במבט לאחור אני חושב שהתמימות שלי וכנראה גם של הממונים עלי, שילוב מסוכן של חוסר ניסיון ודבקות במטרה, אך בעיקר צורך השעה, הם שיכלו להטיל על כתפיו של בחור צעיר כמוני משימה שכזאת. העובדה שאותם 1,250 מעפילים הגיעו בסופו של דבר ארצה והשתלבו בחייה של המדינה הצעירה, מוכיחה כאלפי עדים כי הנחישות והאמונה בצדקת דרכנו הן שהנחו אותנו והביאו אותנו לחוף מבטחים. בתוך סערת ההתרחשויות, היו רגעים שאף אני, הצעיר התמים, פקפקתי אם נצליח לשרוד".

סיפור עשייתו העניפה של אורי גורן מגולל בפנינו עשייה של אדם מיוחד במינו, שלקח חלק במפעל ההעפלה והרכש פעילותו במסגרת מפעל ההעפלה אינה פוסחת על המפורסמת בספינות המעפילים - "אקסודוס". בהמשך דרכו, ועם קום המדינה, הוא פיקד על פלוגת הקשר של המטכ"ל.

בשנות ה-50 שימש אורי קצין הקשר של חטיבת הצנחנים, בפיקודו של אריק שרון. במסגרת זו הקים את פלוגת הקשר המוצנחת הראשונה. בפרק בספרו, הדין באותה תקופה, מספר גורן על תקרית עם שרון: האחרון העיר הערה מעליבה ופוגעת בפורום "קבוצת פקודות", והפגין יחס מתנשא כלפי אנשי הקשר, לעומת אנשי החי"ר. גורן הפסיק דבריו, ועזב במחאה את המקום לביתו. בערב אותו יום קיבל טלפון מלשכתו של שרון, וזומן להתייצב מיידית. החשש מסוף הקריירה שלו בצנחנים הוביל לשיחת התנצלות מצד שרון, לידידות ומיצוב מעמד הקשר בחטיבה. מן הסיפור ניתן ללמוד על האמת הפנימית של המחבר, כמו גם על השובבות הצברית הייחודית שלו.

התפנית בקריירה הצבאית שלו החלה במעבר לאגף המודיעין, שם פיקד על היחידה הטכנולוגית המהוללת, שפעילותה והישגיה יישמרו עוד שנים רבות בסוד. בוגרי היחידה והמשרתים בה יופתעו לקרוא בספר על טכנולוגיה ופריצות דרך ראשונות בתחומי תקשורת ואמצעים. בתום פרק זה הוא פרש מצה"ל לעולם העסקי והשתלב בהקמת חברת ECI. דרכו העסקית התאפיינה בזיקה לתחום הקשר והתקשורת. גורן היה פעיל גם בתחום החברתי-קהילתי ותרם לפריחתו של פרויקט "עתידי".

את הספר באנגלית

ניתן לרכוש ב"אמאזון": www.uri-goren.com

כך, עבודת הנמלים של המחבר וההצלבות הרבות שעשה עם כתבי זיכרונות של גנרלים ומדינאים עיראקים, אפשרו לו במידה רבה של הצלחה להציג לקורא תמונה נאמנה של הצבא העיראקי וההיסטוריה שלו.

• הייחוד השני הוא המחבר. לאל"מ (מיל) פסח מלובני, בראשיתו איש ב"ר ביחידה 8200, היכרות אינטימית עם הצבא העיראקי בתפקידים השונים באמ"ן. הידע, הניסיון וההבנה לעומק של השפה הערבית, הם שעמדו לו ואפשרו לו להפיק מהחומר הגלוי את המיטב.

היה צבא עיראקי אדיר, ולפחות עכשיו איננו עוד. מי שירצה גם לחשוב על הצבא העיראקי העתידי לא יוכל שלא למצוא את יסודותיו בספרו של פסח מלובני.

ב'28 ביולי יושק הספר בבית חיל האוויר בהרצליה בחסות המל"מ

משני צידי הקריפטו

מאת: אורי גורן, הוצאה לאור גרינהויז - הרצליה 2008, 150 עמודים

אבנר א.

"משני צידי הקריפטו", ספרו של אורי גורן, פותח לנו צוהר לעולמו ולמסלול חייו של המחבר. קוראים המכירים את אורי גורן, יופתעו לגלות צדדים חדשים ורבגוניים בפעילותו, למרות ניסיונותיו לעמעם את תרומתו וחלקו. אלו שאינם מכירים את הכותב, יוכלו לגלות כי אין גבולות למעשה ידי אדם.

תחנות חייו של המחבר מתוארות בפרקי הספר: מימי הפלמ"ח וההעפלה, שירות צבאי בחיל הקשר ובחיל המודיעין, מעבר לתחום העסקי, תרומה לחברה ולמדינה, כשברקע משפחה תומכת ומתרחבת, חברים טובים, השקפות ודעות.

אורי גורן החל דרכו ב"הגנה", כאשר שימש "גדעוני" (אלחוטן ברשת הקשר החשאית). הוא היה ל"גדעוני" היחיד שפיקד על אוניית מעפילים ("לטרוץ"), והוא בן 22

לקראת אירועי 25 שנים למל"מ יצא גליון מיוחד של חבטמל"ח

אנחנו מחפשים רעיונות והצעות לגליון מיוחד זה.

לפרטים נא לפנות לנטע זיו-אב מזכירת המערכת

בדוא"ל המל"מ או בפקס: 03-5497731

הסובייטים והקונספציה ב"מלחמת הקזת הדם"

טיל מסוג SA-2 מצרי -
הטיל שכופף את כנף המטוס (הישראלי)

באמצע חודש מארס 1970 נודע למודיעין הישראלי כי ההגנה האווירית על שמי מצרים עברה לידי הרוסים. חיל המשלוח הרוסי שנערך בשטחה של מצרים כלל - על פי דוקטרינת הלחימה הסובייטית - שני מרכיבים עיקריים: מערך הגנת נ"מ משולב שכלל טילי אוויר/קרקע מסוג SA-2, SA-3; ואף SA-6, תותחי נ"מ מסוגים וקטרים שונים, ומעל כל אלה מטוסי יירוט מתקדמים מסוג MIG-21 ומיג-21MF. לא עוד אמל"ח סובייטי עם מפעילים מצרים, אלא מעתה עוצבות ויחידות רוסיות שלמות, על חייליהן ומפקדיהן, אשר לקחו על עצמן את הגנת שמי מצרים. התערבות סובייטית זו, באמצעות חיל משלוח בממדים חסרי תקדים, היוותה כנראה תגובה למצבה העגום של מצרים בעקבות הפצצות העומק של חיל האוויר הישראלי. אלה נותרו ללא מענה מצרי ועל כן איימו על יציבות משטרו של נאצר, שדרש מהנהגת ברית המועצות במפגיע להציל את מצרים.

צמרת המודיעין בעת ההיא כללה את ראש אמ"ן, האלוף אהרון יריב, ראש למד"ן (להק מודיעין אוויר), אל"מ ישעיהו ברקת, ראש מחלקת מחקר באמ"ן, אל"מ אריה שלו, ראש ענף מעצמות שהיה האחראי על מחקר ברית המועצות וצבאה, סא"ל אברהם ליף, וראש ענף 1, שאחראי היה גם על תחום הפענוח, סא"ל זלמן (דמקה) גנדל. על תחום האיסוף הופקד מפקד יחידת ההאזנה 848 (8200), סא"ל יואל בן-פורת.

מאז התרחבות הסיוע הצבאי של ברית המועצות למדינות ערב, מצרים וסוריה, ובעיקר החל מראשית שנות ה-60, נדרש המודיעין במטכ"ל הישראלי להתמודד עם הבעיה של השגת מידע על הצבא הסובייטי, תורת הלחימה שלו, ארגונו, מערך ההדרכה שלו ואמצעי הלחימה שברשותו. אולם רק בשנת 1966, כשנה לפני מלחמת ששת הימים, הוקם במחלקת המחקר באמ"ן ענף מעצמות (ענף 3), שהופקד על מחקר שלושה תחומים: ארצות

**האתגר המשמעותי ביותר עמו
צריך היה המודיעין הישראלי
להתמודד במלחמת ההתשה,
היה התגברות ההשפעה
הסובייטית הצבאית במדינות
ערב, ומעורבות ישירה של
חיל משלוח סובייטי בממדים
ניכרים במצרים**

בני מיכלסון*

*אל"מ (מיל), היסטוריון, מוזיאון הלוחם היהודי במלחמת
העולם השנייה; bennymichelsohn@isdn.net.il

את מטוסי ה"פנטום" הראשונים, פתח בהפצצות עומק. להפצצות אלה לא היה מענה מצרי הולם, והן היו את הסיבה העיקרית להתערבות הישירה של צבא ברית המועצות על ידי חיל משלוח רב עוצמה.

לפני ההחלטה על שיטת הפצצות העומק במצרים, התבצעה במטכ"ל הערכת מצב אסטרטגית. בהערכת מצב זו נדרש אמ"ן להתייחס למידת המעורבות הסובייטית הצפויה בעקבות הפצצות העומק - האם תיתכן התערבות ישירה של חיילים סובייטים?

בעת ההיא נבנתה באמ"ן קונספציה כי המעורבות הרוסית עלולה להתגבר בהדרגה, אולם הסבירות למעורבות צבאית ישירה - קטנה ביותר. על כן השיקול העיקרי שהנחה את המטכ"ל הישראלי היה קצב קליטתם של מטוסי ה"פנטום" החדשים ולא מה תהיה תגובת האויב.

הערכת זו של אמ"ן התבססה על מאפייני התגובה הרוסית לפגיעה שספגו ספינותיהם באזור פורט סעיד קודם לכן, כאשר חיל האוויר תקף את מערכי הנ"מ המצריים בגזרת צפון התעלה. אז, הרוסים הסתפקו במכתב מחאה ובהסגת ספינותיהם מהאזורים המסוכנים. המסקנה מכך באמ"ן הייתה שהרוסים חוששים מפני עימות ישיר עם צה"ל, בשל החשש שהדבר יוביל לעימות עם ארצות הברית.

זאת ועוד, באמ"ן התבססה הערכה כי המצרים יפעלו בכל דרך בתנאי שהדבר לא יוביל למלחמה כוללת נגד ישראל - בה אין הם יכולים לעמוד. בחיבור שתי הנחות אלו יחד - המסקנה הייתה שהרוסים לא יתערבו מעבר להתגוננות עצמית של כלי שיט שלהם או של חייליהם, אם יתקפו ישירות.

חיל האוויר המשיך בפעילותו גם בסמוך לחזית התעלה. חיל האוויר לא היה "ארטילריה מעופפת" של לוחמי הקו, אך הוא תרם תרומה רבה שהביאה לדילול סוללות הארטילריה המצריות שהיו בעלות מרעומים של פגזי פלדה שיכולים היו לפצח את מעוזי צה"ל. בין פעולות העומק הבולטות בתקופה זו הייתה כיבוש האי שדואן למשך יומיים, ב־22 בינואר 1970. פעולה אחרת הייתה ירי נטרן ומארב בביר-ערידה בעומק מצרים.

בינואר החליף אריאל שרון את ישעיהו גביש כאלוף הפיקוד. אריאל שרון, על אף שהתנגד להקמת המעוזים, לא שינה את אורחות הלחימה בתעלה, אך פעל לביצוע פשיטות חי"ר מעבר לקו התעלה, בקרבתה המיידית. בתקופה זו מטוסים מצריים הרבו לתקוף מעוזים וחניוני טנקים, אולם בסך הכול חלה ירידה בהיקף הפעילות המצרית וכך גם בפעילות הנגד הישראלית, אך היה זה שקט שלפני הסערה.

החל מאמצע מארס 1970, החלו המעורבות הסובייטית במצרים וניסיון רוסי-מצרי לקדם את "חומת הטילים" לעבר התעלה. בחסות פעילות זו תכנן נאצר לחדש את הלחימה בחזית.

"אופנסיבת האביב" של נאצר, אפריל-אוגוסט 1970

במארס 1969, נערכה במצרים דיביזיית הגנה אווירית סובייטית להגנת המרחב האווירי שלה. הצבת טילי קרקע-

הברית, ברית המועצות וטרור בינלאומי. ואילו במערך האיסוף, רק לאחר המפלה הערבית במלחמת ששת הימים ועליית משקל הסיוע הסובייטי למדינות ערב באופן משמעותי, הוקמה ביחידה 848 יחידת איסוף מיוחדת כדי להתמודד עם יירוט ופיצוץ תקשורת שנוהלה בשפה הרוסית: יחידת "מסרגה" בראשותו של רס"ן טוביה פיינמן, קצין בעל עבר קרבי שידע רוסית מהבית. לקראת סוף שנת 1968, כשנה וחצי לאחר הקמת היחידה ולאחר השתלמות אינטנסיבית של אנשיה באירופה במסגרת צבאות נאט"ו, החלה "מסרגה" לספק תפוקות מידע משמעותיות.

◀◀ הקונספציה שנבנתה באמ"ן הייתה: המעורבות הסובייטית עלולה להתגבר בהדרגה, אולם הסבירות למעורבות צבאית ישירה קטנה ביותר

בין אפריל 1968 לאפריל 1969 - שנת העבודה של צה"ל - לא חל שינוי במצב שנוצר בקו התעלה בעקבות מלחמת ששת הימים. המצרים לא העזו בתקופה זו לחצות את התעלה ועדיין לא האמינו בסיכויי ההצלחה שלהם לעשות זאת, למרות שהצבא המצרי הצליח להתארגן מחדש בעזרת הציוד והמומחים הצבאיים שהגיעו מברית המועצות. צבאות ישראל ומצרים ניצבו זה מול זה כשקו המים של התעלה, החסומה לתנועת כלי שיט, מפריד ביניהם. תקריות אש ופעולות לחימה זעירה היו המגע היחיד הישיר ביניהם, כמו בשנה שקדמה לה.

יכולת העמידה של לוחמי צה"ל מול הכוחות המצריים ופעולות חיל האוויר והקומנדו הימי בליל 19-21 ביולי 1969 (האי גריז), שכנעו את נאצר ששלב ה"שחרור" הולך ומתרחק. בנאומו ביום ההפיכה ה־17, ב־23 ביולי 1969, טבע לראשונה את שמה של המלחמה המתחוללת: "חרב אל-איסתינאזף", שתורגם על ידי אמ"ן כ"מלחמת ההתשה". בתרגום מילולי מהשפה הערבית, פירוש השם הינו "מלחמת הקזת דם", אך השם לקוח כנראה מהקרבות עקובי הדם במלחמת העולם הראשונה בוורדן. שם קרא המצביא הגרמני פון פלקנהייין לאסטרטגיה שנקט בלית ברירה לאחר שלא השיג הכרעה - "מלחמת הקזת דם". נאצר לא יכול היה לפגוע בכוחות המיוחדים הישראליים שפשטו בעומק מצרים כמעט ללא הפרעה, וגם לא יכול היה להתמודד מול עוצמת חיל האוויר.

הגוף הלוחם היחיד שנאצר העריך כי בו יוכל לפגוע ולהקיז את דמו היה לוחמי קו התעלה. בהם הוא מיקד את לחימתו הפיזית והפסיכולוגית, ובמקביל ביקש באופן נואש התערבות של חיל משלוח סובייטי להגנת מצרים.

ההפצצות בעומק -

מה תהיה מידת המעורבות הסובייטית?

בסוף דצמבר 1969, הצליח חיל האוויר להשמיד את מערך טילי הקרקע-אוויר במצרים, ובינואר, לאחר שקלט

האוויר להתרכז כל פעם בגזרת פעולה מצומצמת אחרת. לדוגמה - מתחילת יוני 1970, הפציצו מטוסי חיל האוויר, במשך 10 ימים, את המרחב שבין פורט סעיד לקנטרה, וניתקו את שני הגשרים שחיברו את פורט סעיד לקנטרה ומערה לה.

בארבעת החודשים שלפני הסכם הפסקת האש עם מצרים, באוגוסט 1970, השתנתה כאמור מדיניות הלחימה של צה"ל בשטח מצרים. בתקופה זו חלה ירידה בכלל פעולות המשא"ג (מנע, שיבוש, אזהרה וגמול): השתנתה מדיניות הלחימה הקרקעית, שעברה להתבסס ברובה על פעולות מוסקות, תוך הימנעות ממגע לחימה ישיר עם האויב; וגבר השימוש בהפצצות אוויריות בקו הקדמי של התעלה ובאגפיו, ובכלל זה תקיפת מעגנים ימיים, כמו ערדקה וראס־בנאס - האחרונים כתגובה על פגיעות המצרים בנמל אילת ובסירת הדיג "אורית". כל זאת כדי לא להיכנס לעימות עם הכוחות הסובייטיים. חיל האוויר הישראלי תקף בקרבת התעלה והרוסים הגנו על עומק מצרים. מצב זה אפשר למצרים לשקם את מערך ההגנה האווירית שלהם ולקדמו, לאחר הפסקת האש, לעבר התעלה תחת מטריית חיל המשלוח הסובייטי.

◀◀ **למודיעין הישראלי לא היה ניסיון רב קודם בנושא הצבאי הסובייטי, אולם הוא נערך יחסית במהירות אל מול הבעיה באמצעות יחידת ההאזנה "מסרגה" וענף המעצמות במסגרת מחלקת המחקר של אמ"ן**

בניית קונספציה מוטעית

לסיכום, האתגר המשמעותי ביותר עמו צריך היה המודיעין הישראלי להתמודד היה ללא ספק המעורבות הסובייטית במדינות ערב, והתערבות חיל משלוח סובייטי בממדים ניכרים במצרים. למודיעין הישראלי לא היה ניסיון קודם רב בנושא הצבאי הסובייטי, אולם הוא נערך יחסית במהירות אל מול הבעיה באמצעות יחידת ההאזנה "מסרגה" וענף המעצמות במחלקת המחקר באמ"ן. אולם, מיעוט החוקרים בתחום והיעדר ניסיון ר"היסטוריה" מחקרית של הנושא, הובילו לבניית קונספציה מוטעית, על פיה ברית המתועצות לא תתערב באופן ישיר באמצעות כוחותיה הצבאיים נגד צה"ל.

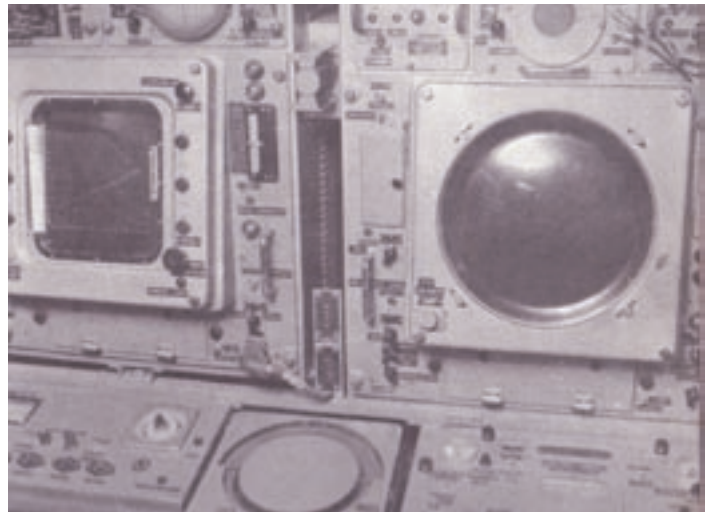
הערכה זו הביאה לפיתוח האסטרטגיה הישראלית של הפצצות העומק במצרים בלא להבין את משמעותיותה עד תום. הערכה מוטעית זו של אמ"ן גרמה להפתעה רבתי בביקוד העליון של צה"ל, כאשר צבא ברית המתועצות נטל על עצמו את הגנת שמי מצרים. הפתעה מודיעינית זו גרמה להגבלת מיצוי העוצמה האווירית מחשש לעימות גלובלי ולהתעצמות מערך ההגנה האווירית המצרי וקידומו לתעלה - התפתחות עליה שילמנו ביוקר רב עם פרוץ מלחמת יום הכיפורים.

אוויר במצרים, על מפעיליהם הרוסים, והפסקת הפצצות העומק, יצרו בתודעתו של נאצר את "איזון האוויר" אותו ביקש להשיג כדי לנסות להגיע לשלב ה"שחרור", בפעם האחרונה אולי. מבחינת המודיעין הייתה זו הפתעה רבת, נוכח ההערכה שהתגבשה שהרוסים לא יתערבו באופן ישיר.

סא"ל צבי שילר, קצין המודיעין של הכוחות בסיני במלחמת ההתשה, מתדרך את (בשורה הראשונה) הרמטכ"ל רב"ן אלוף חיים בר לב, מפקד הכוחות בסיני אלוף שלמה להט, אלוף רחבעם זאבי ומפקדים נוספים; תמונה ממאגר המל"מ - האוצר יענקלה מן

בלי איזון זה (באוויר), אמר נאצר לשליט לוב קדאפי, בפגישה עמו בפברואר 1970, כי המלחמה בישראל תהיה בבחינת התאבדות. נאצר ביקש לבטל את היתרון של חיל האוויר הישראלי ולהשיג יכולת ירי של סוללות הארטילריה בעלות יכולת פיצוח המעוזים. את אלה יכול היה נאצר להשיג על ידי הפסקת חופש הפעולה של מטוסי חיל האוויר הישראלי ממערב לתעלה.

בשנת 1969 נערכה פשיטה של צה"ל מעבר לתעלה ובמהלכה לקחו כוחותינו מכ"ם סובייטי מסוג P-12 לגילוי מטוסים מבמיכי טוס; תמונה ממאגר המל"מ - האוצר יענקלה מן

בדיוני מטכ"ל צה"ל הוחלט לתגבר את הגזרה הצפונית של התעלה בשתי פלוגות, והצעה לתקוף מעבר לתעלה נדחתה. עיקר הנטל הושם על חיל האוויר, אשר היה אמור להתמודד בתקופה זו עם מערך ההגנה האווירית הסובייטי בלא שהיה ערוך לכך. לכן, הוחלט במפקדת חיל

חללי המודיעין בחזית המצרית במלחמת ההתשה

יוכי וינטרויב

רבי-סרן אהוד (אודי) רם, איש "סיירת מטכ"ל, היה אחד ממפקדי הפעולה באי גרין, והפגין במהלכה עוז רוח ותושייה שהצילו חיי רבים. אודי נולד ב־2 בדצמבר 1945 (כ"ז בכסלו תש"ו) בקיבוץ חניתה, ולמד בבית הספר היסודי בקיבוץ ובבית הספר התיכון האזורי הקיבוצי "סולם צור". בר בילדותו התבלט כסייר מעולה שניחן בסבלנות, בכושר התבוננות וביכולת התמדה, והפגין כושר מנהיגות. למרות שחלה במחלה שהעמידה בסמךן שאלה את יכולתו לשרת בחיל קרב, אודי לא נכנע, ומשהחלים החל באימון גופני אינטנסיבי עד לגיוסו לסיירת. אודי מעולם לא סיפר לאיש על מעלליו ביחידה, שתקן וצנוע היה. וכך כתב עליו מאיר עין דור: "אהוד בן ה־24 היה כסמל לחנייתה. מה זו עקשנות במאבקה - אף הוא עקשן. מה זו מושרשת באדמתה אף הוא מושרש".

מלחמת ההתשה בחזית המצרית נמשכה ממרס 1969 עד אוגוסט 1970. הפעילות המצרית כללה הפגזות כבדות על המעוזים שלאורך תעלת סואץ ועל דרכי הגישה אליהם, תקיפות מטוסים, פשיטות על מעוזים ומארבים בשטחנו. לצה"ל היו עשרות נפגעים.

סגן מרדכי (מוטי) הרמן, קמ"ן באחת היחידות שהחזיקו את הקו, היה אחד הנפגעים הללו. מוטי נולד ב־19 במאי 1948 (י' באייר תש"ח). הוא למד בבית הספר "ארנון" ברמת גן, והיה חבר קן "השומר הצעיר" בעיר. בכל מקום אליו הגיע הצליח מוטי להפוך למוקד חברתי בזכות התלהבותו, חוש ההומור שלו ודבריו שתמיד יצאו מן הלב. הוא שאף לחיות בחברה המושתתת על ערכים, ופעל בהתאם. למד בבית הספר החקלאי "עירון" בחדרה, היה חבר ב"חברה להגנת הטבע" והרבה בטיולים בארץ. מוטי נהרג ב־18 באוגוסט 1969 (ד' באלול תשכ"ט) כאשר החל לפרק מטעני חבלה, מתוך כוונה למנוע פגיעה בחיילים אחרים.

סמל-ראשון דני ואזה נולד ב־20 באוקטובר 1947 (י"ז בתשרי תש"ז) בעיראק, ועלה ארצה ב־1950. אחיו הבכור נקלט בקיבוץ עין חרוד ולאחר זמן, נוכח קשיי הקליטה של המשפחה, צירף אליו ארבעה מאחיו. דני הצטרף אליהם כשהיה בן 11 ומיד נקלט בין חבריו לכיתה ובקיבוץ. דני, ילד שקט וצנוע, הפך לפטרון לכל "ילדי החוץ" ומשען לחלשים, וכולם ידעו כי ניתן להיוועץ בו ולסמוך עליו בכל. דני היה מטובי הספורטאים של הקיבוץ, ואלוף במשחק השש־בש. הוא גויס לצה"ל בנובמבר 1966 ובעת שירותו בסיירת ידע ליצור קשרים עמוקים עם הסובבים אותו. הוא פעל תמיד בהשקט ובצנעה, וחבריו ידעו לספר על מבוכתו כאשר ניצח את עוזי יאירי, מפקד היחידה, במשחק שש־בש. למרות מסירותו ליחידה דני לא אהב את חיי הצבא, ושאף לשוב ולחיות בעין חרוד.

סגן חיים בן־יונה (וילמוש), נפל באחת הפשיטות המצריות לסיני. חיים נולד במינכן שבגרמניה ב־29 בדצמבר 1947 (ט"ז בטבת תש"ח), ועלה ארצה עם משפחתו באוגוסט 1948 לקיבוץ יחיעם. הוא למד בבית הספר היסודי בקיבוץ ובמוסד החינוכי "אשרת" בקיבוץ עברון. חיים היה חבר "השומר הצעיר" ומכיתה י' עד י"ב היה מדריך בקן התנועה בנהריה. כאשר סיים את לימודיו יצא לשנת שירות בקן התנועה בגבעתיים. חניכיו מצאו בו מדריך חי ותוסס, חובב זמרה, ספורטאי מחונן ומעל לכל - צעיר מלא הבנה והתחשבות בזולת, בעל ביטחון עצמי רב ויכולת להשרות מביטחון זה גם על הסובבים אותו. תכונותיו אלה באו לידי ביטוי גם אחרי שגויס לצה"ל, לסיירת מטכ"ל, ביולי 1967. ביחידה הפגין אחריות אישית והדדית. הוא הקפיד להגיע לדיוק מרבי הן באימונים שגרתיים, הן בקורס הקצינים אותו סיים כחניך מצטיין, והן בקרב. חיים נפל ב־13 במאי 1969 (כ"ה באייר תשכ"ט) בפעולה מבצעית מיחידת אותה תכנן ועלה פיקד.

טוראי יובל מירון נולד ב־18 במרס 1950 (כ"ט באדר תש"י) בכפר ויתקין. למד בבית הספר היסודי בכפר, בבית הספר התיכון האזורי בעמק חפר, ובבית הספר החקלאי "כפר גלים". יובל בורך בשמיעה מצוינת, וידו הייתה קלה בכתיבה, ובציור ושרטוט. בכל מה שעסק, עסק מתוך חדות יצירה ואהבה. וכך ספר לו מפקדו: "... יובל היה מרכז חברתי איתן במשפחת הלוחמים שלנו, ובה במידה היה שתקן ורציני בשעת אימונים. היו לו ידיים טובות ובטוחות כשאחז בנשק או כשזרק רימון, ואין לי ספק שכלו היו ידיו גם כשאחז בכלי עבודה, כשחיטט בקרבי מכונה או אחז בהגה... גיליתי בו בגרות שהפתיעה לעיתים וגם יושר מוחלט, בלי פשרות... תכונות אלו שלו - היושר, הבגרות והכבוד העצמי - הרשימו אותי ביותר... יובל: אהבנו אותך מאוד".

נקודת המפנה במלחמת ההתשה הייתה ב־19 ביולי 1969, כאשר כוח משולב של סיירת מטכ"ל והצנחנים ביצע פשיטה לילית על האי גרין, שבצפון מפרץ סואץ. על האי נבנתה עוד לפני מלחמת העולם הראשונה מצודה מבוצרת היטב, שנועדה להגן על פתח תעלת סואץ מפני תקיפות מן הים ומן האוויר. הכוח הצליח לנטרל את התותחים שהיו מוצבים על האי, ולמחרת החל חיל האוויר לתקוף ברציפות את המערך המצרי בקו התעלה. מחיר הפשיטה היה כבד: שישה הרוגים ותשעה פצועים. שלושה מההרוגים היו אנשי "סיירת מטכ"ל".

הצמיח דורות

של אנשי מודיעין

בה"ד 15 חגג 40 שנה והייתה זו הזדמנות אמיתית לקיים אירוע חגיגי ורב משתתפים לציון הקמתו של בסיס ההדרכה של חמ"ן בגלילות. ב־12 במאי השנה התכנסו במקום ותיקי קהילת המודיעין, בכירי החיל, מפקדים, חיילים ואזרחים.

האירוע בו נטלו חלק מאות מקרב ותיקי הבה"ד לדורותיהם עמד בסימן שילוב של מספר נדבכים - עבר, הווה, עתיד - ומספר מוקדי פעילות. מסדר ההקמה של הבה"ד בגלילות התקיים ב־20 ביולי 1969, אך הבה"ד כמסגרת הדרכה הוקם כ־20 שנה לפני כן במחנה אבו חסן ברמלה ועבר "גלגולים" רבים בשמותיו, מתכונותו ואתריו (רמלה, דורה, חווארה).

החלק המרגש ביותר היה בשלב ההתכנסות והמפגש של האנשים ששירתו בבה"ד מאז הוקם ב־1969 בגלילות. רבים מהם לא הגיעו לבה"ד מאז שחרורם לפני שנים רבות וגם לא פגשו מאז את מי ששירתו איתם. ההתרגשות, החיבוקים, העלאת הזיכרונות והשמחה אפיינו את המפגשים הללו.

ביניהם בלטו אלה ששירתו בבה"ד בשנותיו הראשונות, ולצידם בני כל הגילאים, משלבים שונים בהתפתחות הבה"ד. במקביל, התקיימו אירועי קבלת פנים למפקדי הבה"ד בעבר, שהבכיר והוותיק שבהם שהגיע היה ראש אמ"ן לשעבר, האלוף יהושע שגיא.

לבאי האירוע ציפתה תערוכת מורשת שהוכנה לרגל המפגש ואשר שולבו בה שלושה נדבכים:

- מורשת אמ"ן בדגש על תרומת המודיעין במלחמות ישראל.
- מורשת ההדרכה והבה"ד בטרם הקמת המדינה ועד ההגעה לגלילות.
- בה"ד 15 מ־1969, כיום ומבט קדימה בדגש על המעבר המתוכנן לנגב.

**בה"ד 15 - בסיס ההדרכה
המיתולוגי - חגג 40 שנה
להיווסדו באירוע מרגש
בהשתתפות אנשי קהילת
המודיעין לדורותיהם.
קמנ"ר, תא"ל אריאל קארו:
"הבה"ד מהווה כיום מודל
מוביל להכשרות בצה"ל"**

גדעון מיטשניק*

*סא"ל, רע"ן היסטוריה ומורשת בחמ"ן;
gidim2007@gmail.com

בה"ד 15 בימיו הראשונים

המשרתים לכך שהבה"ד היה "פיקודון בידינו והעברנוהו כלפיד זה לזה". במוקד דבריו הדגיש כי "על שלושה ניצב הבה"ד שלנו: על המקצועיות, על מכלול הערכים שצריך שזרמו בעורקיו של איש המודיעין, ועל האדם". בהתייחסו לתרומת האנשים ציין כתרי, ש"ביה"ס שלנו משול לגוף רב איברים אך הדם שבעורקיו והנפש - הם האדם שבבה"ד". לסיום, הצדיע לכל המשרתים על חלקם ותרומתם בדרך הארוכה שעשה הבה"ד.

"תרומה ניכרת להעלאת הסטנדרטים המקצועיים של המודיעין בצה"ל"

"נוהג הייתי לומר, שהקמנו את בסיס ההדרכה דקה לפני 12, ואני עדיין מאמין שזה היה כך. אין לי ספק שבלי הבסיס לא היינו מסוגלים בשום פנים ואופן לנצל את האמצעים שהועמדו לרשותנו בשנים 1969-1971, ולא היינו מסוגלים, כתוצאה מכך, למלא אחר ציפיותיו של צה"ל מאתנו. יתרה מזו, הבסיס בעצם היותו, תרם תרומה ניכרת להעלאת הסטנדרטים המקצועיים של המודיעין בצה"ל".

הכותב: ראש אמ"ן דאז, האלוף אהרון יריב, למפקד הבה"ד אז, אל"מ גדעון מחנימי, עם סיום תפקידו של האחרון כמפקד בה"ד 15 (אוגוסט 1972).

מתוך ספרו של עודד גרנות על חיל המודיעין

האירוע הוכן במשך כשנה בשיתוף בין בה"ד 15 וענף היסטוריה ומורשת ובהובלת ועדת היגוי, בראשה עמד מפקד הבה"ד, ונטלו בו חלק גם נציגים מוותיקי הבה"ד.

בנוסף, ניתן היה לסייר ב"שמורת הטבע" של חיזבאללה הקיימת בבה"ד תוך קבלת הדרכה מחניכים שהיו מחופשים ללוחמי חיזבאללה. לקראת סיום התכנסו כל הבאים מקרב הוותיקים ולצידם מאות חניכי הקורסים וצוערי קורס

עשרות אלפי חניכים, 17 מפקדים

מאז הקמתו בגלילות ב-1969 במסדר חגיגי בראשו עמד ראש אמ"ן דאז, האלוף אהרון יריב, ועד היום, 17 מפקדים היו לבה"ד 15. בתקופה שקדמה לכך ועוד בטרם הגיע הבה"ד לגלילות פיקדו על ההדרכה בחמ"ן ועל גוף ההדרכה עשרה מפקדים. מאז ראשית ההדרכה בחמ"ן עברו גוף ההדרכה והבה"ד שינויים רבים. מאז הוקם הבה"ד בגלילות חלו התפתחויות משמעותיות ועברו בו עשרות אלפי חניכים. לקראת אירוע ה-40 התקיים מפגש של מפקדי הבה"ד בגלילות בחודש אפריל השנה, וביום האירוע התקיימו שתי קבלות פנים נפרדות: קבלת פנים למפקדי הבה"ד בגלילות וקבלת פנים למפקדים במחנות הקודמים, בהן קיבל מי שהגיע מהמפקדים או קרובי משפחתו של מי שנפטר את ברכת מפקד הבה"ד כיום, אל"מ שרון, וכן תשורה צנועה.

קמ"נים במגרש המסדרים של הבה"ד, שם התקיימה העצרת המרכזית. האירוע הורכב משילוב של סרטים שהוכנו במיוחד, וממסכת על הווי הבה"ד בהשתתפות "שחקנים" מקרב סגל הבה"ד, כולל נגד המשמעת, ומספר נאומים.

מפקד הבה"ד, אל"מ שרון, שהינו המפקד ה-17 של הבה"ד בגלילות, הודה לכל האורחים מקרב משרתי הבה"ד לדורותיהם - קצינים, נגדים ואזרחים - על תרומתם וחלקם בהפיכתו של הבה"ד למקום שהצליח להגשים את הציפיות הגבוהות שתלו בו מקימיו. עוד ציין את תרומת הבה"ד בעבר ובהווה לחיל המודיעין, סיפר על המהלכים לכינון תוכנית הדרכה חדשה והתייחס להיערכות למעבר הבה"ד לנגב.

קמנ"ה, תא"ל אריאל קארו, הדגיש כי "הבה"ד מהווה כיום מודל מוביל להכשרות בצה"ל", והוסיף כי לאורך כל שנותיו התאים עצמו הבה"ד לאתגרים הרבים שניצבו וניצבים בפני חיל המודיעין. תא"ל (מיל) רון כתרי, שעלה כנציג מפקדי הבה"ד לדורותיהם, התייחס בשם

תמונות מספרות מודיעין

האמירה "תמונה טובה מאלף מילים" נכונה תמיד - אף כי להנצחת האירוע המודיעיני המורכב כל כך - לא תמיד היא מספיקה. תערוכת "תמונות מספרות מודיעין" מנסה להנציח את רגע העשייה המודיעינית של קהילת המודיעין: אמ"ן, "המוסד", "נתיב" ושב"כ - מהקמתם ועד היום.

תערוכה זו היא קצה קצהו של הקרחון מאוסף של למעלה מ-5,500 תמונות ייחודיות. התמונות נאספו למאגר המל"מ על ידי יענקל'ה מן, אוצר התערוכה, וצוותו במשך כעשר שנים מאוספים פרטיים ומגופי הקהילה. מטרת המאגר להוסיף נדבך לייעודו של המל"מ בהנצחת חללי קהילת המודיעין והטמעת מורשת המודיעין. מקצת התמונות הוצגו בתערוכת "שישים שנות עשייה מודיעינית", שהוצגה בבה"ד 15 במאי 2008. חלק מהתמונות פורסמו בגיליונות "מבט מל"מ" - ביטאון העמותה - בשנים 2000-2009.

תערוכת "היסטוריה בתמונות ובמסמכים" של קהילת המודיעין מוצגת במבואת האתר. הנכם מוזמנים!

לזכר חללי

קהילת המודיעין

חניון "לוחמי הסתר" לזכר חללי קהילת המודיעין נחנך בחודש מרס השנה ביער קדימה שבשרון, בהשתתפות מאות בני משפחות שכולות, שיקיריהן נפלו בהגנה על המולדת, במסגרת שירותם בחיל המודיעין, ב"מוסד" ובשב"כ. החניון ישמש מקום מפגש לבני המשפחות, וכן מוקד להנחלת המורשת לילדים ובני נוער מרחבי המדינה, שמגיעים ליער בטיולים משפחתיים או בפעילות חינוכית של בתי ספר.

החניון ביער קדימה הוקם בסיוע גופי המודיעין והביטחון ובתרומת ידידי קק"ל באוסטרליה, שערכו מבצע התרמה מיוחד במסגרת Green Sunday של הקהילה היהודית, סמוך לט"ו בשבט. במבצע המיוחד השתתפו קהילות סידני וניו סאות' וויילס והוא נערך במסגרת ביקורו בסידני של **אפרים הלוי**, יו"ר המרכז למורשת המודיעין.

החניון מונגש לנכים וכולל שולחנות פיקניק, שבילי הליכה, פינות מוסדות למדורות, ואפילו תאטרון פתוח קטן ואינטטימי בטבע, שבו ניתן לקיים מפגשים והדרכות. שלט הוקרה מכובד, לזכר חללי קהילת המודיעין, מדגיש את תרומתם למדינה של הלוחמים שסיפורם לא נודע. בסמוך לאתר הקימה קק"ל גן משחקים לילדים בין עצי היער, כך שהמקום מהווה אטרקציה לבילוי משפחתי.

בטקס הקדשת היער השתתפו מנכ"לית קק"ל, **יעל שאלתיאלי**; יו"ר המרכז למורשת המודיעין, **אפרים הלוי**; יו"ר ארגון ההנצחה

חחמה גבל, אלמנתו של נפתלי גבל ז"ל וילדיהם, מסירים את הלט מאבן ההנצחה בחניון "לוחמי הסתר"

**חניון "לוחמי הסתר"
לזכר חללי קהילת
המודיעין, אשר נחנך
לאחרונה ביער קדימה
שבשרון, ישמש מקום
מפגש לבני המשפחות
ומוקד להנחלת
המורשת לילדים ולבני
נוער מרחבי המדינה**

המעוניינים לצפות בתמונות נוספות מחנוכת החניון מוזמנים להיכנס לגלריה באתרו של הצלם דן כתר
#flashalbum-http://picasaweb.google.com/Dannysongs/QTSrSC?feat

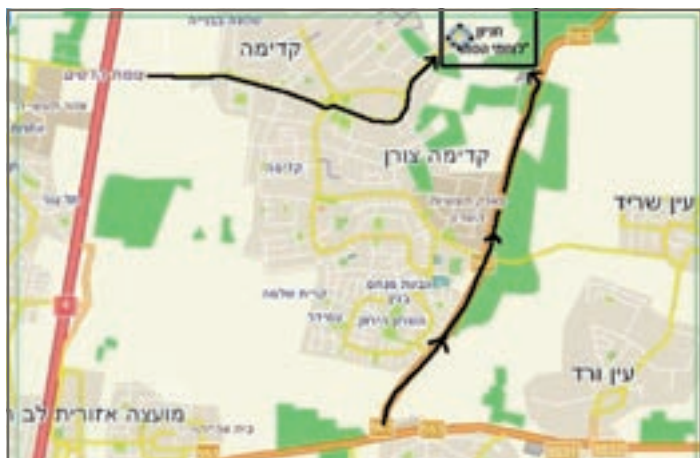
בד"שם הוסיף וציין כי למשפחת השכול יש שיתופי פעולה רבים ומוצלחים עם קק"ל בהקמת פינות הנצחה ביערות, בחניונים ובשבילי הליכה ורכיבה ברחבי הארץ. בסיום דבריו אמר כי למשפחות שכולות אי אפשר לאחל חג שמח, כי החגים רק מדגישים את האובדן. **יצחק גולברי**, ראש המועצה המקומית קדימה-צורן: "חשוב שיש אתר מורשת כזה ביער קדימה, להנצחת

עדנה רימון בטקס ביער קדימה

האנשים המיוחדים שאפילו במותם אי אפשר לפרסם את סיפור גבורתם. זהו יער שוקק חיים, שממוקם במרכז הארץ ומושך אליו מבקרים מרחבי המדינה. נוכל לנצל את המקום לפעילות חינוכית לתלמידים, בשיתוף פעולה עם קק"ל.

יעל שאלתיאל, מנכ"לית קק"ל ציינה בטקס: "יער קדימה הוא חלק ממערך הנטיעות המפואר של קק"ל, שמטרתו

מפת ההגעה לחניון

להפוך את ארצנו הקטנטונת למדינה ירוקה שנעים לטייל בה. חניון "לוחמי הסתר" הוא לא רק אתר הנצחה, אלא מרכז פתוח שישירת את כל תושבי המדינה. אני מברכת אתכם על שיתוף הפעולה המתקיים מזה מספר שנים בין קק"ל בארץ ובעולם, לבין גורמים שונים בקהילת המודיעין. ביניהם אני רוצה לציין את תרומתו של דידי קק"ל נלהב מאוסטרליה, **הארי טריגובוף**, לפיתוח האתר."

הארצי יד לבנים, **אלי בין-שם**; סגן ראש השב"כ; קצין המודיעין הראשי תא"ל **אריאל קארו**; מנכ"ל המרכז למורשת המודיעין, תא"ל (מיל') **דודו צור**; ועוד דמויות מרכזיות בארגוני המודיעין בעבר ובהווה.

אתר ההנצחה הממלכתי של קהילת המודיעין הוקם בגלילות בשנת 1985. השנה הוא חוגג המרכז חצי יובל. בתחילת הדרך פעילות ההנצחה נערכה כולה במסגרת המשפחה הסגורה של קהילת המודיעין. בשנים האחרונות הגיעו ראשי הארגונים למסקנה שחובתם להיפתח לציבור הרחב ככל האפשר, ולהציג את הסיפור המופלא של האנשים שנתנו את חייהם בהגנה על המדינה. הקמת החניון ביער קדימה היא חלק מהמגמה הזאת.

תא"ל (מיל') **דודו צור**, מנכ"ל המרכז למורשת המודיעין וקצין המודיעין הראשי של צה"ל לשעבר, היה בין יוזמי הקמת החניון. "אתר זה מגלם בתוכו שתיים ממטרות היסוד של העמותה. הראשונה שבהן היא הנצחת חללי הקהילה שלהגשמתה אנו נוקטים בפעולות רבות ומגוונות, והשנייה

◀ תא"ל (מיל') דודו צור: "היה לנו ברור שזה צריך להיות מקום שיש בו חיים ופעילות, ולא רק הנצחה של הכאב"

היא היות העמותה ביתן של המשפחות ובמסגרת זו אנו מבצעים פעילויות מיוחדות עבורן. ההיגיון שעמד בפנינו הפעם הוא שרצינו להציע למשפחות השכולות מקום שבו יוכלו לבוא עם הילדים בסופי השבוע ובחופשות. היה לנו ברור שזה צריך להיות מקום שיש בו חיים ופעילות, ולא רק הנצחה של הכאב. חשוב לנו להביא את חללי קהילת המודיעין לידיעת הציבור הרחב, באמצעות הביקור באתר והפעילויות החינוכיות שיתקיימו בו. דרך סיפורי המורשת אנחנו מחנכים לערכי קהילת המודיעין - אהבת המולדת, נחישות, יושר ואמינות. כל אלה הם ערכי יסוד בציונות. עשינו זאת בעזרת בכירי זרועות המודיעין והביטחון, יו"ר המל"מ ואנשי הקק"ל אשר נענו מידיה ואפשרו את היציאה לדרך."

טיפוח מורשת הבנים

אלי בין-שם, יו"ר ארגון ההנצחה הארצי "יד לבנים", שייך למשפחת השכול של המודיעין. בנו קובי היה קצין המודיעין של מוצב בלבנון ונהרג באסון המסוקים בשנת 97'. "אני נמצא כאן בשני כובעים", אמר בין-שם, "גם בתור אב שכול וגם מתוקף תפקידי בארגון המייצג את המשפחות השכולות בישראל. חיל המודיעין מטפח את מורשת הבנים שנפלו באמצעות מגוון פעילויות חינוכיות. בעידן שבו בני הנוער מזדהים בעיקר עם דמויות טלוויזיה מתוכניות ריאליטי כמו 'האח הגדול' או 'כוכב נולד', יש לפעילות הערכית הזו חשיבות עצומה. הבנים שנפלו צריכים להיות מודל לחיקוי. הדרך להגיע לנער היא באמצעות אתרים כאלה, שיש בהם גם אפשרות להפעלות ומשחק."

הזאת. השורשים של עצי היער הזה ייתנו כוח למשפחות השכולות להגיע הנה עם הילדים והנכדים ולהגיד: אנחנו ממשיכים לחיות, ממשיכים בדרככם".

קצין המודיעין הראשי של צה"ל, **תא"ל אריאל קארו**: "המורשת מהווה בסיס להווה ומקפצה לעתיד, כך אני נוהג לומר לחיילים צעירים. קהילת המודיעין פועלת בדומייה בין הצללים, וההצלחות שלנו נותרות עלומות לעד. תפקידנו לוודא שישראל מוכנה לכל סכנה שניצבת בפניה. חללינו השאירו לנו צוואה בלתי כתובה - להמשיך לשמור על הארץ. אני אומר לכם בגאווה, שאנחנו ממשיכים את הדרך".

מיכאל בן אבן, מנהל מחלקת התרמה בישראל בקק"ל: "כל פרויקט מתחיל בחזון של אדם אחד, שרותם אליו שותפים לדרך כדי להפוך את החזון למציאות. קהילת המודיעין רצתה להנציח את אותם אנשים שנותרים עלומים בחייהם, ולעיתים גם במותם. יחד עם קק"ל וידידנו באוסטרליה שנתמנו לעניין, הקמנו פרויקט מרשים, שיתרום לרווחת הציבור כולו".

עדנה רימון, אלמנתו של עמוס רימון, חלל השב"כ שנפל באסון צור בלבנון בשנת 1982, ייצגה בטקס את המשפחות השכולות. "אנחנו אומה נושמת וחיה, וכולנו ממשיכים את אהבתם של יקירינו לארצנו. ארבעה

בני משפחות ואנשי קהילת המודיעין בטקס המרגש

רוחמה גבל, אלמנתו של חלל "המוסד" נפתלי גבל שנהרג ב-2005, הסירה את הלוח מעל שלט ההוקרה יחד עם ילדיהם. חתמה את הטקס **סטלה שדות**, אמה של מיטל ז"ל, חיילת בחיל המודיעין שנהרגה בשנת 1992. היא קראה את השיר "לוחמי הסתר", שהמפורסם חיים חפר הקדיש לחללי קהילת המודיעין.

בעוד המשפחות השכולות יושבות נרגשות בטקס, כמה עשרות מטרים משם אפשר היה לשמוע את קריאותיהם של הילדים בגן המשחקים הסמוך. כך התערבבו אלה באלה קולות צחוק של ילדים עם דמעות צער של הורים, כפי שקורה לעיתים במדינת ישראל.

היטיב לנסח זאת **תא"ל קארו**, שאמר: "כשהכדור של אחד הילדים יתגלגל במקרה לעבר שלט ההוקרה לחללי המודיעין, הוא ירוץ לעבר הכדור ויבחין בשלט, שמתאר את גבורתם של האנשים שנפלו בהגנה על ארצנו. זוהי הדרך הטובה ביותר להעביר את המסר לדור הצעיר, לא על ידי הרצאות או הטפת מוסר".

דורות של שכול מטילים עלינו משא גדול ונורא, שהוא גם משא של אהבה. אנו חייבים להם לא רק את יום הזיכרון, ולא את משא האבל הפרטי שלנו, אלא את המשכיות החיים והתקוות בארץ הכואבת, הקשה והיפה

◀ **אלי בן-שם**: "בעידן שבו בני הנוער ממזדהים בעיקר עם דמויות טלוויזיה מתוכניות ריאליטי כמו 'האח הגדול' או 'כוכב נולד', יש לפעילות הערכית הזו חשיבות עצומה"

הזו. כן, הם חסרים לנו, ולפעמים אנחנו מחפשים אותם ולא מוצאים. ככל שעובר הזמן אנו מחפשים אותם יותר ויותר, כי כל אחד מהם היה חלק מאיתנו, חלק ממי שהוא... חלק חשוב! חלק שקבע בחיים, ולפתע הלך... הלך והשאיר אחריו רק זיכרונות. חובתנו לא רק לזכור אותם, אלא גם להמשיך את החיים בארץ הכואבת והיפה

ימי חוויה מודיעינית לנוער

"אין מילים בפינו להודות על הסיור המרגש. תיאורים שהחזירו את התלמידים למציאות אחרת, להבנה אמיתית שנוער צריך לחוש ולדעת. הדבר ריגש את כולנו, כולל תלמידים שקשה מאוד לגעת ברובד העמוק בליבם. מאוד מעניין, הייתה זו הזדמנות פז להיחשף, יישר כוח", כך כתב דוד סעדון, רב ומחנך של קבוצה בת כ-35 תלמידים מכיתות ט'-י' בישיבת אלישיב בלוד, אשר נטלו חלק בפרויקט המורשת.

בני הנוער, אשר לא ידעו דבר על המודיעין וספק אם מי מהם חשב על צה"ל ושירות קודם "ימי חוויה מודיעינית לנוער" הוגדרו כליבה של פעילות המורשת של המל"מ ומשולבים בה ההנצחה וכלל מרכיבי התוכן של העמותה. מאז חודשה הפעילות כבר אירחנו מאות תלמידים וקשרנו קשרים עם רשתות חינוך, הנהלות של אגפי חינוך עירוניים ומיזמים לקידום נוער בפריפריה. כן יצרנו קשר עם טל"מ (טיפוח לימודי מזרחנות), שמעבירים באתר אלפי תלמידים בשנה ועם בה"ד 15 כבסיס ההדרכה המרכזי.

התוכנית כוללת מרכיבים שונים שתחילתם בסיור במבוק וביקור ב"אווהל שם" כאבן היסוד, ואחריהם פסיפס שיתאם לכל קבוצה, שיכלול בין השאר סרט מורשת, סיפור אישי של "מי שהיה שם" מחברי העמותה, צפייה במיצג האור קולי החדש, ביקור בתצוגת חומרי שלל הטרור וביקור ב"קיר הציננות" בבה"ד 15, שהוקם לתערוכת 60 שנות מודיעין, ומתאר את חלקו של המודיעין בהתפתחות המדינה. בחודשים הקרובים יופעל מיצג אור קולי חדש

שהושלם לאחרונה בטכנולוגיה עדכנית באולם שעובר עתה שיפוץ יסודי. בנוסף, כדי לשפר את אופן הנחלת התכנים במפגש עם התלמידים התחלנו בעבודה עם המט"ח - המרכז לטכנולוגיה חינוכית - שהוא המוביל בארץ בהכנת תוכניות לימודים, מתוך כוונה להקים בעתיד אתר אינטרנט מודרני שישמש את התלמידים והמדריכים.

עוד הצבנו לעצמנו משימה לארח שתי קבוצות בשבוע, כל אחת בת 30-90 תלמידים. לפי הביקוש המסתמן הדרישה עשויה לעלות על ההיקף שאנו נוכל להציע. בעזרת קרנות שונות אנחנו משתתפים בהוצאות הנסיעה והאירוח של קבוצות התלמידים ששוהים באתר כחמש שעות.

הפרויקט מרוכז על ידי ניצה אלינוב ולידה צילה נוימן, והחשוב מכול חבורה נפלאה של מתנדבים ומתנדבות העושים מלאכת קודש. קוימו כבר שני כנסים של המתנדבים שבהם השתתפו מעל 30 משתתפים ונמשך תהליך הכשרתם ושילובם בפרויקט.

המבחן שלנו כמל"מ, כדי לממש תוכנית חשובה זו, הוא ההתנדבות של החברים והחברות למשימות ההדרכה והליווי של התלמידים. נדרשים לנו חברי עמותה שיש להם סיפור אישי מרתק בתחום המודיעיני, מלווי קבוצות שיעברו הכשרה להדרכה במבוק ובהנצחה, ומדריכים למזיאון הטרור. אני מזמין את כל מי שחושב ואפילו מתלבט אם יוכל לתרום לפרויקט להתקשר לניצה במייל: mlmhida@intelligence.org.il או בטלפון המל"מ ואנו נעשה הכול כדי למצוא לכל אחד את מקומו הראוי.

תוכנית להכרת מורשת המל"מ המיועדת לבני נוער יצאה לדרך. גדי זהר, ראש ועדת מורשת ותכנים: "המבחן שלנו כמל"מ הוא ההתנדבות של החברים והחברות למשימות ההדרכה והליווי של התלמידים"

גדי זהר*

*תא"ל (מיל'), ראש ועדת מורשת ותכנים במל"מ;
gadi_z@netvision.net.il

יהושע ירדני (ויינר)

בן מניה וישראל

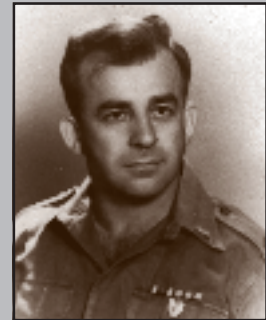
נולד: תרפ"ד 1924

נפטר: י"א בשבט תשס"ט 5.2.2009

הישר באדם, מלח הארץ, לוחם,

פטריוט, אידיאליסט, אוהב אדם!!!

נולד בלודמיר, פולין. בגיל תשע עלה לארץ יחד עם משפחתו. משנת 1936 היה חבר בארגון ה"הגנה", בגדוד הקשרים והאתתים, ובהמשך בחי"ש. התגייס לצבא הבריטי בשנת 1941, ושירת בפלוגת 14 BUFFS, בין היתר בקפריסין, מצרים, איטליה, סוריה, צרפת, בלגיה והולנד. השתחרר מהצבא

הבריטי בשנת 1946, בדרגת סמל ראשון.

לאחר השחרור מהצבא הבריטי, מילא תפקיד בשירות המודיעין של ה"הגנה".

עם גיוסו המלא לצבא, בסוף שנת 1947, כתב ביומנו:

"היום גויסתי גיוס מלא. גם אני נכנס למערבולת היומיום

במלוא כוחי. האצליח?

אני רוצה לעשות כל שבידי לעזור לקומם את מולדתי. הנני נקי ברוחי ובנפשי, הנני מקדיש את עצמי לך מולדת, מולדת של עם נרדף, ואני לך ורק לך. בי נשבעתי".

במלחמת השחרור לחם בפעולת "נחשון", בקרבות השפלה, באבטחת השיירות לירושלים ובקרבות העיר במהלך המצור.

בהמשך שירותו מילא מגוון תפקידים, בעיקרם ניהוליים, בחיל המודיעין - בין היתר ביחידה 8200. בתפקידו האחרון מילא תפקיד רע"ן מנהלה ב-8200.

בשנת 71' פרש מצה"ל בדרגת סגן-אלוף.

בתפקידו האזרחיים השתלב בענף הטקסטיל כמנהל מרכז ייצוא ואספקה של חברת "גיבור" ובהמשך כמנהל בחברת "דלתא". ב"דלתא" שיווק עבד עד יום מותו.

בשנת 1999 קיבל את "פרס דלתא למצוינות".

במותו הותיר אחריו משפחה גאה: אישה, שתי בנות, חתנים, ארבעה נכדים ושני נינים.

נתן יעקבי

בן יוספינה ודוד

נולד: י' באלול תשי"ט 4.9.1949

נפטר: כ"א בחשון תש"ע 8.11.2009

נתן נולד במושב ביצרון ונקרא על שם אח אמו, נתן הרשקוביץ ז"ל, שנהרג במלחמת העצמאות. עד גיל חמש גדל במושב ביצרון ואז עברה המשפחה לרמת גן. נתן למד בבית הספר היסודי "המתמיד" ולאחר מכן בתיכון "אורט טכניקום" בגבעתיים וסיים לימודיו כהנדסאי מכונות.

בשנת 1967 התגייס לצה"ל לקורס טיס, ולאחר שנה נפלט מהקורס ועבר לחטיבת גולני וסיים קורס קצינים בבה"ד 1. במשך שנה שירת כמדריך בבה"ד 1 ולאחר מכן שירת בסיני במלחמת יום הכיפורים כמ"מ.

בתום שירותו הצבאי, עבד במפעל "נקה שבע" ולאחר מכן הצטרף לשירות הביטחון הכללי. בשנת 1971 נישא ליושנה יעקבי (לבית גודלביץ) ובשנת 1972 נולדה בתו הבכורה גלית.

ב-1975 עבר להתגורר באשקלון עם משפחתו מתוקף תפקידו. בשנת 1978 נולד בנו רן. בשנים 1982-1983 שירת בלבנון במסגרת מלחמת שלום הגליל ולאחר מכן חזר להתגורר בגבעתיים.

בין השנים 1987-1990 יצא לשליחות עם משפחתו מטעם משרד החוץ כקב"ט הקונסוליה בסאו פאולו, ברזיל. בשנת 1999 פרש לגמלאות.

בשנת 2000 התגרש ועבר להתגורר בקיטו, אקוודור ששם עבד כיועץ בנושאי אבטחה. נישא בשנית לאמפרו וולרדס ובשנת 2008 נולדה בתו הקטנה, כרמל.

נתן תמיד היה מוקף בחברים רבים שרכש בכל מקום בו ביקר, ונגע לליבם של אנשים רבים שעברו בדרכו. תמיד היה מוכן לעזור לכל פונה ולתת אוזן קשבת ועצה חכמה. מעולם לא שפט אדם אחר וקיבל כל אחד כפי שהוא.

הוא ביקר במקומות רבים בעולם במסגרת עבודתו ובאופן פרטי. הוא הגיע לפסגות הרי האנדים, צלל בריפים אקוטיים, וטעם מזונות שונים ומשונים.

נתן היה חובב ספרות, בשלן מצוי, מוזיקה ליוותה אותו עוד מבית הוריו והוא ניגן בגיטרה לחבריו. תמיד היה מלא שמחת חיים, הומור ואהב את הנאות החיים.

בנובמבר 2009, בגיל 60, נפטר בקיטו, אקוודור והובא למנוחות בקיבוץ גבעת השלושה בישראל. השאיר אחריו משפחה וחברים מופתעים ממותו הפתאומי.

מקום קבורתו מהווה סגירת מעגל: בקיבוץ גבעת השלושה בילה כילד את חופשות הקיץ ושם למד לשחות.

צדוק אופיר

בן רבקה ויוסף

נולד: י"ד בניסן תר"צ 12.4.1930

נפטר: ט"ו באייר תש"ע 29.4.2010

צדוק נולד בחיפה, לאם ילידת יוון שמשפחתה נספתה בשואה ולאב - דור שישי בארץ. שורשי המשפחה חוזרים אחורה 200 שנה לרב הראשון לציון הראשון בעם ישראל - הרב חיים גאגין. לצדוק היו חמש אחיות. המשפחה עברה לירושלים, שם גדל צדוק, ובגרותו המשיכה המשפחה ליפו ולדרום תל אביב. צדוק חי בין הערבים ולמד ערבית ברחוב. בצעירותו התגייס לאצ"ל והשתתף במלחמת העצמאות בקרבות ביפו וביהוד. עם הקמת המדינה המשיך בשירותו בצה"ל ושירת ביחידת המיעוטים שהוקמה אז, ושעיקר תפקידה היה מלחמה במסתננים שחדרו למדינה.

רחביה ורדי, שהיה מפקד יחידת הקת"ם (154), זיהה את כישוריו כבר בתחילת שנות ה-50 וגייס אותו ליחידה. צדוק השתלב במהרה ביחידה שמפעילה סוכנים, "התבלט, גילה כישרון ומקצועיות והגיע להישגים יוצאי דופן" - כך לפי מפקדו, שמוליק גורן.

בשנת 1956 התנדב צדוק לשמש כקת"ם (קצין תפקידים מיוחדים) של גדוד 890, תחת פיקודו של רפאל איתן, לקראת הצניחה במיתלה כחלק ממבצע קדש. הייתה זו הפעם הראשונה שבה הצטרף קת"ם ליחידה מבצעת.

צדוק היה בין הפעילים המרכזיים בפרשת חיסולו של מוסטפא חאפז, הקצין המצרי ששילח לישראל חוליות מחבלים לסדרה של פעולות טרור.

הוא המשיך בשירותו ביחידה עד מלחמת ששת הימים, שבמהלכה שירת כקצין מודיעין בחטיבה שכבשה את רמת הגולן ואז הצטרף ל"מוסד".

כבר ב-1969 יצא לשליחות ראשונה - הקמת הקשר עם הכורדים, כדי לסייע ללוחמים הכורדים במלחמתם נגד השלטון העיראקי. הוא התחבב ביותר על המולא מוסטפא בראזני, מנהיג הכורדים. בשנת 1969 יצא לשליחות באירופה, בבריסל. הוא הפעיל סוכנים רבים בעיקר בתחום הפח"ע והפך לאחד מקציני האיסוף הבולטים.

חמישה ימים לאחר רצח 11 הספורטאים באולימפיאדת מינכן, נפגש צדוק עם אחד הסוכנים שהפעיל. הלה התברר כסוכן כפול, שנשלח מטעם אי"פ לחסל את צדוק. צדוק המיומן הבחין בכוונותיו של הסוכן וניסה לבלום אותו. הוא נפצע קשה מארבעה כדורים: שניים פגעו בראשו ושניים בגופו. מיד עם התאוששותו מהפציעה, דרש לחזור לפעילות מבצעית. בשנת 1973 חזר צדוק ארצה עם משפחתו.

ב-1979 היה מאחרוני הישראלים שעזבו את טהראן לאחר עליית חומייני לשלטון והדחת השאח. לאחר מכן יצא לשליחות אחרונה בדרום אמריקה. עם חזרתו ארצה עסק בעבודת מטה ב"מוסד", עד לפרישתו בשנת 1989, עם הגיעו לגיל 59.

צדוק היה איש צנוע וטוב, מעולם לא התלונן, תמיד נשאר רגוע, שמר על חוש הומור והיה אהוב על כולם. "לצדוק היה חוש נדיר לאנשים ומעולם לא זלזל באדם - גם באויבים הכי גרועים", ספד לו עמיתו וידידו נתן רהב. השאיר אחריו שלושה בנים: יוסי, עדו ואסף, ושישה נכדים.

אברהם (אבי) ארד

נולד: א' בניסן תשי"ב 27.3.1952

נפטר: ח' בתמוז תשס"ט 30.6.2009

ופעילות פיננסית למען הצלת כספים של משפחות יהודיות. הוא מתנדב לעזור למל"מ, מפתח קשרים ומגייס כסף לכמה פרויקטים.

ב-2006 מתדרדרת בריאותו, אך הוא ממשיך לעבוד במלוא המרץ. בסוף יוני 2009 ליבו אינו עומד בלחץ ודומם לנצח.

משפחתו וחבריו הרבים יזכרו תמיד את רוחב ליבו וחוש ההומור המיוחד רק לו.

השאיר אחריו אישה, שלושה בנים, שלושה נכדים והרבה חברים.

נולד בבואנוס איירס למשפחה יהודית אמידה ממוצא רוסי-פולני עם הרבה "יידיש קייט". לאחר שהוריו נפרדו הוא עלה ארצה עם אמו, והגיע לעליית הנוער בקיבוץ מענית. בקיבוץ הוא מתבלט במנהיגותו ומארגן את "מועדון גדנ"ע אוויר". הוא עובר ללמוד בפנימיית חיל האוויר, אך בסופו של דבר בוחר לשרת בצנחנים, בסיירת חרוב.

ב-1972 הוא נושא לאישה את דינה, בת הקיבוץ ומיד לאחר מכן הם יוצאים לשליחות בפרגוואי. עם חזרתו הוא נקלט בשב"כ בתפקיד מבצעי. לאחר "תקופת צינון" בוונצואלה הוא עובר ל"מוסד", לשורה של תפקידי מטה ושטח, ביניהם שירות של חמש שנים בבריסל.

ב-1986 הוא מתחיל בפעילות עסקית ענפה בברצלונה, ספרד, שכללה את הקמת מלון הילטון בעיר, הקמת המכון למתמטיקה שימושית, שמקדם עסקים ישראלים בחו"ל,

מדור "מודיעין", נועד לשמש במה למחשבת המודיעין ולדיסציפלינה של עשיית המודיעין בהקשרי הביטחון הלאומי, על מגוון הדעות הרווחות בארץ ופעמים גם בעולם. העשרת מרכיבים אלו ב"במה לזיוכוח" תתרום ותסייע לביטחון הלאומי.
 בכל גיליון יובאו כמה מאמרים, בשני גדלים אפשריים: מאמר קטן-היקף, בן כ-1,000 מילים, או מאמר גדול-היקף בן כ-2,400 מילים. המאמרים יהיו בנושא אחד והדעות שיציגו שונות זו מזו, או כל מאמר ידון בנושא אחר.

הנחיות לכתיבת מאמר

החומר שייכלל במאמרים יקיף את כל תחומי המודיעין ואתגריו (תורת המודיעין על כל רבדיה, הערכה ומחקר, איסוף על כלל סוגיו, טכנולוגיה, מודיעין מסכל, ארגון ושיטות, הדרכה והכשרה, כוח אדם, יחסי גומלין עם קברניטים, מודיעין קרבי, השוואה עם שירותים אחרים וכיוצא באלו).
 המאמרים יכולים לעסוק בעבר, בהווה ובעתיד (עם הרלוונטיות המתבקשת); אופיים יכול להיות הגותי-תאורטי, כמו אופי מעשי השאוב מהמציאות היום-יומית. לא תוטל שום צנזורה על האוריינטציה של המאמר. הקריטריון המרכזי בפרסום מאמר יהיה איכותו.
 כל המעוניינים בפרסום מאמר - יהיו אלה גמלאי קהילת המודיעין, גמלאי צה"ל, קצינים סדירים בקהילת המודיעין, או כל אזרח מן השורה - יפנו לעמוס גלבוץ. פקס 03-5341743; דוא"ל: amos39@012.net.il.

בגיליון זה מאמר פרי עטו של תא"ל (מיל') עמוס גלבוץ, עורך מדור זה, הדן בסוגיית ההתרעה במלחמת ששת הימים, בו הוא מנסה להוכיח שהגישה הטוענת כי גם כאן נכשל אמ"ן במתן ההתרעה - בטעות יסודה.

סוגיית ההתרעה במלחמת ששת הימים

אמ"ן של שנת 1967, בראשות האלוף אהרון יריב, דווקא רשם במלחמת ששת הימים דף מזהיר בתולדות המודיעין

עמוס גלבוץ*

הזאת בטעות יסודה וכי אמ"ן של 1967, בראשות האלוף יריב, רשם במלחמת ששת הימים דף מזהיר בתולדות המודיעין.

כמה מילים על התרעה והפתעה

כדי שיהיה לנו בסיס להשוואה, נתחיל בהבנת כמה מושגי יסוד, ותחילה הפתעה. נוהגים להגדירה כ"התרחשות שהתחוללה בניגוד לציפיות שלנו או בניגוד להיגיון שלנו".
 אנחנו מבחינים בשני מצבים של הפתעה:

- הפתעה בסיסית/אסטרטגית - ההפתעה במצב זה היא כפולה: ראשית ביחס למטרות-העל של היריב, או יכולותיו ברמה האסטרטגית (למשל ההפתעה של היפנים מהפצצה הגרעינית של האמריקאים והפצצת הירושימה ונגאסאקי; למשל הפתעת ממשלות צרפת ואנגליה מהתוקפנות של היטלר ב־1939); שנית, הפתעה ביחס לאמונות היסוד ולהערכות הבסיסיות של המופתע (למשל ההפתעה של סטלין מפלישת היטלר לברית המועצות; ההפתעה האמריקאית מתקיפת פרל הרבור).

- הפתעה מצבית/טקטית - זאת הפתעה ביחס ליכולות האויב ברמה האופרטיבית, וביחס לעיתוי מהלכיו, המקום בו יפעל, השיטה בה ינקוט והטכנולוגיה שהוא יפעיל בשדה הקרב (למשל הפלישה של בעלות הברית בנורמנדי במלחמת העולם השנייה, כאשר הגרמנים ציפו לפלישה באזור קלה; היכולות שהפגינו ה"הגנה" וצה"ל שזה עתה קם במלחמת השחרור, כאשר כל הערכות המודיעין בעולם צפו ניצחון מהיר של צבאות ערב).

את ההתרעה אנחנו מגדירים כ"הסבת תשומת הלב של מקבלי ההחלטות (בכתב, באמצעים אלקטרוניים, בעל פה)

מלחמת ששת הימים נחשבת אצלנו, ובעולם, כהישג הצבאי הגדול ביותר של מדינת ישראל. אצל כל אחד מחילות צה"ל, והשריון בראשם, קרבות המלחמה הזאת הפכו למורשת הקרב המזהירה. חיל המודיעין הפך את יומה הראשון של המלחמה, 5 ביוני, ליום החיל. אבל משום מה, רווחת בקרבנו הדעה כי גם במלחמה זאת כשל המודיעין כפי שכשל במלחמת יום הכיפורים ב־1973. עיקרה של דעה זאת הוא זה: ערב מלחמת ששת הימים הערכת אמ"ן קבעה כי בשנה הקרובה לא צפויה מלחמה, כמו גם בשנתיים-שלוש הבאות. הערכה דומה ניתנה לקראת מלחמת יום הכיפורים: מדינת ישראל הופתעה לחלוטין מכניסת הצבא המצרי לסיני ב־14 במאי 1967.

◀ במהלך כל שנות ה־60, עד המלחמה, צה"ל בנה את עצמו למלחמה נגד האויב המצרי

ואמ"ן שמע על כך רק משידורי המצרים; ב־5 באוקטובר הופתעה ישראל לחלוטין מההתקפה המשולבת של סוריה ומצרים; אהרון יריב, ראש אמ"ן האגדי, כשל בהערכה בדיוק כמו אלי זעירא במלחמת יום הכיפורים. לאור כל אלו אמ"ן לא צריך להתגאות בהישגיו, כביכול, במלחמת ששת הימים.

מטרת מאמר זה היא לעמוד על מקורותיה של גישה זאת, להפריך אחד לאחד את טיעוניה, להראות כי ההשוואה

*תא"ל (מיל'), לשעבר ראש חטיבת המחקר באמ"ן

הקברניטים) על כך. כוונת המצרים לא הייתה ידועה עדיין, והענף העריך כי ייתכן שנוכח המתרחשות מול סוריה, מצרים חזרת על מה שעשתה ב-1960 (במה שנודע כ"מבצע רותם"), כאשר החדירה כוחות לסיני נוכח המתרחשות שהייתה אז עם הסורים. במקביל להחדרת החטיבה שלחו המצרים לדמשק את שר ההגנה שלהם, פאוזי, כדי לברר האם אכן יש ריכוזי כוחות ישראלים מול סוריה, כפי שהפיצו הסובייטים. הסורים השיבו לפאוזי שאין שום

אנשי מודיעין חוקרים שבויים מצריים במהלך מלחמת ששת הימים

ריכוזי כוחות ישראלים. כיוון שכך, החליט נאצר להכניס את הכוחות המצריים לסיני ברעש תקשורתי על מנת "להוכיח" לעולם הערבי כי הוא חש לעזרת סוריה, בידועו שמדובר כמונח בהצגת סרק. כל זה נודע לאמ"ן. במילים אחרות, אמ"ן לא הופתע מהכניסה של הכוחות המצריים לסיני, ולא למד על כך מהתקשורת המצרית.

ב-1967 לא הייתה שום החלטה מצרית לצאת למלחמה, ולכן לא היו הכנות למלחמה.

ועכשיו לנקודה העיקרית. בין שני המקרים ובין שתי ההערכות קיימים הבדלים מהותיים. מלחמת יום הכיפורים הייתה תוצר של החלטה אסטרטגית מצרית באוקטובר 1972. ההחלטה התקבלה בשני מפגשים של סאדאת עם הצמרת הביטחונית המצרית (שתמציתה: מצרים יוצאת למלחמה מוגבלת באמצעים העומדים לרשותה). מרגע זה כל המערכת המצרית החלה לנוע לעבר מימוש ההחלטה. כלומר, כל המערכת המצרית, ובראשה הצבאית, החלה לפלוט אלפי סימנים מעידים (אם בצורת צעדים בשטח ואם בצורה של ידיעות), כאשר מאפריל 1973 גם המערכת הסורית מצטרפת להכנות למלחמה. הסוגיה היחידה שהשתנתה מפעם לפעם במהלך 1973 הייתה העיתוי הסופי למועד פתיחת המלחמה. שעת ה"ש" הסופית נקבעה רק ב-2 באוקטובר. כל זה, החל מההחלטה האסטרטגית וגמור בכל ההכנות, לא זכה לשמץ של התרעה. אמ"ן היה שבוי בכבלי הקסם של הערכתו כי הסבירות למלחמה נמוכה מכיוון שלמצרים אין עדיין את היכולות לפתוח במלחמה. כישלון קולוסאל.

בזמן אפקטיבי על מגמות, תהליכים, צעדים קונקרטיים, שינויים ותפניות אצל היריב המחייבים אותם לפעולה, תגובה והתארגנות בתחום הביטחון הלאומי. אנחנו מחלקים אותה לשני סוגים עיקריים:

- התרעה אסטרטגית/מצטרבת - זאת התרעה ארוכת טווח המיועדת להצביע על תהליכי התעצמות של האויב, תוכניותיו ארוכות הטווח ושינויים חדים במדיניות שלו (למשל בניית יכולת גרעינית איראנית; או לחלופין הצבעה על הנכונות הסורית בתחילת שנות ה-90 להיכנס לתהליך מדיני). ייעודה המרכזי הוא לבנות את הכוח והמדיניות המתאימה.

- התרעה קונקרטי/טקטית - היא נמדדת בדקות, שעות, ימים, שבועות ומספר חודשים קצר (למשל התרעה על ירי טילים או חטיפת חיילים). אפיונה המרכזי הוא בכך שהאויב קיבל החלטה קונקרטי לבצע את אחת מתוכניותיו, בעיתוי קרוב, והוא נוקט בנחישות בצעדים שונים על מנת להוציאה לפועל (למשל החלטה על יציאה למלחמה).

מהיכן נובעת הטעות בעשיית גזרה שווה מהפתעת מלחמת יום הכיפורים להפתעה

בכיכול בששת הימים?

בשני המקרים הערכת אמ"ן גרסה שמצרים שואפת למלחמה, אלא שאין היא מוכנה לכך מבחינת היכולות שלה, ולכן הסבירות למלחמה היא נמוכה בטווח של שנתיים או שלוש שנים. לקראת מלחמת ששת הימים נשענה הערכה זו על המרכיבים הבאים: ראשית, כשליש מהצבא המצרי היה מרותק למלחמה בתימן. שנית, תפיסת הביטחון המצרית (שקיבלה על ידי חסנן היכל גם ביטוי פומבי) גרסה שמצרים אמנם עברה כבר את השלב האסטרטגי של "הגנה איתנה" מול ישראל, אך אינה כשירה עדיין לעבור לשלב המכריע של התקפה, ולכן היא מצויה (קיץ 67) בשלב ה"הגנה". שלישית, על פי מידע ערכי ביותר (נכון לתחילת 67) נאצר שלל לחלוטין אפשרות של מלחמה, ונימוקו המרכזי היה שמצרים אינה מוכנה כלל וכלל למלחמה, ובוודאי כאשר הצבא המצרי תקוע בתימן. רביעית, לא אותרו אימוני התקפה מצריים על בסיס תוכניות התקפיות כל שהן.

"אתם רואים", אומרים בעלי הגישה של הכישלון, "זאת הייתה הערכה שגויה, ולכן הופתענו כמו ביום הכיפורים, ואמ"ן שוב הוכיח שהוא לא שווה הרבה".

להלן אוכיח שזאת טענת הבל, הנובעת מבורות או מרשעות או משתייהן כאחת.

הפרכת גישת הכישלון - אחת לאחת

לא הייתה הפתעה מכניסת הצבא המצרי לסיני.

תחילה כמה עובדות פשוטות, שכנראה טרם ידועות לציבור. ובכן, בליל 13-14 במאי 1967, העבירו המצרים לסיני, בחשאי גמורה, חטיבת חי"ר בציר המתלה לכיוון נחל. אמ"ן איתר את העברת החטיבה, וענף 6 האחראי למצרים הוציא "צבעוני" (נייר מודיעיני מיוחד לצורכי התרעה עבור

שלהם וההתבצרות שלהם. הוא עשה את תפקידו במסגרת ההתרעה המצטברת. לקראת 1973 זה לא היה קיים כלל! אם נסכם פרק זה אנחנו יכולים לומר את הדברים הבאים:

- במלחמת יום הכיפורים אמ"ן לא נתן את ההתרעה הקונקרטיה, ולקה ביותר בהתרעה המצטברת (הקונקרטיה) מתייחסת גם לעצם ההחלטה באוקטובר 1972, אך בעיקר לתקופה הקרובה שקדמה ליום הכיפורים; המצטברת מתייחסת לכלל התקופה שמאז סוף 1972). במלחמת יום הכיפורים הייתה לנו גם הפתעה יסודית/אסטרטגית וגם הפתעה מצבית/טקטית. הופתענו מעיתוי ההתקפה, הופתענו מהיקפה, הופתענו מאמצעי הלחימה שהופעלו, הופתענו מיכולת התכנון המצרית ומיכולת הצליחה. וכמובן שכל אמונות היסוד שלנו נופצו נוכח ההפתעה היסודית.
- ב־1967 לא היה שום כישלון במתן התרעה קונקרטיה או מצטברת, ולא הייתה שום הפתעה יסודית או מצבית. צה"ל הכיר את האויב כמו את כף ידו, ביבשה ובאוויר.

היכן בכל זאת הייתה הפתעה?

הייתה הפתעה מההידרדרות המהירה במצב - הפתעה שאינה קשורה בהחלטות קונקרטיות אלא בדינאמיות של המצב בזמני מתח ואי־ודאות. מדובר בהידרדרות בשתי זירות. בזירה המצרית ההידרדרות הייתה בדרישה המצרית לכנס את כוח האו"ם ברצועת עזה, בהחלטה של מזכ"ל האו"ם להוציא לחלוטין את כוח האו"ם מסיני ורצועת עזה, ובהחלטה המצרית לסגור את מיצרי טיראן ב־23 במאי. בזירה הערבית ההידרדרות קיבלה ביטוי בולט בתפנית במדיניותו של המלך חוסיין, שהצטרף למערך הלחימה המצרי, היה מוכן להכפיף צבאו ל"פיקוד הערבי המשותף", ולאפשר לכוחות קומנדו מצריים לבוא לירדן ולגדה המערבית.

◀ כל אותו עיוורון מודיעיני בפני המידע המתריע שלפני מלחמת יום הכיפורים, ושהוא הוא העומד ביסוד הכשל המודיעיני, לא היה כלל וכלל ב־1967

בסופו של דבר, בעצם ההידרדרות לא נגרם נזק ממשי. מה שנגרם הוא תוספת החרדה לעם ישראל. אבל מבחינה מודיעינית הלקח היסודי נלמד: במצבי מתח, ובעיקר אלו המלווים בהיערכות צבאית, יש לקחת בחשבון מצבי הידרדרות שונים, לנתח אותם ולהציגם לקברניטים.

מילת סיכום

עלינו להרכיב את הראש בפני האלוף יריב, אהרלה, שבמלחמת ששת הימים הציב את אמ"ן ואת כל קהילת המודיעין על המפה העולמית של מיטב שירותי המודיעין בעולם.

מנגד, ב־1967 התמונה שונה ב־180 מעלות: לא הייתה שום החלטה מצרית לצאת למלחמה! כאשר הכוחות המצריים החלו לחצות את תעלת סואץ בדרכם לסיני, לא הייתה לנאצר שום כוונה או תוכנית לפתוח במלחמה ולתקוף את ישראל, ולכן כמובן לא נפלה שום החלטה על מלחמה. היום אנחנו יודעים זאת בוודאות. לכן, המערכת של צבא מצרים, שנפרס בסיני, וכל המערכת הביטחונית־אזרחית, לא פלטו שום סימן מעיד למלחמה! במילים אחרות, כל אותו עיוורון מודיעיני בפני המידע המתריע שלפני מלחמת יום הכיפורים, ושהוא הוא העומד ביסוד הכשל המודיעיני, לא היה כלל וכלל ב־1967.

ב־1967 אמ"ן זרק מיד לפח את ההערכה שלו על סבירות נמוכה למלחמה.

ראש אמ"ן אלוף אהרון יריב, צופה אל צידה המערבי של התעלה לאחר מלחמת ששת הימים

כאשר התקבלה הידיעה החשאית הראשונה על כניסת חטיבת חי"ר מצרית לסיני, וכאשר הצבא המצרי החל להיכנס בפומבי לסיני, אמ"ן בניצוחו של יריב, קבע את גישת היסוד הבאה: מרגע זה לא מעניינת אותנו ההערכה שנתנו לקברניטי המדינה אך לפני מספר חודשים; מרגע זה לא מעניינת אותנו ההערכה כי הצבא המצרי מרותק לתומן וכיוצא בזה; מרגע זה לא מעניינת אותנו הכוונות המצריות. מה שמעניין אותנו מרגע זה הן היכולות של צבא מצרים בהתאם לעוצמות שהוא מכניס. הנחיה ברוח זו הוריד גם הרמטכ"ל יצחק רבין. לכן אמ"ן התמקד בדרכי הפעולה של הצבא המצרי - החל ממגננה וגמור בהתקפה.

לעומת זאת, לפני מלחמת יום הכיפורים דבק אמ"ן בהערכה שלו עד הרגע האחרון, עד שנשמעו הסירנות. ב־1967 אמ"ן ידע לתת התרעה מצטברת אפקטיבית על התעצמות האויב.

במהלך כל שנות ה־60, עד המלחמה, צה"ל בנה את עצמו למלחמה נגד האויב המצרי והסורי, הן באמל"ח, הן בארגון, הן בתורת הלחימה, הן באימונים. והוא עשה זאת מכיוון שאמ"ן שם דגש מיוחד על מגמות ההתעצמות של האויבים, ובעיקר על דוקטרינת הלחימה

חיל האוויר האמריקאי נערך לשיגור ארבעה לוויינים חדשניים

DEFENSE NEWS, 15 במארס 2010, עמ' 21
USAF To Launch 4" First-of Sats in 2010

יגרמו לעלייה במחיר השיגורים. גם NASA מקטינה את רכישת מנתעי הדלק המוצק עבור הטילים ומערכות הנעה אחרות, מה שעלול להכפיל את מחירם. סיבות נוספות לעלייה במחיר היא הקטנת כמות טילי השיגור במלאי, המשמעות היא שיש לרכוש טילים חדשים, אבל הירידה במספר טילי השיגור הנרכשים מעלה את מחירם.

לוויין מסוג GPS IIF

יש פחות לקוחות מסחריים, תופעה הגורמת לצמצום בתשתית קבלני המשנה, תופעה שגם היא תורמת לעליית המחירים. מצד שני הצעתו של הנשיא אובמה שהחל משנת התקציב 2011 יתבססו יותר על ספקים מסחריים לשיגור לוויינים, ובהמשך גם שיגור אסטרונאוטים לחלל, ייתכן ותוביל לפיתוחים חדשים של מנתעים רקטיים נזליים, דבר שיהווה הזדמנות לחיל האוויר.

קנדה מחפשת מידע חללי ממקורות מסחריים

DEFENSE NEWS, 26 באפריל 2010, עמ' 10
Canada Seeks To Tap Into Commercial Sats' Surveillance

צבא קנדה מקווה שבשנה הבאה תהיה לכוחותיו, הן בקנדה והן ברחבי העולם, יכולת לקבל בזמן אמת מידע חזותי מן החלל שמקורו בלוויינים מסחריים. חוזה בסך 44 מיליון דולר יוענק לחברת הזוכה, והצפי הוא לרכוש של שתיים-שלוש תחנות. התחלת פעילות צפויה בחודש אוקטובר 2011 ומבצעות מלאה בפברואר 2012. התוכנית תכלול הצבת אנטנות ותחנות קרקע ניידות בעלות יכולת תכנון משימה, תצפית טקטית, רכישת מטרות והערכת נזקים. הציוד יהיה יביל על משאיות אשר יוכלו להיות מוטסות על גבי מטוסי C-130 (הרקולס). המידע מתוכנן להגיע מלוויינים מסחריים אשר חולפים על פני העולם, ובעת שיחלפו מעל אזור שיש בו עניין, יספקו מידע עדכני באזורי הפעילות. המידע שיגיע מעל קנדה יסייע בפעילות אבטחת גבולות או כסיוע לפעולות הצלה במקרה של מפגעי טבע. אף על פי שלקנדה יש לווייני SAR, משרד ההגנה הקנדי מחפש מקורות מידע נוספים, בעיקר אלקטרואופטיים, אשר יסייעו לכוחות צבא קנדה הנלחמים לצד צבא ארה"ב באפגניסטן.

אחרי שנים של עיכובים בייצור, גידול בעלויות וצמצום יכולות נראה שתוכניות הלוויינים של ארצות הברית מוכנות השנה לכמה אירועים חיוביים. ארבעה לוויינים שהם "ראשונים מסוגם" מתוכננים לשיגור בשנת 2010.

- לוויין תקשורת הפועל בתחום תדרים גבוהים ביותר Advanced Extremely High Frequency (AEHF)
- לוויין ראשון לתצפית על החלל Space Based Space Surveillance (SBSS)

- לוויין ראשון מדור לווייני GPS חדשים.
- לוויין ראשון מסדרת לוויינים הניתנים לשיגור תוך זמן קצר, כדי לתת מענה מידי לצרכים מבצעיים.

לדברי GAO (משרד מבקר המערכת) תוכנית הלוויינים כבר נמצאת שנים בצרות. ארבעת השיגורים המתוכננים מגיעים אחרי שנים של עליות מחירים ענקיות, עיכובים באספקה, בעיות תכנון, וחולשה בניהול ובפיקוח. לוויין AEHF נמצא בפיגור של חמש שנים, עלות התוכנית שהחלה ב-2001 הייתה 5.6 מיליארד דולר, כיום היא הוכפלה, ובנוסף נגרע ממנה לוויין.

לוויין GPS IIF החדש צבר פיגור של שלוש וחצי שנים, ויעלה 1.7 מיליארד דולר במקום 730 מיליון דולר כפי שסוכם לפני עשור.

תוכנית לווייני SBSS צמחה מ-885 מיליון דולר למפלצת של שלושה מיליארד, דולר עם פיגור של שלוש שנים והסרת לוויין אחד.

נדרשו 24 חודשים כדי לבנות ולשגר את הלוויין ORS1, הראשון בסדרה של לוויינים המיועדים לשיגור מידי לחלל, כדי לתת מענה לצורכי הצבא.

אלה הם ארבעת הלוויינים שחיל האוויר האמריקאי מפרסם כהצלחות של 2010.

קיימת גם מערכת לווייני SBIRS, מערכת לווייני תצפית בתת-אדום, האמורים להתריע מפני שיגור טילים ולבצע פעילויות תצפית נוספות מהחלל. התוכנית שהחלה ב-1996 התנפחה מסביבות שני מיליארד דולר ליותר מ-13.6 מיליארד כיום. התוכנית שמשותפת ללוקהיד מרטין ונורטרופ גרומן נמצאת בפיגור של שמונה שנים. עד היום שוגרו שני לוויינים, אבל לפי GAO התגלו באחד מהם בעיות חומרה.

בנוסף, קיימת תוכנית לוויינית של הצי, MUOS. זו מערכת של חמישה לוויינים המיועדת לתת לצבא יכולות תקשורת סולרית כלל עולמית. המערכת נמצאת בפיגור של 21 חודשים, וקיימת האפשרות שאחרי ינואר 2011 עלולה להיגרם ירידה במערך התקשורת. עלויות הפרויקט קטנו מעט והן בסביבות מיליארד דולר.

השיפורים בתוכניות הלוויינים לא פתרו את כל בעיות הצבא בחלל. אחת הבעיות היא גידול בעלות השיגור. הוצאתם משירות של מעבורות החלל השנה וביטול תוכנית Constellation, תוכנית האמורה להחליף את המעבורות,

מערכת "כיפת ברזל" - הדמיה

אתגר הטילים*

"הגנה רב-שכבתית" הוא המושג המרכזי, דרכו רואים משרד הביטחון, מפא"ת (המנהל למחקר, פיתוח אמצעי לחימה ותשתית טכנולוגית) וחיל האוויר את הפתרון לאיומים המופנים כלפי ישראל. תפיסה אחת המכילה את אמצעי ההגנה מפני כל סוגי האיומים. על כל שכבה אמונה, או תהיה אמונה בעתיד, מערכת הגנה המחוברת לאחרות, ופועלת בשילוב עמן. השכבה הנמוכה ביותר מגיעה עד לגובה של עשרות קילומטרים, השנייה לגובה של כמאה קילומטרים, נוגעת בגבהים על סף האטמוספירה ומעבר לה, והשכבה השלישית בגובה מאות קילומטרים.

חיבור המערכות מוביל לניצול המשאבים של המכ"ם והיירוט בצורה הטובה ביותר, להגדלת אפשרויות ההגנה על ידי תכנון וירי מוקדמים. כך, למשל, יוכל מרכז שליטה ובקרה (ש"ב) מרכזי לראות גם את מה שרואה ה"חץ" וגם את מה שרואה "שרביט" קסמים, ולהעדיף להפעיל את טיל ה"שרביט" על פני טיל ה"חץ", שהוא המתאים ביותר ליירוט מסוים.

כיום נמצאות ברשות חיל האוויר מערכת ה"פטריוט", האחראית על יירוט בשכבת הביניים ומערכת "חץ 2", המיירות בשכבה העליונה. שלוש המערכות שיוצרו בהמשך הינן מערכות עתידיות, המאושרות על ידי משרד הביטחון והמטכ"ל בתוכנית התקציב הצה"לית לשנים הקרובות.

"קסאם"

רקטת ה"קסאם" הקרויה על שמו של השיח' עז אל דין אל-קסאם, מייצגת במידה רבה את אחת השאיפות הגדולות של ארגוני טרור ברחבי העולם: נשק פשוט, כזה שניתן להכנה בחצר האחורית של כל בית, המעניק אמצעי תקיפה שאינו דורש הכנות או הכשרה ארוכה של מפעיליו.

בשל מימדיהן הצנועים והכמות הקטנה של חומר נפץ המותקן

**מאז מלחמת המפרץ
הראשונה בשנת 1990,
מותקפת מדינת ישראל
בנשק תלול מסלול
כמעט בכל עימות בו
היא מעורבת. ה"קסאם",
ה"סקאד", ה"גראד"
וה"פאג'ר" הביאו
להיווצרות תפיסת הגנה
אקטיבית ייחודית בשני
העשורים האחרונים.
סקירת האיומים המרכזיים
בתחום הבליסטי
והתפתחות ההגנה
האקטיבית אותה מפעיל
חיל האוויר**

*המאמר המלא פורסם בבטאון חיל האוויר (קליה בן עמרם וליאור אסטליין, גיליון 189, אוקטובר 2009)

“סקאד”

ה“סקאד” הוא טיל קרקע-קרקע טקטי לטווחים קצרים ובינוניים מתוצרת רוסיה. הוא מונע באמצעות מנוע יחיד שפועל על תערובת של קרוסין וחומצה חנקתית בדגמים המוקדמים, וגרסה משודרגת של חומצה חנקתית בדגמים המתקדמים שלו.

רוב אזרחי ישראל ערכו היכרות עם טיל ה“סקאד” במלחמת המפרץ הראשונה, עת נחתו 39 טילים מסוג “אל-חוסייך” ו“אל-עבאס”. הדגמים העיראקיים של טיל ה“סקאד” בתחומי מדינת ישראל לאחר שנורו מעיראק.

“שיהאב”

סדרת טילי ה“שיהאב” (מטאור) האיראנית היא אחד האתגרים הגדולים ביותר הניצבים בפני מערכות היירוט של צה“ל בכל הנוגע לאיומי טילים על מדינת ישראל. קפיצת המדרגה מהדורות הקודמים, באה לידי ביטוי בכל פרמטר של ה“שיהאב-3”. השיפור העיקרי הוא בתחומי הטווחים: בעוד הטיל בגרסתו הראשונית הגיע לטווח של כ-1,300 קילומטר, הרי שהגרסה האחרונה המכונה “שיהאב B3” - מכסה טווח של יותר מ-2,000 קילומטר.

“חץ”

מערכת ה“חץ” אמונה על הגנת השכבה העליונה. “חץ 2” פועלת כבר היום במערך הנ”מ, ואחראית על ניתוב הטילים של כל מערכות המגן. ה“חץ” מקושר למספר מקורות הידע והמערכות הרב ביותר, וכתוצאה מכך יש למערכת את הראייה הרחבה ביותר כדי להגיע להחלטות בזמן אמת.

שיגור טיל “חץ”

בהן, הנזק הפיזי אותו גורמות רקטות ה“קסאם”, אינו בר השוואה לאמצעי לחימה תקינים וגדולים יותר. אולם דווקא כאן טמון היתרון שה“קסאם” מקנה: הייצור ההמוני והפשוט גורם לכך שהרקטות זמינות ביותר, והשיגור התכוף שלהן מביא עמו אפקט פסיכולוגי ויכולת שיבוש החיים התקינים במרחב אליו משוגרות הרקטות.

“כיפת ברזל”

האמצעי שאמור להוות את שכבת ההגנה הנמוכה הוא “כיפת ברזל”, האמור ליירט רקטות קצרות טווח, כמו סוגים שונים של “קטיושות” וכמובן “קסאמים”. לצורך מבצעי זה נבחנו חלופות כגון יירוט באמצעות ליזר, טילים ותותחים, אולם לבסוף נבחרה שיטת הפעולה של ה“כיפה” כמועדתפת מבחינת הביצועים. אחד מיתרונותיה הבולטים הוא שמדובר במערכת כחול-לבן המיוצרת כולה בישראל, ומאפשרת מרחב תמרון רב בפיתוח ובהאצת התהליך כולו.

“זלזאל”

ה“זלזאל” (רעידת אדמה) על גלגוליו השונים, מסמל את תחילת יישומה של ההחלטה האיראנית ליצור טיל בליסטי אשר יוכל לפעול בטווחים משתנים, ומול מטרות מגוונות. ה“זלזאל” הוא טיל לטווח קצר אשר פותח באיראן בתחילת שנות ה-90. אין לו כל מערכת הנחיה, והטווח המבצעי שלו נע בין 120-160 קילומטר ותלוי במשקלו של ראש הנפץ, שיכול להגיע גם ל-600 ק”ג. מערך ה“זלזאל” נועד להחליף את מערך ה“סקאד”, בו עשו האיראנים שימוש במהלך שמונה שנות מלחמה עם עיראק.

“פאתח”

ה“פאתח” (המנצח) הוא טיל קרקע-קרקע טקטי לטווחים קצרים, שהטווח המבצעי שלו נע כנראה סביב 250 קילומטר, אולם, מכיוון שידוע כי אב-הטיפוס הסיני מגיע לטווח של כמעט 400 קילומטר, הרי שניתן להניח כי גם הגרסה האיראנית תוכל להגיע לטווחים דומים בעתיד הקרוב. ל“פאתח” מערכת של מייצבים הן בחלקו האחורי והן בחלקו הקדמי. המייצבים בחלק הקדמי הם בעלי יכולת תנועה, כדי לסייע בהכוונת הטיל למטרתו בעת היעף הסופי. אבל המערכת שמקנה ל“פאתח” את יכולת הדיוק, היא מערכת הנחיה הנמצאת בו ומכווניה אותו בדיוק רב אל המטרה.

“שרביט קסמים”

בימים אלו מפותחת מערכת “שרביט קסמים”, שאמורה לבצע משימת הגנה כפולה: בנוסף על הגנה מפני טילים ברובד ההגנה של “כיפת ברזל”, תטפל המערכת בטיילים אחרים. את התפקיד הזה מבצעת כיום מערכת ה“פטריוט” (“יהלום”), ועם הפיכת ה“שרביט” למבצעית, ישתפו שתי המערכות פעולה ויגנו על אותה השכבה במקביל. ה“פטריוט” החל את דרכו כמערכת נ”מ והוסב עם השנים גם ליירוט טילי קרקע-קרקע (טק”ק). מכ”ם ה“פטריוט” מסוגל לזהות שיגורי רקטות, כפי שהוכח במהלך מלחמת לבנון השנייה.

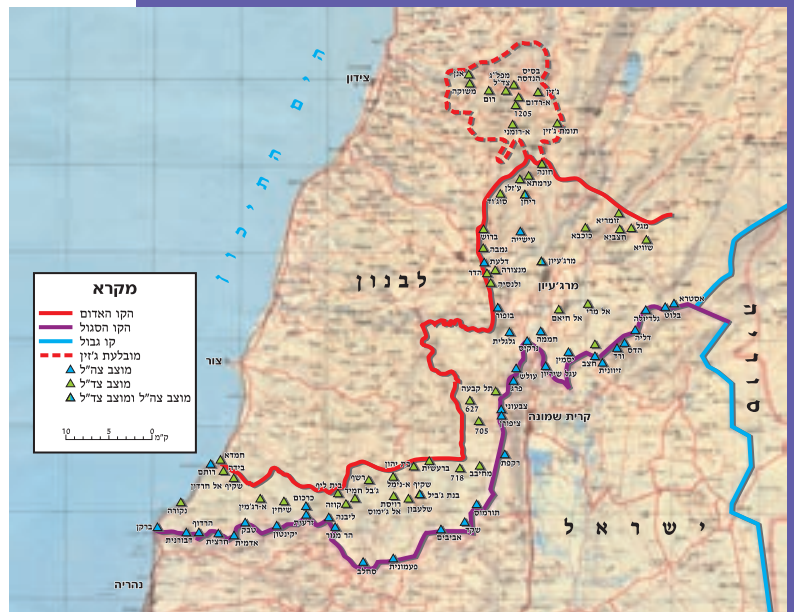
מיומנו של קמ"ן יק"ל

על פעילות מחלקת המודיעין של כוחות צה"ל בדרום לבנון בין השנים 1990-1992

תמיר ברשד*

- הייחודיות של מחלקת המודיעין ביק"ל (יחידת הקישור ללבנון) הייתה שלצד עיקר עיסוקיה, גם נושאים רבים אחרים מהוויית דרום לבנון ובהם תחומים סמי-פוליטיים וארגוניים. נכללו בתחום אחריותה. מהן משימות מחלקת המודיעין ביק"ל?
- התרעה מפני פעילות פח"ע (פעילות חבלנית עוינת) לעבר אזור הביטחון ושטח ישראל.
- מחקר התארגנות ופעילות פח"ע שוטפת: סיכומי אירועים, דו"חות יומיים, שבועיים וכו' וקיום הערכות מצב על פי הצורך.
- חניכת מודיעין השדה בצד"ל (צבא דרום לבנון).
- מודיעין ויעדים למבצעים: תשתית עזרי שטח לתכנון, תשתית עזרי שטח לניהול הקרב, סיכומי מודיעין, תכנון וניהול האיסוף ואישו חמ"לים.
- חניכת מנגנון הביטחון בגזין.
- ניהול ארגוני של מנגנוני הביטחון באזור הביטחון.
- הפעלת מתקן האזנה/גן שקמים (גנ"ש).

- שיתוף פעולה עם משרד מתאם הפעולות בלבנון.
- מוכנות להפעלת מערך מודיעין אוגדתי במסגרת מגננה בחירום.
- המלצה והשתתפות במגעים שוטפים עם גורמי הכוח במישור האזרחי והצבאי.
- הכוונת מערך הסברה ולו"מ (לוחמת מודיעין) מול אוכלוסייה וגורמי כוח שמצפון לאזור הביטחון.
- יודגש כי מחלקת המודיעין תפקדה תוך פיצול בין מטולה לבין מרג' עין, משם התקיימה חניכת צד"ל ומנגנוני הביטחון, עקב מגבלות ביטחון שדה. את הקשר בין שני המוקדים קיימנו באמצעות רכבים אזרחיים מוסוים. משרדי המודיעין במרג' עין אכלסו אגף נפרד בחלק הדרום מזרחי של המתחם, הגובל בגדר החיצונית המקיפה. בשער המתחם שמרו חיילי צד"ל. בהסתכלות לאחור, היינו די שאננים. בתשדורת שנקלטה בין אנשי חיזבאללה דובר על הצורך בהתנקשות ב"קולונל דני", קודמי בתפקיד, תשדורת אשר תיארה בפרוטרוט את מיקום חדרו בתוך המתחם והמבנה. באגף אחר של המתחם שכנו הגנ"ש, אולם תדריכים ותערוכת האמל"ח ותוד"א, בה הוצגו כלי נשק ומטעני חבלה מסוגים שונים, שהיו בשימוש ארגוני המחבלים ונאספו במסגרת הפעילות השוטפת.

רצועת הביטחון בדרום לבנון ומובלעת גזין

אופן קבלת ההחלטות

בתקופת היותי קמ"ן יק"ל נמשך ה"דשדוש" במספר נושאים מרכזיים, שבדיעבד ניתן לומר כי טיפול אחר בהם אולי היה בולם את התעצמות ה"חיזבאללה". בחרתי להציף את אותם נושאים שהעסיקו באותם הימים, כעשור לפני יציאת צה"ל, אותי ואת מפקדיי ביק"ל ובפיקוד הצפון - נושאים שאופן קבלת ההחלטות לגביהם השפיע על התהוות המצב הקיים היום.

סוגיית מעמד השיעים

העדה השיעית, שמקרבה צמחו הארגונים "אמל" ו"חיזבאללה", ממשיכה להיות האוכלוסייה המשפיעה ביותר על חיינו בגבול הצפון, עם רצועת הביטחון או בלעדיה. מחובתנו לנהוג כלפי

*אל"מ (מילי), קמ"ן יק"ל בין השנים 1990-1992

ישראלים טהורים וממודרים ברמה זו או אחרת מצד"ל. החלק הראשון כלל פגישות וביקורים בשטח, הן עם נציגי האוכלוסייה והן במוצבי צד"ל עם החיילים ומפקדיהם. מדי פעם הצטרף אלופ הפיקוד לביקורים אלה. סוגיית המדיניות הישראלית אל מול המגזרים השונים באוכלוסיית לבנון בכלל, ובאוכלוסיית אזור הביטחון בפרט העסיקה אותי רבות. קוימו קשרים עם כל גורמי הכוח, הן של אנשי מתאם פעילות ישראל בלבנון והן על ידי רס"ן דני גבריאל, שהוצמד למחלקת המודיעין וסייע לנו רבות בפגישות עם מנהיגים מקומיים בכפרים. פגישות אלה היוו מעין קרש קפיצה גם למנהיגים מעבר לגבול האזור. מפקדי צד"ל יזמו פעילויות מעבר לקווים, בעיקר לכפרים שממולם. חלק מהפעילויות אושרו וגובו על ידינו וכללו פגישות עם בני משפחה שמעבר לקווים, אולי להעברה הדדית של מידע, "חטיפת לשון" וגם סתם התחשבוניות פרטיות. לא היה ספק כי גורמים עוינים היו מקיימים ביקורים אצל אחיהם מצד"ל וזוכים לתמיכה רבה.

שער הכניסה למפקדת יק"ל במרג' עיון

מבצעים רבים מעבר לקו האדום בוצעו על טהרת כחול-לבן. היו אלו מבצעי מארב לחוליות "חיזבאללה" בדרך לאזור הביטחון, ומבצעי תצפית ופגיעה בבתי מבוקשים. עיקר התכנון היה מתבצע עם היחידות המבצעות בשטח ישראל, ובהתאם לצורך בוצע תיאום של הרגע האחרון עם מפקדת צד"ל כדי למנוע דליפה. מובלעת ג'זין הייתה אזור נפרד מרצועת הביטחון. האזור לא נכלל ברצועה וסופח - בעיקר כיוון שג'זין נתפסה כאזור חיוני בראייה המערכתית למצב לחימה אפשרי בעומק לבנון, וכן לקשר עם הנוצרים.

כדי להבטיח כי נוכל בעת הצורך לנצל אזור זה, ניתן גיבוי מבצעי לכוחות הגנרל לאחד ובמיוחד בגזרה הבעייתית של הכפרים עישיה-ריחן-כפר חונה, אזור שהיווה מוקד לתקיפות ולמארבים של "חיזבאללה" נגד כוחותינו. הנוכחות הישראלית בג'זין הייתה כרוכה בתכנון ובביצוע קפדני בהרבה ממה שהתקיים באזור הביטחון "הרגיל". גדוד ג'זין היה נפרד מהחטיבות הרגילות של צד"ל. פעילות התצפית והצבת חבורות פיקוד למבצעים בצומת ג'זין חייבו תכנון קפדני כמבצע לכל דבר, כך גם ארמון כפר פלוס ששלט לכיוון מערב לבנון.

מבצעים רבים בוצעו ממדרונות גבל צאפי, במיוחד זכורים לי מספר מבצעי ירי לעבר מטרות בעיירה גרגוע, שהייתה בסיס ליציאה לפיגועים של "חיזבאללה".

השיעים לפי מסורת הפתגם "טוב שכן קרוב מאח רחוק". חיים נורמליים בין ישראל לאנשי טייבה, עיתרון ובנת גביל, נבטיה ותבנין ישפיעו יותר מכל על עתידנו. היחסים בין ישראל והאוכלוסייה השיעית אינם מותנים בקיומו של אזור הביטחון. בעבר ישראל טיפחה את הגורמים המתונים בעדה זו, צמצמה את השפעת הקיצוניים ויצרה הבנות עם "אמל". בכך ניסתה לבלום את התעצמות ה"חיזבאללה" בכפרים. נכשלנו בכך! ה"חיזבאללה" ייסד תשתית בכפרים תוך שהוא מגייס את האוכלוסייה ואף את חיילי צד"ל, שנפשם הייתה קרועה בין נאמנותם לאחיהם ולעתידם לבין הנאמנות לפטרוניהם הזמניים. וכמו שנצפה - הארגון, בניגוד ל"אמל", מנסה להוכיח כי ישיבתנו גם בשתולה ובמנרה אינה לגיטימית.

סגנון הפעילות המבצעית

עוצמת פעילות ה"חיזבאללה" לתוך ובתוך אזור הביטחון הייתה ביחס ישיר להיקף פעילות כוחותינו מעבר לרצועת הביטחון בטווח הקרוב - באזור שכונה "הרצועה האפורה" - פעילות שכוונתה הייתה ליצור תחושת פחד אצל היריב, להקשות על הקלות הבלתי נסבלת בה הצליח ה"חיזבאללה" לחקוף, להניח מטענים ולחבור עם סיעתו בקרב האוכלוסייה.

כוחותינו היו חשופים בפעילותם לעיני ה"חיזבאללה" ולאחזינו, בעזרת האוכלוסייה ואף בסיוע חיילי צד"ל. פעילות צה"ל, למרות כל המאמצים, לא חרגה משגרה מוכרת. כל פעילות הייתה מלווה בהכנות מדוקדקות ובתיאומים מבעוד מועד כבמלחמה ובמבצעים רגילים. חובה הייתה על המפקדים להימנע לחלוטין מקיום ביקורים שתוכננו ותואמו מראש. ההפתעה היא התחכום ויתרונה מבחינת ביטחון הכוח עולה על התועלת שבתכנון מקדים שגורם לחשיפה. גם פעילות הסיורים והמארבים ופעילות התקפית אחרת יכולות היו לצאת אל הפועל בל"ז קצר, על ידי ריענון פקודות ותכנונים קיימים אשר תורגלו על ידי הכוחות. צריך היה להמשיך בתכנון ובתיאום תוך השארת הגמישות והיחזמה לבטל ברגע האחרון ולצאת ליעד אחר.

הגיבוי המבצעי לגזרת ג'זין, ובמיוחד אזור צוואר הבקבוק הבעייתי של עישיה-ריחן-כפר חונה (שהיוו מוקד לתקיפות ולמארבים נגד כוחותינו) לא היה הכרחי להשגת המטרות אשר לשמן קיים היה אזור הביטחון. וכמובן, אפשר לחסוך שחיקה של כוחותינו לטובת פעילות בגזרות המסוכנות יותר לגליל.

ומה לגבי חניכת צד"ל במצב של "עיפות החומר"? נפשם של חיילי צד"ל ובמיוחד השיעים הייתה קרועה בין נאמנותם לאחיהם ולעתידם, לבין הנאמנות לפטרוניהם הזמניים. במצב זה חשוב היה לקיים רוטציה בין מפקדים ובין פלוגות בתוך הגזרות החטיבתיות.

המעורבות בשגרת הפעילות

השגרה במפקדת יק"ל נעה בין טיפול בענייני האוכלוסייה, בדרך כלל בשיתוף עם הגנרל לאחד ואנשי מטהו, לבין נושאים צבאיים, חלקם בשיתוף אנשי צד"ל ובחלקם

תמונת המודיעין בנסיגה

ענף לבנון במחלקת המודיעין של פיקוד הצפון סביב הנסיגה מ"אזור הביטחון"

ההחלטה המדינית על הנסיגה הצפויה מדרום לבנון, 18 שנים לאחר תחילת מבצע "שלום הגליל" הייתה בבחינת דירקטיבה ברורה למערכת הביטחון וצה"ל עוד חודשים קודם.

מחלקת המודיעין של פיקוד הצפון, ובמרכזה ענף לבנון, היוו עוגן מרכזי בעשייה המערכתית. מחד - גוף אופרטיבי האחראי על מתן שירותי מודיעין למפקדים, לכוחות בשטח ולקציני המטה הרלוונטיים, ומאידך מסנכרן ומתאם הפעילות מול אמ"ן וגופיו במטכ"ל ומחלקות המודיעין בדרג הנפרס בשטח.

האתגר עבורנו בפיקוד הצפון היה גדול מהמוכר בשנות הלחימה הארוכות בלבנון, ובוודאי מורכב: היה עלינו לנהל את הבט"ש ובמקביל לתכנן את מבצע הנסיגה ולהיערך ל"יום שאחרי".

הידעיה כי אנו בעיצומו של תהליך מרכזי לעיצוב של מציאות ביטחונית חדשה לישראל בגבול הצפון הוסיפה לכובד המשימה.

בפיקוד הצפון - כמו גם במטכ"ל - ראינו את ההזדמנות הטמונה במהלך, אך לנגד עינינו היו בראש ובראשונה הסיכונים המבצעיים הכרוכים בהכנות, בביצוע וכמוכן אחרי השלמת היערכות החדשה - לחיילים כמו גם לאזרחי הצפון.

בקרן של יום ה'21 במאי לא בישר על הצפוי בהמשך השבוע. עוד אנו במפקדת הפיקוד עוסקים בנייתוח תרחישים שונים לקראת הנסיגה, בשטח - "חיזבאללה" מגביר את הלחץ על צד"ל ומסמן יעד - מיטוט היערכותו בגזרה המרכזית. "מגדל הקלפים" החל להתמוטט, פקודת המבצע לא איחרה להגיע.

ענף לבנון במודיעין הפיקוד, על עשרות חייליו וקציניו, פעל רובו ככלול סביב השעון לליווי מיטבי של הכוחות הנסוגים בתיאום מלא מול מחלקת המודיעין של עוצבת הגליל ועוצבת לבנון (היק"ל). עשרות משימות מזל"ט פתענחו על ידי אנשי מדור יעדים אשר ליוו באופן רצוף (יום ולילה) את הכוחות, ויצרו תנאים ליציאה סדורה מהמוצבים כמו גם לאיתור סיכונים אפשריים מצד האויב.

חמ"ל הפיקוד תוגבר באופן משמעותי בקציני התרעה ויעדים לסנכרון הפעילות המבצעית, בעוד מדור תשתית עסק במרץ בהכנת נירות עבודה רלוונטיים לתקופה שאחרי השלמת הנסיגה והיערכות הכוחות לאורך "קו כחול" מתוך הבנת האיזומים הצפויים מצד "חיזבאללה".

הופצו תמונות מודיעין והערכות באשר לצפוי, אשר שימשו את המפקדים בהערכת המצב המתמשכת שנערכה במפקדת הפיקוד, בעוצבותיו ומול המטכ"ל באותו שבוע רב ארועים ומשמעות.

בבוקרו של ה'25 במאי הושלמה הנסיגה ללא נפגעים לכוחותינו או אש לעבר יישובי הצפון. ניתן לומר, כי ההיערכות המקדימה ומיצי היכולות המודיעיניות וניסיונם של העושים במלאכה, היוו מרכיב משמעותי בהצלחת המהלך.

חזי סלע

אל"מ, רע"ן לבנון במודיעין פיקוד צפון בעת הנסיגה מלבנון

דעתי הייתה כי לפעילות מול גזין אין כל חלק בהשגת המטרות לשמן נוצר אזור הביטחון. סברתי שהיה זה מעין "מס" לגנרל לאחד ולכן ניתן היה לשנות מאופי פעילות צה"ל בגזרה זו, אף אם כתוצאה מכך לא יחזיקו כוחותיו של לאחד מעמד. כך יכולים היינו לחסוך את השחיקה של כוחותינו בגזרה ולהסיט פעילות למול ה"חיזבאללה" בגזרות המסוכנות יותר לגליל.

◀◀ מחלקת המודיעין תפקדה תוך

פיצול בין מטולה לבין מרג' עיון, משם התקיימה חניכת צד"ל ומנגנוני הביטחון וזאת עקב מגבלות ביטחון שדה

כדי לעודד את קציני המודיעין הגדודיים של צד"ל קוימו קורסים - כולל השתלמויות בארץ - ובעזרה כספית של הגנרל לאחד נקנו עבורם משקפות שדה, אף-16 קצר ונעליים אדומות. אלה היו תמריצים רציניים לעבודה אפקטיבית יותר של מערכת איסוף המידע ודיווחו. יצוין כי צה"ל לא השכיל ליצור מענה הולם להתבססות של פעילי "חיזבאללה" בכפרים שמצפון לאזור הביטחון לאחר הקרבות המרים בינם לבין ארגון "אמל". "אמל" הצליח אמנם לדחוק את "חיזבאללה" לאזור אקלים אל-תופח, אך בהסכם שנחתם בין הארגונים בשנת 1990 הותר לפעילי "חיזבאללה" לחזור לכפריהם, דבר שבמהרה היווה תשתית מחודשת לפעילות הארגון.

חיילי צה"ל יוצאים מלבנון

צה"ל נמנע מפעילות יזומה לבלימת ההתארגנות המחודשת, ובכך סייע בתחרות על ליבו של הכפרי השיעי. זאת בנוסף ליתרון של "חיזבאללה" שבעזרת פטרונו האיראני יכול היה להציע לאוכלוסייה תמורה חומרית רבה ומגוונת. את תוצאות חוסר מעש זה כולנו מכירים.

במהלך תפקידי אמנם קוימה פעילות מצפון לאזור הביטחון ב"רצועה האפורה", וזאת בעיקר כדי להקשות על פעילות ה"חיזבאללה" בהנחת מטענים ובחבירה לסייעניו באזור הביטחון, אך ללא יכולת לשנות את יחסי הכוחות האפקטיביים - במיוחד נוכח רמת הלחימה הגבוהה המגובה במודיעין איכותי של "חיזבאללה".

שלוש הערות שוליים להיסטוריה של המודיעין

שגוב מהצבא בשר בזמן המלחמה ומוכר אותו בשוק השחור, ודאי אין כל זכות למתוח ביקורת על רבנים יהודים. הבריטי הניף את ידו בצורה מאיימת ואז איסר התנפל עליו והיכה אותו נמרצות. אחר כך לא הסכים להתנצל ועזב את השירות. סיפר ישראל עמיר, לימים מפקדו הראשון של חיל האוויר: "הסיפור מצא חן בעיניי ולמחרת זימנתי אותו לפגישה. הוא נענה להצעתי לעבוד עמי בשי" מיניתי אותו לעוזרו של יוסף קריב, מנהל המחלקה היהודית". כך החלה פעילותו המודיעינית. בת 20 השנים, של איסר הראל, שהפך לימים לממונה המיתולוגי על השב"כ ו"המוסד".

מי אימן קורס סוכנים ראשון?

קורס ראשון לסוכנים חשאיים נערך ב־1946 בניו־יורק ביוזמתו של שלמה שמיר, נציג ה"הגנה" בארה"ב. הקורס כלל מספר מחזורים. שמיר, לימים אלוף בצה"ל - מפקד חיל הים, חיל האוויר וחזית המרכז (ב) - ביקש להכשיר מספר צוותים קטנים של יהודים אמריקאים צעירים לשמש כסוכנים חשאיים (AGENTS), כדי שיתאפשר "להפיק מידע על האויב", כפי שהגדיר זאת. המדריך הראשי היה הגנרל ויליאם דונובן, מפקדו המהולל של ה־OSS (הגוף החשאי המיוחד של המודיעין הצבאי האמריקאי במלחמת העולם השנייה). לאחר שסיים לאמן את הקורס, הקים דונובן את סוכנות הביון האמריקאית המרכזית, ה־CIA. שמיר יצר עמו קשר, בתקופת הביניים, ולאחר שבדק את יחסו לצינונות, הזמינו לנהל את הקורס החשאי המשתתפים נבחרו בצורה קפדנית. הייתה ועדה ובה פסיכולוג ומומחה לטכניקות מודיעיניות. הנבחנים עברו מבדקים פסיכוטכניים ועמדו בדרישות סף והמשך קשות. בקורס, שהוגדר כרציני ביותר וחשאי עוד יותר, לימדו המדריכים, בין השאר, דרכי הצפנה, חבלה, ציטות, שיטות מעקב, שיטות התחמקות ממעקב, חדירות למתקנים, הטמנת פריטים במשלשים, כתבי סתר ואמצעי דיווח מתוחכמים. עד סוף ימיו סירב שמיר לגלות את פרטי הפעילות שביצעו הבוגרים (שחלקם עלו אח"כ ארצה). עם זאת, הודה בדוחק בשיחה עמי, כי "בין שאר הפעילויות שביצענו, היו הקלטות בכלי הרכב של הנציגים הערבים באר"ם. המבצע הזה התקיים בתקופה הקריטית של הדיונים באומות המאוחדות, לקראת אישור תכנית החלוקה בא"י. לנו היה עניין לדעת מה הם מדברים ביניהם, בזמן שהם נוסעים לפגישות באו"ם. ההשתלות של מכשירי הציטות היו קשות". שמיר סתם ולא פירש, אך הקפיד לציין כי לא הייתה בעשייתו כל פעילות אנטי אמריקאית.

כמה אבות למודיעין הישראלי?

בגיליון האחרון (55) של מבט מל"מ יוחס התואר הנכבד "אבי המודיעין הישראלי" לראובן שילוח. אני מאלה הסבורים שהתואר מגיע דווקא לעזרא דנין, פרדסן אמיד, ליד יפו (1903). דנין החל בהקמת רשת מודיעין בעלת מאפיינים מקצועיים, מודרניים, כבר בקיץ 1936, עם תחילת "המאורעות". ראובן שילוח, על פי "ספר ההגנה", החל לפעול רק בספטמבר 1940. הוטל עליו אז לטפל מטעם ההסתדרות בפועלים הערביים, ובחצי משרה גם לרכז מהם את הידיעות המצטברות עבור השי"י. הכרה היסטורית רשמית מטעם אמ"ן קיבל דנין בשנת 1988, כאשר הוצג כ"אבי המודיעין הישראלי" בכנס חיל המודיעין לדורותיו, שהתקיים בהיכל התרבות בת"א.

אחד התומכים הבולטים בזכותו של דנין לתואר היה רחביה ורדי ז"ל, מראשי אמ"ן ו"המוסד". ורדי הסביר כי דנין היה הראשון שניגש למודיעין בגישה מודרנית, כלומר: איסוף, סינון וסיווג של ידיעות והעברתן המסודרת לדרג מקבלי ההחלטות ביישוב. דנין, איש תקיף ונמרץ, לא החזיק משרד של ממש ולא קיבל משכורת. בתחילה התבסס על מקורותיו בעמק חפר ואחר כך פרס רשת על חלקים אחרים של הארץ. הוא נשאר איש שטח על סוף ימיו, שנא ניירת והעדיף לפגוש את מקורותיו בפגישות חשאיות בפרדסים או במערות.

מי גייס את איסר למודיעין?

בפסח 1944 דווח לראש השי"י ישראל אמיר (זבלודובסקי), על אירוע בעל אופי אלים בחוף הרצליה. הסתבר שאחד הנוטרים היהודיים - איסר הלפרין שמו - היכה מכות נמרצות נהג 'אגד' שהעליב קבוצת נוטרים. כאשר הגיע קצין בריטי להטיף לו מוסר וביקש את פרטיו, אמר לו איסר: "לאור הקשרים שלך

בעבר עם נהגי 'אגד', חשוד בעיניי שזיקתך ל'אגד' עולה עדיין על זיקתך לתפקידך". לאחר ימים אחדים, ערב פסח, אותו קצין שוב הגיע לתחנה בהרצליה. בין השאר התגרה באיסר ושאל: "ואת המצות כבר קיבלתם?" איסר השיב בשלילה. ואז התפרץ הקצין ואמר: "כל המצות הללו זו המצאה של הרבנים שלכם, כדי שיוכלו לסחור בהן בשוק השחור". על כך ענה איסר: "אני לא דתי, אבל לאיש

*היסטוריון צבאי. בעבר עורך "במחנה"; yossiargaman@walla.co.il

מצדיעים לאל"מ (דימ') יהודה שפר

בעצרת יום חיל המודיעין שהתקיימה לאחרונה בטקס רב משתתפים, הוענקה לאל"מ בדימוס יהודה שפר תעודת הוקרה אישית על ידי ראש אמ"ן, האלוף עמוס ידלין. התעודה הוענקה "על אומץ לב ותפקוד ייחודי" במלחמת יום הכיפורים, ועל תרומתו הכוללת לאמ"ן.

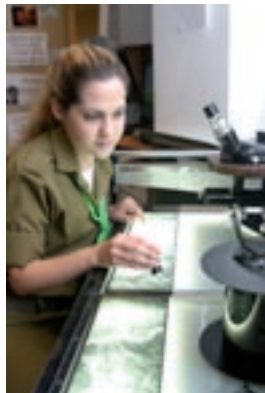
במהלך השבוע הראשון למלחמה שימש שפר, אז רס"ן וקצין מודיעין שטח רב נסיון, כסייר האווירי האישי של הרמטכ"ל דדו, ששלח אותו לחזית המצרית לקבלת דיווחים ישירים ואישיים. במשך שבוע נמשכה המשימה, עד שהמטוס בו ביצע שפר את הסיורים האוויריים הופל, הטייס רן עופרי ז"ל נהרג, והוא נחלץ אך נפצע קשה. שפר המשיך בתפקידים נוספים באמ"ן ובתפקידו האחרון היה קמ"ן פקמ"ז.

התעודה הוענקה לו באירוע שעמד בסימן "ציונות ומצוינות", וחולקו בו תעודות הצטיינות לחיילים, קצינים ויחידות על הישגים מקצועיים ואחרים. ראש אמ"ן הביע הוקרתו הרבה לשפר והפתיע כשסיפר שהוא עצמו היה טייס באותה טייסת ממנה המריא שפר בבסיס חצרים במלחמת יום הכיפורים, והביע שמחה על כך שנעשה "תיקון" לאחר 37 שנה. הקהל התרגש ומחא כפיים דקות ארוכות.

מפגש מורשת ביחידת הפענוח

לקראת יום העצמאות האחרון, ובסימן 40 שנה למלחמת ההתשה, התקיים מפגש מורשת מרגש ו"היסטורי". עשרות וותיקי יחידת הפענוח ומחקר השטח באמ"ן בעבר, ביניהם מפקד היחידה הראשון משנת 1972, מפענחים, מפענחות ושרטטות מהראשונים בצה"ל פגשו את חיילי ומפקדי היחידה כיום.

וותיקי היחידה, העלוזיכרונות מתקופת הקמת היחידה, מלחמות ששת הימים ויום הכיפורים ושמעו הרצאה על תרומת הפענוח ומחקר השטח במבצעים במלחמת ההתשה, מאל"מ (דימ') גמקה גנדלה, אז רע"ן השטח.

הוותיקים סיירו בין מחלקות היחידה והתרשמו מההתפתחות הטכנולוגית המרשימה, מעידן סטריאוסקופ הכיס והצילומים בעותק קשה ועד למערכת הפענוח מהמתקדמות מסוגה בעולם. במפגש אמר מפקד היחידה לוותיקים: "אתם, המהווים פרק חשוב בעיצוב היחידה, היו סמוכים ובטוחים שאנו אנשיה בהווה, עם מיטב הבנות והבנים, נישא את נס היחידה ונמלא את חלקנו במשמרת הזו על הצד הטוב ביותר". עוד הוסיף, "ברוח דברי יגאל אלון, מפקד הפלמ"ח: עם שאינו מכבד את עברו, עתידו לוט בערפל והווה שלו דל' נשכיל לשמר את המורשת, להוקיר את אלו שעיצבו ובעיקר ללמוד ממנה לאתגרים החדשים שבפיתחנו".

פרויקט "העמקת שורש" מתרחב

לפני כשנתיים החל פרויקט משותף של ענף היסטוריה ומורשת בחמ"ן ובה"ד 15 ל"חיבור" בין הוותיקים לדור הצעיר המשרת כיום. מטרת הפרויקט ליצור מפגש בלתי אמצעי בין אנשים שעשו מודיעין מאז הקמת המדינה לדור ההווה.

בשלב הראשון החל הפרויקט בקורס קמ"נים בלבד, ומאז החל התקיימו בקורסי הקמ"נים הרצאות רבות. התגובות היו חיוביות ביותר וניכרה התעניינות שהביאה להרחבת הפרויקט בשני שלבים: ראשית - לקורסים אחרים בבה"ד, דוגמת קורסי נגדים ורמ"דים, ויום עיון על המודיעין ביום כיפור. בהמשך - הוצע הפרויקט לכלל החיל, בעידודו של קמ"ר.

במסגרת זו הגיעו מרצי פרויקט "העמקת שורש" להרצות ביחידות רבות בחיל:

בצנזורה - תא"ל (מיל') יובל חלמיש, קמנ"ר היוצא, על המודיעין במבצע "כחול וחום" (מפקדת גיבריל בנעלימה, דצמ' 1988); במש"ב (המחלקה לשיתוף פעולה בינ"ל) - אל"מ ניר למפרט על "יזמות וחדשנות במודיעין ובארגונים גדולים"; ביחידת המחשוב ובחטיבת ההפעלה - אל"מ (מיל') אמנון בירן על מבצע אנטבה, ובחטיבת המחקר; ביחידת הפענוח המרכזית וביחידה הטכנולוגית של מערך החוזי - אל"מ (דימ') זלמן גנדלה, על המודיעין במלחמות ההתשה וששת הימים.

חלק מהמרצים נטלו חלק גם באירועי "קפה מורשת".

בפרויקט ישנם כיום כ-30 מרצים. המעוניין להצטרף מוזמן לפנות אל רע"ן היסטוריה ומורשת

מורשת המודיעין הקרבי

לאחרונה יצאה לאור חוברת ראשונה בסדרת מסמכי מורשת המודיעין הקרבי, העוסקת ב"ראשית המודיעין הקרבי לפני קום המדינה". החוברת נכתבה על ידי תא"ל (מיל') דני אשה, שגם עומד בראש פורום יוצאי מודיעין השדה. החוברת יצאה לאור במסגרת פרויקט משותף של הפורום (תחת כנפי המל"מ) וענף ההיסטוריה והמורשת בחמ"ן.

המסמך מציג את תולדות והתפתחות המודיעין הקרבי, החל מראשית המאה ה-20 ועד למלחמת העצמאות. החל בנילי"י ו"השומר", דרך השי"י עד הקמת שירות המודיעין הצבאי. פורום יוצאי מודיעין השדה החל לפעול לפני כשלוש שנים. חברים בו כ-20 מיוצאי המערך, ומטרתו להעלות על הכתב את תולדות מודיעין השדה (לשעבר המודיעין הקרבי). למען הנחלתו לדור ההווה ולדורות העתיד.

ענף ההיסטוריה והמורשת נרתם למלאכת העריכה וההפקה, במסגרת התפיסה שהחיבור בין דור ההווה לבין ותיקי חמ"ן וכתיבת תולדות החיל, הינם מהנדבכים החשובים בתחום המורשת החילית. הוקרה מיוחדת ניתנת לרס"ן (מיל') בני אברהמי, שנרתם לסיוע בעריכת החוברת בהתנדבות.

החוברת השנייה בסדרה, שנכתבה על ידי אל"מ (דימ') יהודה שפר, על המודיעין במלחמת העצמאות, נמצאת בשלבי עריכה מתקדמים. בהמשך מתוכננות חוברות נוספות.

*סא"ל, רע"ן היסטוריה ומורשת בחמ"ן; gidim2007@gmail.com

קהילת המודיעין ביוון

המצב הכלכלי בו שרויה יוון בעת הזו עלול להשפיע על יכולותיהם של שירותי המודיעין להתמודד עם משימותיהם בשל עלותם הגבוהה של האמצעים והשירותים הנדרשים למילוי המשימות למול הקיצוץ האפשרי בתקציביהם

ב-1986 החליטו משרד החוץ, משרד ההגנה ומשרד ראש הממשלה על הקמת "המועצה למודיעין", בראשה המנכ"ל של השירות NIS. תפקידה היה לייעץ למשרדי הממשלה המרכזיים, וחבריה היו גם ראש המודיעין והביטחון במטכ"ל, ראש ביטחון המדינה במשרד לסדר הציבורי (עד 2001), נציגי משרד החוץ ונציגים בכירים ממשרד הפנים, השירות הציבורי וסוכנויות ממשלתיות על פי הצורך.

שירות המודיעין הלאומי הינו בין היחידים בעולם ש-99 אחוזים מעובדיו מאורגנים באיגוד מקצועי. התארגנות זו החלה בשנות ה-80 תחת הממשלה הסוציאליסטית, וכך הוקם האיגוד (POSEYP) המורכב משני איגודים - האיגוד של עובדי השירות והאיגוד של עובדי התקשורת והבלשנים בשירות. באותה תקופה אפילו קוימו האסיפות הכלליות של עובדי השירות בבתי מלון. על פי החוק החדש (מ-2008) אסור לאנשי השירות לשבות ולהתארגן, אבל המציאות קצת שונה.

הישגו של השירות ביחד עם יחידת הלוגיסטיקה של המשטרה היה בחיסול ארגון ה-17 בנובמבר - ארגון מרקסיסטי לניניסטי שביצע פעולות טרור רבות ביוון מאמצע שנות ה-70, ופגע בין השאר בדיפלומטים זרים. הארגון הואשם בשנים 1992-1995 כי פעל לסייע ללאומנים הבוסנים סרבים במלחמת הבלקן, עד כדי כך שנאט"ו מידרה את השירות ממידע. שערורייה נוספת בה הואשם הארגון הייתה בשנת 2004-2005, בפרשיית ההאזנות לטלפונים סלולאריים על ידי מתן "דלת אחורית" (יכולת האזנה חשאית) לשירותים זרים בטלפונים שנמכרו ביוון.

השירות היווני משקיע מאמץ גדול לשלב בתוכו דור צעיר של בוגרי אוניברסיטאות, ולהתאים עצמו לאתגרים הטכנולוגיים העכשוויים כדי להתמודד עם איומי הטרור ופשמי"א מצד גורמים לאומנים או אסלאמיים לצורך שמירה על כלכלת המדינה וגבולותיה של יוון. המצב הכלכלי בו שרויה יוון לאחרונה עשוי לפגוע ביחסי העבודה שבין השירות לממשלה ולהשפיע על התקציבים המוקצים לשמירה ולפיתוח יכולותיהם של שירותי המודיעין להתמודד מול משימותיהם.

בימים אלה, כאשר יוון נמצאת בעיצומו של משבר כלכלי עמוק, עולה חשיבותה של קהילת המודיעין היוונית בשמירה על ביטחון המדינה והמשטר הדמוקרטי שלה, מחשש שקריסה כלכלית וחיפוש אשמים יעלו לשלטון קבוצות אנטי דמוקרטיות שעשויות לקבל תמיכה מגורמים חיצוניים ואחרים.

יוון המודרנית ידעה ימים של מלחמה, של משטר מלוכני, דיקטטורה צבאית ומשטר דמוקרטי. מיקומה האסטרטגי לחופי הים התיכון וסמוך למדינות שהיו חברות ב"גוש המזרחי" השפיע על משימות קהילת המודיעין ביוון ופעילותה.

מרכיבי קהילת המודיעין כיום הינם: "שירות המודיעין הלאומי" (EYP-NIS), המודיעין הצבאי ("האגף השני") ומשטרת יוון. בטור זה נעסוק ב"שירות המודיעין הלאומי" בלבד.

שירות המודיעין הלאומי - NIS-National Intelligence Service, או ביוונית EYP-Elliniki Ypiresia Pliroforion, נקרא כך החל משנת 1986. עד לאותה שנה הוא נקרא "שירות המודיעין המרכזי". השירות אחראי על ביטחון הפנים ("שב"כ") ועל מודיעין החוץ ("מוסד"). במסגרת ההכנות לאולימפיאדה ב-2004 הועבר הארגון בשנת 2001 מאחריות שר הפנים לשר לסדר הציבורי.

המשימות הניצבות בפני הארגון הן:

- הגנה על האינטרסים הפוליטיים, הצבאיים, הכלכליים והאסטרטגיים של המדינה.
- התמודדות עם איומים על המשטר, על זכויות האדם, ועל עושרה ושלמותה הטריטוריאלית של המדינה.
- מניעת פעולות טרור (למשל על ידי ארגון 17 בנובמבר שחוסל, או גורמי טרור אחרים) ופשע מאורגן נגד המדינה ואזרחיה.

במצב של מלחמה אמור השירות להיות כפוף לראש מטה ההגנה הלאומית. במצב של איומים לפגוע במשטר הדמוקרטי ועל פי החלטה של המועצה הממשלתית למדיניות חוץ ולהגנה, אמור השירות לפעול כגוף המרכזי לניהול ענייני המודיעין של המדינה.

על פי מודל ה-CIA

הארגון נוסד ב-9 במאי 1953 בכפיפות לנשיא - על פי מודל ה-CIA - בשיטות עבודה ובסטנדרטים צבאיים ברובם. יסודו של הארגון היה על בסיס המסגרת שפעלה תחת שמות שונים וכפיפויות שונות משנת 1925. בשנים 1967-1974 נשלטה יוון על ידי חונטה צבאית שהפכה את הארגון לגוף המשרת את צרכיה מול מתנגדי המשטר הצבאי ביוון ובחול"ל. עם חזרת השלטון הדמוקרטי ליוון בשנת 1976, הוכפף הארגון לראש הממשלה, וכלקח מהתקופה הקודמת החל מאמץ גדול לאזרח אותה. הארגון אף השתלב בפעילות של יוון במסגרת האיחוד האירופי ונאט"ו. המשימות שלו שונות בהתאם כחלק מהשותפות של אירופה ב"מלחמה הקרה" (מעקב אחרי הצי הסובייטי), ופעילות נגד זרים ביוון ופעילות ריגול נגדי.

*noam43200@gmail.com

מקורות - אתר השירות היווני, אתר FAS וחומר נוסף

ראש השירות נשא דברים לזכרו של עמוס והעלה על נס את תרומתו הייחודית והמכרעת לביסוס מעמדו וערכי התנהלותו של השירות כגוף ממלכתי לכל עניין ודבר. סרט מרגש סקר את חייו ואישיותו של עמוס, ובו ראיונות עם חברים ועם עמוס עצמו.

השופט מאיר שמגר, נשא הרצאה בנושא הממלכתיות - הרצאה מאלפת, אקטואלית וקרובה כל כך לפועלו של עמוס בשב"כ. היה לי הכבוד לשאת דברים לזכרו של עמוס. שהיה אדם חם, חכם ואנוש.

ד"ר נחמן טל

יום עיון בנושא הדרוזים במדינת ישראל

במרכז למורשת המודיעין פועלת הקרן על שם יהושע (גוש) פלמון ז"ל, שעוסקת בקירוב בני נוער יהודים ודרוזים.

יום העיון נערך במל"מ ב-18 בינואר 2010, בהשתתפות נכבדים, אנשי חינוך ועובדי מדינה בכירים מן העדה הדרוזית, חיילים וקצינים דרוזים המשרתים בחיל המודיעין, אישי ציבור וחברי המל"מ. דברי ברכה נשאו תא"ל (מיל) דודו צור, מנכ"ל המל"מ, שיח' מופק טריף, המנהיג הרוחני של העדה הדרוזית, עדי פלמון, שיח' חסין אבו רכן ופרג' חניפס. השר לענייני מעוטנים, פרופ' אבישי ברורמן, פרס את חזונו לקידום השוויון לדרוזים בישראל.

השנה החליטה ועדת הקרן לערוך יום עיון בנושא הדרוזים במדינת ישראל. הקרן מוציאה לאור חוברת ובה קובץ ההרצאות שנישאו ביום העיון.

שמעון אביבי

"לבנון, יוני 1982 - מאי 2000"

תערוכת צילומים לזכר סמ"ר אמיר קרא ז"ל

התערוכה התקיימה לאחרונה במשכן האופרה הישראלית, והציגה 24 עבודות, חלקן נדירות, של צלמי עיתונות שונים מהארץ שצולמו במהלך אותן שנים. הצילומים סקרו את המלחמה בלבנון, את ההפגנות נגד המלחמה, ואירועים בולטים שהתקיימו באותה עת והשפיעו על החברה הישראלית. התערוכה בחנה את יחסי הגומלין בין התייעוד העיתונאי המצולם של המלחמה לבין השיח בחברה הישראלית באותה תקופה. אוצרת התערוכה היא הלן קרא, יוצרת דוקומנטרית, אמו של סמ"ר אמיר קרא ז"ל, שנפל בלבנון בשנת 1995, בהיותו בן 20.

התערוכה מהווה חלק ממפעל אמנותי שנוצר לזכרו של סמ"ר אמיר קרא בשם "חיילים מצלמים צבא", המתקיים זו השנה השביעית. אמיר היה חובב צילום נלהב. הוא הותיר אחרי מותו צילומים מרתקים מחייו וממהלך שירותו הצבאי. אהבתו לצילום נתנה למשפחתו את ההשראה לקיים את התערוכה. בין האורחים שהגיעו לפתיחת התערוכה היה סגן שר הביטחון, האלוף (מיל) מתן וילנאי, שסיפר על שיחתו עם אמיר קרא ז"ל כאשר פגש אותו במוצב שבו נפל ונהרג.

יוכי ארליך

ערב פצצה

ספרה של סא"ל (מיל) ד"ר ענת ברקו "אשה פצצה" הושק במל"מ. תאל דודו צור ותא"ל גדי זהר היו אלה שהכינו את התכנים והפיקו את הערב המוצלח.

הערב עמד בסימן ההתמודדות עם טרור ובעיקר מחבלים מתאבדים, שמפעיל הטרור האסלאמי. ענת ברקו, קרימינולוגית, תארה בערב העיון את תהליך מחקרה ובעיקר את התרשמותה האישית מנתיבי החיים שהובילו נשים לטרור בכלל וטרור מתאבדים בפרט וכן באשר ליחס החברה המוסלמית ולמעשה לתשלום החברתי הרב אותו משלמות, הנשים הערביות. בערב זה הציגו את תפיסותיהם על דילמות ערכיות והתמודדות עם טרור, פרופ' שלמה גיורא שוהם, אשר כתב "פתח דבר" לספר; ח"כ אבי דיכטר לשעבר ראש השב"כ; סגן הרמטכל אלוף בני גנץ; ד"ר בתעז גנוה, ראש המכון לחקר הטרור במרכז הבינתחומי בהרצליה; חאלד אבו טעמה מ"גרוחם פוסט" וכרמלה מנשה הכתבת הצבאית של "קול ישראל". הנחה את הערב איתן הבר.

אפרים לפיד

אזכרה לאלוף אהרון יריב ז"ל

בחדש מאי מלאו 16 שנה ללכתו של האלוף אהרון יריב מעמנו. חברים ומוקירי זכרו, בנו ספי וקרובי משפחה הגיעו לבית העלמין בקריית שאול לחלוק לו כבוד ולהעלות את זכרו. דברים לזכרו נשאו האלוף (מיל) יעקב עמידרו, האלוף (מיל) עוזי דיין, ברוך אליעזר, סא"ל גדעון מיטשניק, רע"ן מורשת והיסטוריה באמ"ן ועמוס חורב.

אירוע זיכרון לאלוף אהרון יריב יתקיים במל"מ ב-3 באוקטובר. על המעוניינים להשתתף להודיע בצירוף מספר טלפון לכתובת: mlm@intelligence.org.il

חנה הראל

הטקס השנתי של הקרן ע"ש מאיר עמית ז"ל לחקר המודיעין והחלל

הקרן ע"ש מאיר עמית ז"ל לחקר המודיעין והחלל קיימה במל"מ את הטקס השנתי של חלוקת מלגות לשנת 2009. ראש ועדת הקרן וראש צוות השופטים, פרופ' תא"ל (מיל) חיים אשד, הציג את נימוקי השופטים בהחלטתם להעניק את המלגות לצוות חוקרים משותף של מערך החוץ באמ"ן, תחום החלל בחיל האוויר, ומפעל אלת"א של התעשייה האווירית. העבודה הזוכה עסקה בנושא "אינטרפרומטריה משילוח". הרצאת האורח של ראש מחלקת לוויינים במשרד הביטחון, משה שחר, עסקה בנושא "על ההומור בניהול תוכנית החלל".

אזכרה לזכרו של פיליפ נתנון ז"ל

משפחתו של פיליפ נתנון ז"ל קיימה ב-7 במאי טקס אזכרה במלאת שש שנים לפטירתו. בני משפחה, חברים ואנשי הקהילה העלו זיכרונות על האיש ופעלו. אלמנתו ברברה נשאה דברים לזכרו ושיתפה את הקהל במעט מהחוויות של אשת אסיר ציון. בנו אריאל קרא קדיש ורב צבאי חלק לו כבוד כקצין צה"ל בתו שרון תיארה את המאמצים והקשיים בדרך להנצחת אביה. נציג המל"מ, מנחם (נחיק) נבות, סיפר על המאמץ הגדול שהושקע בהשגת שחרורם של אסירי "עסק הביש", והבטיח כל סיוע אפשרי למשפחה.

ב-27 ביולי ייערך במל"מ אירוע הוקרה לנידוני קהיר במעמד יו"ר הכנסת, מר ראובן ריבלין. המעוניינים להשתתף מתבקשים להרשם במל"מ

הכנס השנתי לזכרו של ברוך כהן ז"ל

הכנס השנתי לזכרו של ברוך כהן ז"ל נערך בחדש מרס השנה בבית בירם (החטיבה העליונה) בבית ספר הריאלי העברי בחיפה. הכנס עסק בשאלת מחויבותה של מדינת ישראל לביטחונם ושלומם של יהודי התפוצות. זו השנה ה-13 שכנס זה מתקיים על ידי בית הספר והמרכז למורשת המודיעין. הכנס התקיים במעמד בני המשפחה, חברים ותלמידים. במרכז הכנס עמדה הרצאתו של ד"ר אבינעם עידן, שהוביל את פעילות חילוץ היהודים מהעיר סוחומי שבקווקז במהלך מלחמת האזרחים שהייתה בגיאורגיה בשנת 1992.

ארן הרצמן

ערב לזכרו של עמוס מנור ז"ל

ערב לזכרו של עמוס מנור ז"ל - שנפטר באוגוסט 2007 - התקיים בשירות בחדש מאי השנה במסגרת הקרן לזכרו שבמל"מ. מנור כיהן כראש השב"כ בשנים 1953-1963.

האירוע בשירות היה לרגל הענקת ארבע מלגות לימודים לעובדי שירות מצטיינים, הלומדים לתארים מתקדמים בתחומי החינוך והחברה. המלגות, לזכרו של עמוס, נתרמו על ידי קרן משפחת מנור.

באירוע נכחו בני המשפחה, בכירי קהילת המודיעין בעבר ובהווה, חברים, זוכי המלגות ובני משפחותיהם. את המלגות העניקו לזוכים ראש השב"כ, יובל דיסקין, ומנכ"ל המל"מ, תא"ל (מיל) דודו צור.

המעוניינים לצפות בתמונות נוספות מאירועי המל"מ מוזמנים להיכנס לאתרו של הצלם דן כתר: <http://picasaweb.google.com/Dannysongs>

מאזן

1. מודיעין המתקבל באמצעים אופטיים או ממוחשבים משחזור ועיבוד של פריטים שהתקבלו בוויזיט; 5. אדם שממנו קיבל מקור ידיעה נתונה; 8. יצר תמונה באמצעות כלים שאינם אופטיים; 10. אות עברית; 12. כושר קרבי (ר"ת); 14. ניתוח של תרחישים אפשריים שעשויים להתפתח במהלך פעילות מבצעית, וקביעת המענה ההתנהגותי שיינתן לכל תרחיש (ר"ת); 17. היסטוריון צבאי ישראלי שריגל לטובת ברית המועצות; 18. מאנשי 'השומר', צורף ל'ועד ההגנה' הראשון שהוקם ב'1921; 20. ממנחי היסוד למכון 'בדק' (תעשייה אווירית לישראל); 21. יציקת נזלים למטרה דתית; 22. לשעבר ראש "המוסד"; 24. תחנת כוח הנקראת על שמו של יו"ר הדיקטוריון של חברת החשמל הארצישראלית; 26. קצין צה"ל שנהרג בקרב בנת ג'ביל במלחמת לבנון השנייה, לאחר שזינק על רימון יד כדי להציל את חייליו (ש"פ); 28. גוף צה"לי העוסק בחינוך וידיעת הארץ (ר"ת); 29. מדינה באר"ב; 30. חייל שתפקידו לתת טיפול ראשון לנפגעים בשדה הקרב, באימונים ובמחנות הקבע; 33. מבצע צבאי שנערך ב'1955 כדי לבדוק את ציר התנועה מאילת אל שרם אישיח; 35. רובה בקליבר 0.22; 37. כינויו של תתי מקלע 'סטן' שהתע"ש החל לייצר ב'1943 (ר"ת); 39. מחבר הספר 'מסעי המלחמה בארץ ישראל' שיצא לאור בהוצאת 'מערכות' ב'1979; 41. תצפית ארוכת טווח (ר"ת); 42. מתן פרשנות לידיעה סיגנטית על סמך מידע תקשורתי (ר"ת); 43. כינוי לבכיר בהנהגת המדינה ובמערכת הביטחון, שהוא צרכן עיקרי של המודיעין, לצורך קבלת החלטות; 45. מילת תנאי; 46. מפקד בסיס מבצעי של חיל האוויר שנפל במלחמת יום הכיפורים בעת גיחה מבצעית באזור פורטסעיד; 47. בעל עיטור הגבורה על תפקודו בקרב על משטרת קלקיליה ב'1956; 49. קצין חינוך ראשי בשנים 1966-1973; 50. ישות (אדם, מתקן, חברה וכד') אשר הוגדר פורמאלית כמושא לפעילות מודיעינית ו/או מבצעית.

			7	6	5			4	3	2		1
11				10		9				8		
		17			16		15		14		13	12
			21					20		19		18
				25			24		23			22
					28			27		26		
	31					30					29	
		36		35			34			33		32
			41		40			39			38	37
				45		44			43			42
					48		47			46		
							50					49

מאונך

1. אחד הרמטכ"לים של צה"ל; 2. בגד, לבוש; 3. יחידה משטרתית ללוחמה בטרור (ר"ת); 4. נתוני תקשורת (ר"ת); 6. גלי הלם הנוצרים כשמטוס עובר את מהירות הקול (סלנג); 7. אנקול; 9. בהמה כחושה וחלשה; 11. גוף או בעל תפקיד הזקוקים למודיעין לצורך מילוי תפקידם; 13. מבצע במלחמת העצמאות שנועד לפרוץ לעיר העתיקה בירושלים; 15. אלוף פיקוד המרכז שנהרג בהתרסקות מסוק; 16. טיל קרקע-קרקע לטווח בינוני שפותח בישראל (על פי מקורות זרים); 17. מחבר הספר 'ארה: רומן מימי הגדוד העברי בארץ ישראל'; 19. מקום מושבה של מפקדת עוצבת הגליל; 21. מידת הפתיחות/הזמינות של יעד, המשפיעה על יכולתו של גורם איסופי או מבצעי להתקרב או לחזור אליו; 23. רובה סער (ר"ת); 25. מתחיל לצמוח; 27. פיקוח תוך תנועה על מיקומו, מעשיו והתנהגותו של אדם (כתיב מלא); 30. נוט איש קרתגו, שחקר את חופה המערבי של אפריקה והקים מושבות לאורכו; 31. טיל איטלקי-צרפתי נגד ספינות שפותח בשנות ה'70; 32. מסמך המעביר דיווח רשמי של ידיעה מסוכנת האיסוף לצרכנים; 34. פרשה בחומש בה מסופר על הפיכת סדום ועמורה; 36. טיל שנורה מכלי טייס אחד אל כלי טייס אחר (ר"ת); 38. תחילת שם משפחתו של אחד מקדושי קהיר; 40. אונייה איטלקית שהובילה נשק בשחת הסורים וטובעה בידי 'ההגנה' ב'1948 בנמל בארי באיטליה; 43. קצין מטה שתפקידו לפקח על ההיבטים הביטחוניים של מבצע או פעילות מבצעית (ר"ת); 44. אחיהם של אלימלך ובעז; 46. מילת תנאי; 48. סימן לשם אלוהים.

הזוכה בפתרון התשבץ מהגיליון הקודם היא: ורדה ברנמילר

יואב דייגי

dyogenes@netvision.net.il

קמ"ן אוגדה ועוזר קמ"ן פיקוד. במלחמת ההתשה שירת כקמ"ן אוגדת סיני ולאחר מכן כמדריך בפרי"מ. לפני מלחמת יום הכיפורים שירת כראש ענף באמ"ן מחקר ולאחר מלחמת יום הכיפורים התמנה לקמ"ן פיקוד. המשך לעפס בסולם הפיקוד לתפקידים בכירים ואף טעם את טעם הנכר, אך הפעם ייצג את צה"ל בגאווה. השתחרר מצה"ל ופנה לתחום ניהול מפעלים תעשייתיים ומינהל ציבורי. מבין תכונותיו הבולטות: חברות, כושר ארגון, הבחנה בין עיקר וטפל והדחפייה הבלתי מתפשרת להשיג תוצאות.

מי היה האיש שהיה?

נולד בבוקרשט בשנת 1937 - שם גם עבר את תקופת השואה. עלה לישראל בשנת 1949 באונייה "טרנסילבניה". תקופה קצרה לאחר הגעתו לישראל נשלח לקיבוץ חמדיה, אך עזב את הקיבוץ במהרה כדי לעזור בפרנסת המשפחה. התגייס לצה"ל בגיל 17 והחל את מסלול שירותו כלוחם וכקצין בחטיבת גולני. לחם במלחמת סיני ב'1956. ב'1959 החל את דרכו בחיל המודיעין. תחילה כקצין מחקר בענף ירדן ולאחר מכן כמדריך בקורס קמ"נים. שירת במערך המודיעין הקרבי, כקמ"ן חטיבת הצנחנים, עוזר

פתרון החידה מגיליון 55

האיש שהיה הוא אלכסנדר גתמן. נולד בבנדין בפולין ב'1926 נכדו של הרב יששכר בעריש גראובר, רב העיר בנדין. נפטר ב'1981. הניח אחריו אישה, כרמית, שהייתה פעילה בליחות במרוקו. בת, דינה (קני), בן, שלמה, אחות, תושיה הרצברג (שהתחפשה לאחות הצלב האדום וביקרה אותו בכלא) ואח דב גוטמן. אלכס חגג שני ימי הולדת. היום בו נולד והיום בו ניצל מהגדרום על ידי הטנקים הרוסיים שכבשו את הכלא בבודפשט ביום בו עמד להיות מוצא להורג ב'29 בנובמבר 1944. את יום הולדתו השני נהג לחגוג עם כל חבריו למחתרת. שותפים לחג זה היו אמיל בריג ז"ל, בעל עיטור גיבור ישראל על חלקו בפיצוץ גשר שיח' חוסיין ליד קיבוץ גשר בליל הגשרים, ודינה גלבוץ, שאף הם כמותו היו אמורים להיות מוצאים להורג באותו היום.

הזוכה בפתרון החידה מהגיליון הקודם הוא: שלמה אלמוג

פתרונות יש לשלוח למל"מ, דוא"ל: mlm@intelligence.org.il או בפקס 03-5497731 בין הפותרים נכונה יוגרל ספר

המרכז למורשת המודיעין (מל"מ)
אתר הנצחה ממלכתי לחללי הקהילה

מלגת הקרן למורשת המודיעין וחקר החלל לשנת תש"ע - 2010 על שם אלוף מאיר עמית ז"ל לעידוד מחקר ליישום נושא החלל מבחינה מודיעינית ומבצעית

המלגה תוענק על-פי התחומים להלן:

1. פעילות צילום של לוויינים מנמיכי טוס בתחום המודיעין, איסוף מידע על אוצרות קרקע, מחצבים וכו'.
2. תקשורת, תקשורת נתונים, אינטרנט, תקשורת בין-לוויינית וטלויזיה למיניה.
3. שילוב מידע חזותי מלווינים.
4. טכנולוגיות עלית לשימוש קהילת הביטחון והמודיעין.

תוענק מלגה אחת בסך 20,000 ש"ח

כל בקשה המוגשת לקרן תכלול:

- א. שלושה עותקים מעבודת המחקר/עבודה סמינריונית (העבודות לא תוחזרנה).
- ב. פרטי המבקש - קורות חיים, כתובת וטלפונים, רשימת פרסומים קודמים (אם רלבנטי) ושמות שני ממליצים למתן חוות-דעת (כולל פרטיהם).
- ג. הצהרת המבקש - 1) האם קיבל פרס בגין העבודה.
2) האם העבודה פורסמה או עומדת להתפרסם והיכן.

הערה: עבודות מסווגות תישלחנה למל"מ רק לאחר תיאום מראש, תישמרנה על-פי כללי הביטחון ותיבדקנה על-ידי שופטים שהוסמכו לכך.

בקשות ב־3 עותקים יש להפנות אל:

ועדת השופטים - הקרן למורשת המודיעין וחקר החלל ע"ש אלוף מאיר עמית
המרכז למורשת המודיעין (מל"מ)
שד' האלוף יריב, ת"ד 3555 רמת השרון 47134

לא תתקבלנה בקשות שתישלחנה בדוא"ל.
על הבקשות להגיע למל"מ עד התאריך 30 בספטמבר 2010.
המלגה תוענק בטקס השנתי, שיתקיים בחורף 2010.

הקרן למורשת המודיעין וחקר החלל ע"ש אלוף מאיר עמית הוקמה ביוזמת מאיר עמית, נשיא המל"מ, חתן פרס ישראל ופרס יגאל אלון, שתרם את סכום הפרסים בהם זכה. כמוכך, תרמו גורמים נוספים לקרן.

המרכז למורשת המודיעין (מל"מ) - אתר הנצחה ממלכתי לחללי הקהילה
שד' האלוף יריב, ת"ד 3555 רמת השרון 47134
טל': 03-5497019 * פקס: 03-5497731
דוא"ל: mlm@intelligence.org.il
אינטרנט: www.intelligence.org.il